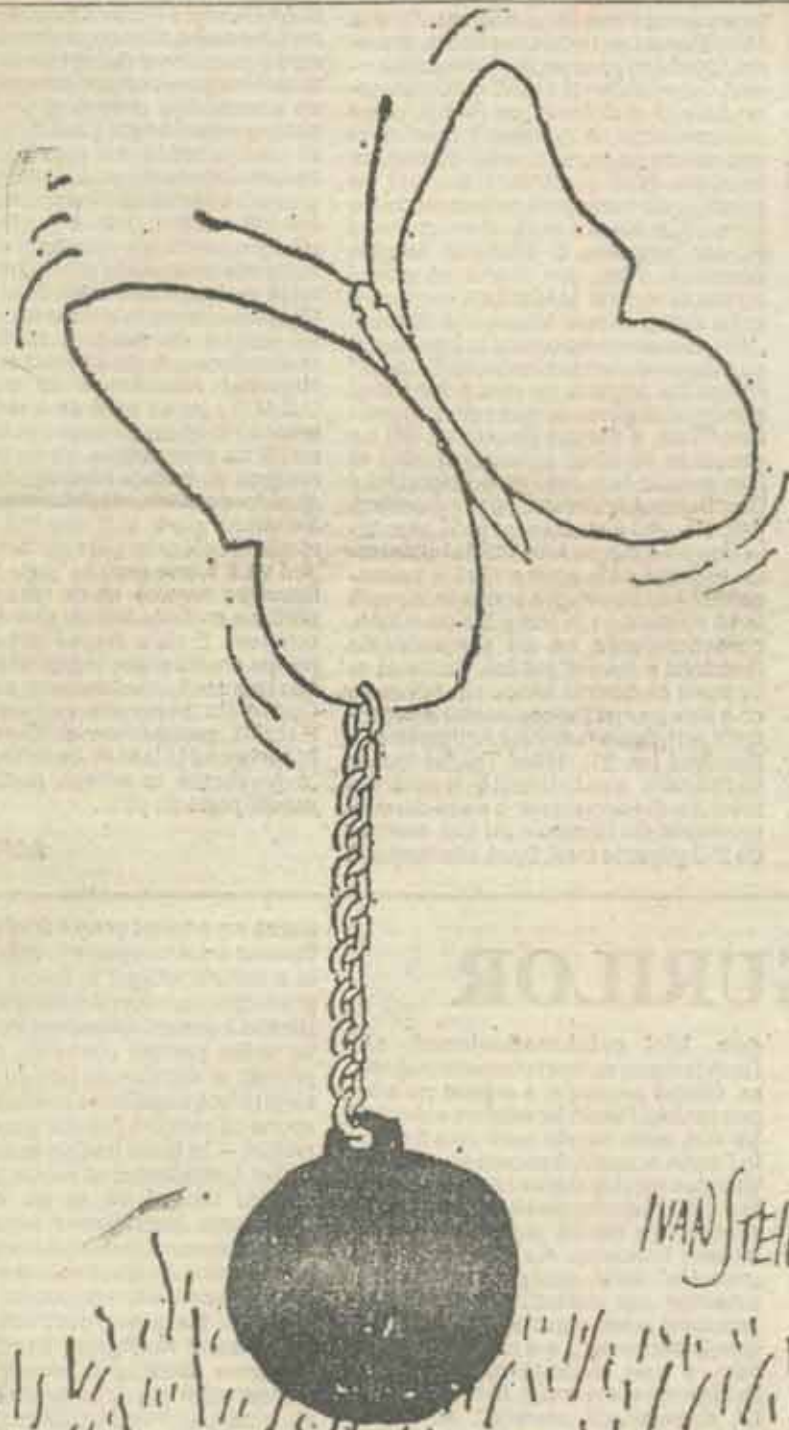

**PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 21 (71) • 31 MAI 1991

**„E un mare noroc dacă după
o revoluție nu ajunge la putere
tocmai inamicul public“.**

JAKOB BURCKHARDT

DIN TITLURILE ACESTUI NUMĂR :

- **UN REGE, UN SAVANT, O CRIMĂ**
- **UNDE E ASCUNS „CADAVRUL”
SECURITĂȚII?** ● **„INTELECTUALUL
ȘI REVOLUȚIA” (Petru Creția, Ana
Blandiana, Gabriel Andreescu —
Roma, 13-16 mai 1991)** ● **IOAN PETRU
CULIANU — in memoriam** ● **OPINIA
PUBLICĂ ȘI POLITICA EXTERNĂ**

DACĂ AM PUTEAM...

Nu m-am simțit niciodată pus în dificultate de acuzațiile de lașitate pe care le-am auzit formulate, cu disperare sau cu frivolitate, de alții dintr-unul, la adresa noastră. Am crezut, și cred în continuare, că nu lașitatea ne caracterizează, și cred că știu să orot că așa este. Nu m-am simțit incomod, în perioada din urmă, de observațiile compătimitor-vezante, după care la noi n-a existat, ca în Polonia, Ungaria sau Cehoslovacia, o disidență organizată. Nimic mai adevărat, căci noi am fost singura țară de dincoace de Cortina de Fier în care a existat o rezistență armată, de partizani, care a supraviețuit, incredibil, dincolo de anul 1960. Nu numai că a existat o rezistență care a ales cu seninătate moartea în locul sclaviei, dar a existat și o instituție care a luptat și a supraviețuit ca atare, biserica greco-catolică.

O singură dată am simțit că asupra noastră se abate greutatea unei judecăți pe care va fi greu să o ridicăm. Într-o noapte din ultima toamnă comunistă a ajuns până la noi, într-o emisiune de radio transmisă de aiurea, vocea gravă și aproape înecată de bruiaje a unui om care ne lubea îndeajuns pentru a avea îndreptățirea de a ne spune lucruri oricât de dureroase. Ion Druță vorbea poporului român — și îl compara cu o viță ciză în brazdă. Cu o viță extenuată de muncă, incapabilă să-și poarte mai departe povara jugului și a vieții.

Atunci, încă mai mult decât acum, Basarabia era, paradoxal, provincia românească cea mai apropiată de miracolul învierii. Funcționase, am putea spune, schema atât de dragă a lui Noica, după care „marginea devine centru”. Basarabia, care era pe drumul regăsirii de sine, avea îndreptățirea și chiar datoria morală de a ne mustra.

Mă hotărâsem să îi răspund lui Ion Druță. Încercam să îi spun că un popor este o ființă infinită, cu resurse neștiute, cu capacitate de regenerare imprevizibile care, oricât de extenuată or fi, nu se poate compara cu un organism biologic oarecare. Că răul nu poate dura oricât — nu ne învață oare așa poveștile noastre? — și că, în momentul eliberării, forțele binelui, recuperând lunga perioadă de somnolență, vor face miracole...

N-am mai ajuns să-l scriu, căci a venit Revoluția, cu tot ce a urmat. Dar judecata lui mă urmărește la fel de vie ca în aceea toamnă — și mă întreb ce i-aș putea răspunde acum?

S-au petrecut altele grozâvi despre care am sperat că vor acționa ca purificări finale, ca ultime erupții ale răului, ca preludiile ale izbăvirii — de la masacrul Timișoarei până la expediția minerilor. Dar se pare că n-a fost de ajuns, de vreme ce primim chiar astăzi aceste rinduri: „Vă întrebați de ce au venit minerii în luna 1990 la București? Ei știu de ce. Și orice om de bun simț ar fi făcut la fel. Aveți grijă ca acum să nu vă treziți cu noi cei din provincie în București să mai facem puțină ordine”. (Goșcu Aurica, contabil-șef, Roman).

Zilele din urmă nu ne aduc nici ale evenimente mai tonice. Groapa de la Berevoiești este groapa mizeriei noastre morale, a delatantii și minciunii care ne-au înălțat și ne înălțau încă. Indiferent dacă descoperirea lor reprezintă încă un joc al Securității, sau o indisciplină în executarea unui ordin, acele mormane de birții — din care publicăm și noi câteva mostre — stau înaintea noastră ca un simbol sfidător al persistenței răului. Ne mișcăm încă într-un spațiu al fără-de-legii — despre care vorbește, o dată mai mult, Sorin Dumitrescu.

Cea mai șocantă și cea mai crudă faptă circumscrisă acestui spațiu este, poate, uciderea lui Ioan Petru Culianu. Dacă această crimă reprezintă un asasinat politic, este, probabil, cea mai cumplită mirșăvie care a însăngerat cultura română de la moartea lui Iorga și până acum. Pierderea lui Culianu, pe care spiritualitatea noastră nici nu avusese răgazul de a-l asimila, reprezintă probabil o catastrofă națională de a cărei gravitate nu suntem încă conștienți.

Cum i-am putea oare răspunde acum lui Ion Druță? Incapabili cum suntem de asumarea tragicului — spre norocul nostru, care am depășit o nenorocire după alta, spre a merge mai departe — nu avem la îndemină decât un sofism sau o glumă. Când un discipol a venit, disperat, la Noica, să-i spună că se află într-un eșec, maestrul a exclamat: „Dar e minunat! Eșecul e locul din care te ridici ca să pleci mai departe”.

Ce bine ar fi dacă am putea și noi să spunem: acesta e locul din care ne vom ridica spre a merge mai departe...

VICTOR BARSAN

Ochiul de lemn

S-o credem orbește?

Sînt cu adevărat de neînțeles reacțiile televiziunii și ale puterii la criticile și contestațiile ce li se aduc! Oare cele două instituții nu se arată tocmai pe a fi văzute, și încă cu ochiul liber? Să nu fie regimul lor de existență însăși vizibilitatea publică? Și să nu constituie tocmai ele garanția republicii (res publica)? De fapt, televiziunea și puterea așteaptă (și acționează exclusiv în acest sens) nu să fie văzute, ci doar privite. Ele există și se comportă obținându-se să considere că a privi (a te uita la) și a vedea (ceea ce privești) este unul și același lucru, obligându-ne să le privim, să ne uităm la ele fără a le și vedea. Nu altă imagine ale realității ne oferă televiziunea, ci un anumit fel de a privi. Narcisiste, cele două surori siameze ne impun un mod de

întrebare unic, încercă să ne prescrie cum anume să ne raportăm la ele: să le privim cu ochii închiși (crede și nu cercetă), fără să le vedem. Dar, insistînd în modul cel mai grosolan în această unică direcție, ele vor sfîrși — căci vor sfîrși, nu e nici o îndoială — prin a-ți trezi și pe cel mai adormiți. Un straniu paradox la face să se umple de indignare atuncînd evidența pe care o încarnează e atacată public.

De ce vorbește despre televiziune și putere în același timp? Pentru că sînt două instituții solidare, afiate într-o perfectă simbioză. Nu se poate spune cine pe cine crează, întreține și dirijează. Lipsite de definiție proprie, își află, fiecare, esența în cealaltă, printr-o rețea de trimiteri și complicități care, pentru publicul privitor-văzător, ține loc de realitate, ocupă locul realității. De fapt, straniu paradox denunțat mai sus, prin care niște instituții publice, făcute să se arate, se supără atunci cînd sînt pur și simplu văzute, se poate explica prin aceea că amîndouă își află esența nu doar una în cealaltă, ci, primordial, într-o terță instanță, Securitatea, care nici ea nu e una singură. Tocmai dependența de această a

treia „instituție” determină comportamentul fobic, bizar, contradictoriu al unei puteri și al unei televiziuni care se arată (= există) parcă nu pentru a fi văzute. Căci Securitatea, cine nu știe?, nu ține să se arate, nu acționează manifestîndu-se: de cele mai multe ori ea li face pe alții să acționeze în anumite feluri. Astfel încît principiul de acțiune al televiziunii, al puterii, pe scurt: al tele-puterii este de a aboli tocmai distanța, exterioritatea, spațiul public, acționînd pe dinăuntru. Ea pretinde să fie văzută exclusiv cu ochii închiși.

Cum altfel am putea interpreta, de pildă, îndrăzneala (domnului) Emanuel Valeriu de a-și mai arăta chipul, cu nonsalanță, pe post, la ore de vîrf? Inceț-inceț, o cronică TV care se respectă va trebui să înceapă să se refere la emisiuni la care cel care o scrie refuză să se mai uite, căci, de la un moment dat încolo, nu mai e nevoie să privești la ceea ce ai văzut deja, la ceea ce se vede oricum. Num-am uitat, prin urmare, la Invitatul săptămînilor de vineri, 24 mai. Îmi cer scuze domnului Max Bănuș, dar ar fi trebuit să-și dea seama că în prezența respectivului (domn) Em. Val. e mai degrabă ca și cum s-ar

ascunde, adică exact inversul unei apariții pe micul ecran.

Nu văd apoi de ce Hajdu Győző a evitat cadrele Emisiunii în limba maghiară, chinîndu-se într-o română de lemn cu sonorități și împerecheri de cuvinte necunoscute să ne convingă că „împreună” cu „Adrian Păunescu, marele nostru (sic!) poet național” (-ist?) ne-ar fi mai bine decît împreună cu „de pildă, pastorul Lászlo Tókes. În plus: numai cel care mint nu pot vorbi scurt. Și în acest caz, ceea ce era de văzut s-a văzut aproape fără a privi, așa că sper că nu se va supăra nimeni că „îndrăznesc” să formulez aici în cuvinte simple evidente.

Cît despre ambițiosul (domn) Mircea Hamza, fie și numai aspectul fizic îl face total neindicat pentru apariția pe micul ecran. Dar cine să-l vadă, cînd, evident, televiziunea română pretinde, literal, s-o credem orbește?

Pot spune că mă simt bine în fața micului ecran — că mă simt normal — aproape numai la ora de difuzare a episoadelor Decalogului.

BOGDAN GHIU

Revista presei

La omologare

● În numărul de miercuri, 22 mai, Azi ne aplică o mustrare cu avertisment: Mihai Ciulea semnează avertismentul „omul G.D.S.-ist”. Plecînd de la o emisiune de televiziune, autorul e îngrijorat de destinul tinerelor generații, supuse, zice dumnealui, „terrorismului intelectual” profecat de membrii G.D.S. — de fapt niște bătrîni „păcătoși convertiți”, care nu se pot desemna ca „puri”, oricît de convingși ar fi de noua, să-izicem, ideologie la care aderă, „păcătoși ce procedează la „spălarea creierelor” și „înăbușirea gîndirii logice”, pentru formarea omului (nou) G.D.S.-ist. Făcînd abstracție că în acești termeni se pledează pentru toleranță, voi cita pe marele bărbat de partid și de stat Ion Aurel Stoica: „Căutătura poficioasă a ochiului spre posesiunea celuilalt — obținută prin muncă cinstită — nu este decît dovada impotenței proprii, a lipsei de bărbăție în agonica înfruntare astrăciei cu lipsurile”. (Adevărul, 22 mai) Și dacă tot veni vorba de „păcătoși convertiți”, nu e vina tineretului că nu e siderat de fraze de genul: „O atenție deosebită acordă partidul nostru însușirii largi de către comunisti, de către masele muncitoare, de către tineretul nostru a învățăturii marxist-leniniste, cunoașterii tezaurului de idei al filozofiei materialist-dialectice, al economiei politice, al comunismului

științific” (Ion Iliescu, cuvîntare la Congresul X al PCR). ● În același cotidian, Marius Benedict Avram București propune o discuție despre reprezentativitate, în termeni nu tocmai normali: „Prea mulți intelectuali «subțiri» mergeau la brațată cu gogoșari (!!!) și studenții repetenți strigînd: Noi sîntem poporul!”. La 29 ianuarie 1990, sprînjitorii Frontului devastau pentru prima dată sediile partidelor de opoziție. Manifestația cu pricina era salutată de Libertatea, pe prima pagină, cu lozincă Frontul e poporul, desenată peste o poză uriașă a Pietei Victoriei, plină de lumea hotărîtă să se opună cu orice preț formării C.P.U.N.-ului. Cu toate că militanții fesenți aduseseră la poalele căădirii guvernului pînă și scrie cu numele frunțurilor partidelor tradiționale: presa de opoziție nu și-a permis la acea dată să scrie: „Prea orice gască de vîntură lume își rupea bojocul strigînd: Noi sîntem poporul”, așa cum constată acum Benedict Marius Avram București. Articolul domnului Benedict trădează de fapt sfînta invidie a Frontului, al cărui reprezentanțiu nu pot ridica în slăvi peste hotare politica dumnealor, pentru simplul motiv că nu-l prea invită nimeni. Domnului Benedict nu-l plac intelectualii „subțiri”. Judecînd după violența atacurilor, aș fi tentat să cred că Frontul e preocupat de omologarea unui nou tip de intelectual — intelectualul gros. ● Gil Zamfir și Viorica Căcoveanu par a fi prototipurile acestui nou tip de intelectual. Articolele dumnealor (Azi, 24 și 25 mai) indică reacția Frontului la scandalul declanșat de documentele, îngropate de S.R.I. la Bănevoești. „Cărui fapt se datorează pasivitatea organelor

de specialitate (în special a S.R.I.) față de zecile de dovezi de divulgare a secretelor de stat, de trădare națională de care se face vinovat Petre Mihai Băcanu...” Petre Mihai Băcanu e „un fost puscăriaș, afacerist notoriu cu specula (sic!) de autoturisme”. Oare Gil Zamfir sau Viorica Căcoveanu (ultimul definindu-l pe P.M.B. drept „scormonitorul de gunoaie!”) chiar nu-și dau seama că alura scrierilor dumnealor împrăștie pînă și ultimele firimituri de prestigiu ale formațiunii politice pe care o aluzesc? ● Nu de mult, domnul Petre Roman promitea o MINUNE în plan economic. Naiv, am crezut că primul număr al revistei MAGICIAN va deconspira mecenajele Miracolului Român. „Doar nesupunerea omului în fața soartei cu mijloace diabolice a însemnat Evoluție.” Propoziția aceasta nu m-a putut totuși convinge că citesc o nouă revistă guvernamentală. ● Europa (anul 2, nr. 26) ne dezvăluie în sfîrșit zguduitorul chip al României în concepția binecunoscutului Dan Samuel Andersen, care adresează președintelui României scrisori ultimative despre cedarea Ardealului și a Moldovei vecinilor de la apus și răsărit. Losangelezul Andersen a pus scrisorile la poștă la 10 aprilie a.c.; în mai puțin de o lună, corespondența sa cu președintele României a devenit publică. Poate că ar fi nimerit ca domnul Iliescu să explice de ce a ales tocmai Europa pentru a deconspira activitatea numitului Andersen ● În Românul (nr. 21), Mihai Talulici face o dezvăluire senzațională legată de revoluția din decembrie; o parte din evenimentele din România au fost aranjate de 2-3 guverne mari. Dacă informația se

confirmă e de așteptat ca organele în drept să emită măcar două mandate de arestare, pe numele Gorbaciov Mihail și Bush George ● Roxana Costache propune (Libertatea, 25 mai) deschiderea unui curs internațional de diplomație politică, fiindcă îmi pare nefiresc comportamentul de șmecheri la cinema al unora dintre componenții Statului Țării. S-ar afla așa că unui politician nu-i este îngăduit să-i zboare vorbele din gură de dragul replicii și cu altă mai mult să-i «scape» un porumbel inflamant. (...) S-ar înțelege exact rolul și semnificația ripostei și cît este de nociv dilematismul în perimetrul de existență parlamentar”. ● Nu cred că Radu Ceonța ar trece în clasa a doua a cursului propus de Roxana Costache cu declarații ca cele din interviul din Curierul Național referitoare la congresul U.D.M.R.: „ni se pare de-a dreptul grotesc ca într-un oraș în care românii au fost umiliți cu premeditare să se țină acest congres cu invitații internaționale, la un nivel de megalomanie lipic nemeșască”. Senatorul pare a fi depășit de furia românească, gata-gata să răbufnească: „Imi va fi foarte greu la Tirgu Mureș să lămuresc oamenii să nu iașă în stradă pentru a protesta față de ținerea acestui congres”. E de-a dreptul înduioșătoare poziția omului politic îngrijorat de presiunea spontană a maselor largi, numai că la Convenția națională extraordinară a P.U.N.R., partidul domnului Ceonța vede în congresul U.D.M.R. de la Tirgu Mureș „o provocare la adresa românilor din această parte de țară”.

SORIN FAUR

CRONICA DIALOGURILOR

Între 20 și 25 mai s-a aflat în vizită la București Jean-Pierre Azema, istoric, profesor la Sciences-Po, specialist în problemele celei de-a treia Republici și ale celui de-al doilea război mondial. J.-P. Azema este autorul următoarelor lucrări: La III-eme République (Calmann-Lévy, împreună cu Michel Winock), Journal du Septennat 1947-1954 (Armand Colin, 1974), Le Parti communiste des années sombres: 1938-1941 (Seuil, 1986), Les communistes français de Munich a Chateaubriand: 1938-1941 (Presses de la F.N.S.P., 1987), 1940, l'année terrible (Seuil, 1990).

Luni, 20 mai, profesorul francez s-a întîlnit cu membrii Grupului pentru Dialog Social. „Introdus” de către istoricul Andrei Pippidi și „provocat” tot de către acesta să se refere la problemele „colaboraționismului”, d-l Azema s-a referit în primul rînd la „colaboraționismul de stat”, mult mai grav și mai important decît cel al indivizilor. Punînd accentul pe „istoria de generație”, a spus că „anul 1940” a reprezentat un traumătem general. Dezvăluindu-și vîrsta (53 de ani), consideră că generația sa este un fel de „generație-sandviș”, prinsă între evenimente la care nu a luat parte direct: prea tîrziu pentru a participa la cel de-al doilea război mondial și considerată prea bătrînă pentru a se implica în evenimentele din mai '68. În ceea ce privește anii ocupației (1940-1944), a arătat necesitatea de a introduce unele nuanțe în discuție, nevoia de a privi atît fenomenul colabo-

raționismului, cît și pe cel al Rezistenței dincolo de schematicism, hagiografie și manheism. A fost un război „franco-francez”, a afirmat domnia sa. În timpul ocupației, majoritatea francezilor a avut un comportament ambivalent — nu ambiguu. Crimele contra umanității fiind imprescriptibile, istoria acelor ani tulburi se scrie, încă, azi. Și asta în primul rînd datorită posibilității de a consulta arhivele, de neînlocuit pentru istorici, anglosaxonii fiind mult mai prompti în a debloca accesul la arhive decît francezii... Inutil să mai facem vreo comparație cu „modelul” românesc, conform căruia arhivele trebuie ori să ia, prin ardere, calea cerului, ori să zacă îngropate în pămînt, ca și mulți dintre cei la care se referă. O istorie care se „scrie” prin îngropare ori ardere, a oamenilor și a hîrtiilor...

Conferința prezentată de profesorul francez la Institutul Francez, a doua zi, a avut ca temă: „Les Français et les Français dans la France occupée, 1940-1944”. Nu putem intra în amănuntele deosebite de bogate în informații și nuanțe conferințe. Regimul de la Vichy a fost caracterizat ca un „regim autoritar sub ocupație străină”, fenomenul fiind numit colaboraționism de stat.

Am avut ocazia să regăsim multe paralelisme cu unele fenomene românești, atît din epocă, cît și ulterioare. Foarte pertinentă mi s-a părut a fi analiza evoluției, nu a „atitudinii”, ci a reacției opiniei franceze, o evoluție de loc lineară, caracterizată de conduite ambivalente, nu ambi-

guse. Nici colaboraționismul, nici Rezistența nu au fost fenomene majoritare. Grosul populației s-a lăsat pe mîna mareșalului Pétain (acesta era eroul de la Verdun, avea marele merit de a fi rămas în Franța ocupată, francezii au crezut că va putea rezolva marea criză de identitate națională declanșată în urma înfrîngerii deosebit de rapide, a prăbușirii mitului armatei franceze). Au existat petainiști „musclés”, activi, apoi petainiști pasivi și petainiști „par défaut”. Dar majoritatea populației a fost caracterizată prin atenuitate („attentisme”); s-a refugiat în intimitate, a luat distanță și a așteptat! Rezistența s-a recrutat, încetul cu încetul, dintre acești „attentisti”. Au existat, desigur, rezistenți chiar de la început, dinaintea lui de Gaulle, dar fenomenul Rezistenței a devenit simptomatic abia în timp, abia în anii '42-'43, rezistența anterioară devenind rezistență politică. Petainiștii se împuținează, dar devin cu atît mai extremiști, adevărații auxiliari ai ocupantului. Rezistența începe să se întărească, dar ea nu a fost niciodată majoritară. Majoritari sînt atentistii. Majoritățile nu sînt niciodată bune, căci se pot destul de ușor pierde, întoarce împotriva. Pétain a fost cel care le-a oferit nemților colaborarea, nu nemții i-au cerut-o: A existat în rîndurile francezilor o neînțelegere (malentendu) în privința lui Pétain, care le-a înșelat așteptările. Majoritatea populației s-a ținut deoparte, a așteptat; colaborarea de stat nu a fost niciodată populară, dar nici rezistența mi-

litantă nu a trecut pragul unei minorități. Spaima a dus la repiere în viața privată și la o cultură-refugiu; în timpul ocupației, producția și consumul cultural au crescut. Din toată această poveste a ieșit în avantaj politic partidul comunist, care — ca prototip al dușmanului interior — a reușit să-și refacă virginitatea politică. Se poate spune că membrii partidului comunist au profitat — în buna tradiție leninistă — de război („accelerator al istoriei”).

S-au lăudat că ei au organizat Rezistența. Jean-Pierre Azema propune o definiție strictă, restrînsă a rezistenței, a militanțismului politic. Rezistența franceză a fost minoritară, cifrîndu-se între 1-2 milioane. Ea a fost susținută de mulți simpatizanți neangajați direct. Despre problema exodului în timpul ocupației (care a fost și una dintre justificările petainismului, căci Pétain a rămas), se poate spune că care tugeau, mai întîi spre sud, apoi spre exterior, „votau cu piciorul”.

Inutil să mai insist asupra apropiierilor posibile între cazul francez și cel românesc. Istoricii români cred că au numai de cîștigat din decantările conceptuale și metodologice ale confracțiilor franceze, fie, cum s-a văzut, și prin diferențiere. Francezii au fost ocupați numai patru ani, de un dușman străin, și au fost induși în eroare de un regim autoritar care s-a pus la dispoziția inamicului. Spre deosebire de noi, nu au apucat să fie ocupați de ei înșiși. Problematizarea lor este de atunci continuă și acută. A noastră nici nu a început, în cluda unei ocupații din interior de o durată de zece ori mai lungă.

B.G.

Cei pe care zeii îi iubesc mor tineri

IOAN PETRU CULIANU: In Memoriam

Stau în fața acestui ecran de computer și încerc să-mi amintesc. Când am vorbit ultima dată cu el? Poate că în gând, acum nu mai mult de două săptămâni, după ce i-am citit extraordinarul interviu cu Gabriela Adameșteanu, publicat într-un recent număr din „22”, adus de Mircea Mihăieș sau de Cristian Moraru. Mi-am propus să-l sun, să-l spun că mă identific total cu vederile lui, că nu cunosc mai limpezi formulări a ceea ce înseamnă ieșirea din stupidul provincialism pe care încearcă să-l perpetueze panglicarii acefali și naționaliștii isterici. Li detesta visceral, și nu fără motiv. În seria de eseuri pe care le-a publicat în Lumea liberă, la New York, Ioan Petru Culiianu a spus mai tăios poate decât oricine altcineva ce-i trebuie culturii politice românești spre a se debarasa de acele racile care-l făcuseră să dispare pe Eminescu și să se exileze pe Caragiale. A numit bolile civilizației românești moderne fără să se jeneze de reacțiile ultragiante ale moftangilor xenofobi și a făcut-o direct, fără echivocuri. Știa să joace fair și probabil că se amăgea cu gândul că și alții vor respecta regulile jocului. Li repugna orice manifestare a subteranei morale și poate că tocmai asta l-a pierdut. Ioan Petru Culiianu a întrupat ceea ce putea exista mai frumos în intelectualul est-european: dragostea de universal, devotamentul pentru moralitate, oroarea de minciună. A urât totalitarismul în oricare din variantele sale și ar fi bine ca textele sale deopotrivă anticomuniste și antifasciste să fie citite mai repede strânse într-un volum în țară.

Vestea asasinării lui Ioan Petru Culiianu am aflat-o de la Cora Tudu-

ran chiar în după-amiiaza zilei când s-a întâmplat nenorocirea. Eram cu Mircea Mihăieș și am rămas așezându-mi, muți, refuzând să credem ceea ce auzisem. Ce puteam spune? Ne-am gândit, firește, că ar putea exista o dimensiune politică, mai cu seamă că știam de deschiderea sa tot mai clară spre ideea monarhică, atât de displăcută de guvernarea de la București. Pe de altă parte, mă întreb, de ce tocmai el? Și apoi, dacă este vorba de o crimă politică, cine vor fi umătorii? Am rugat niște prieteni din Chicago să ne trimită de îndată extrasele din presa locală privitoare la ancheta judiciară. Am aflat astfel că asasinatul s-a produs marți, 21 mai, în toaleta Facultății de teologie unde Ioan Petru Culiianu predă la Universi-

latea din Chicago. S-a constatat că a fost ucis în chip laș, glonte venind de sus în cabina în care se afla profesorul, iar arma crimei dispărând fără urmă. Nu începe nici o îndoială că a fost omor cu premeditare, iar studenții lui Culiianu sînt citați în Chicago Tribune în legătură cu temerile profesorului că ar putea fi victima unei răzbunări politice. Este încă prematur să facem mai mult decât speculații. Dar nu mă pot abține să văd în ceea ce s-a petrecut un fapt de un zgudulitor simbolism, în care substanța metafizică a politicului se întilnește cu aceea a unui itinerar spiritual de excepție. Cum spunea Malraux: „Moartea transformă viața în destin”. Țin astfel minte acele clipe când umblam după semnături în apărarea lui Marian Munteanu, victimă a sa-mavolnicilor unei puteri deopotrivă uzurpatoare și parazitare. L-am sunat pe Ioan Petru care mi-a răspuns cu a sa de neuitat vorbire molcomă, aproape mîngietoare în căldura umană ce o degaja, că în orice situație, ori de câte ori eu sau Dorin

vom semna ceva, să-l considerăm aprioric gata să fie alături de noi. (Să nu uit: a fost membru de la început, deci încă din cei mai negri ani ai dictaturii, al colegiului de redacție al Agorei, unde a publicat superbe parabole politice.) Cîteva luni mai tîrziu, într-o seară de septembrie cred, eram cu Mircea Cărtărescu și l-am sunat spunîndu-i cît de admirat și iubit este de către intelectualii din țară. Din nou, puțin stingherit, ne-a întrebat (bănuiesc că se temea cumva de povara unei asemenea faime) dacă nu cumva exageram și-i vedeam prea important.

Nu ne-am întilnit niciodată, dar telefonul și o cauză comună ne-au permis să devenim prieteni. Mi-a promis că va veni curînd la Washington și va sta cît mai mult ca să reușim în fine să vorbim despre atîtea lucruri ce ne legau: interesul pentru mitul politic, pentru zonele obscure ale socialului, apoi relațiile dintre mase și putere, istoria ca farsă și ca delir, disprețul pentru ideologiile utopice. După revenirea din țară în iunie 1990, am vorbit mult despre mineri și teroare, despre discuțiile cu dragul lui, Dan Petrescu, despre viitorul acelei năpăstuite societăți civile românești. I-am citit cu nesăț proza politică și nu l-am ascuns prețuirea pe care i-o purtam. A fost un spirit eminent democratic, un erudit de geniu, urmaș al uneia din marile familii intelectuale ale românilor, cosmopolit în sensul cel mai nobil al acestui cuvînt. Înăudat, mi se spune, cu Alexandru Ioan Cuză și sprijinitor al continuității constituționale monarhice atacate de executorii testamentului lui Ceaușescu, Dej și Ana Pauker. A fost un cărturar din stirpea lui Hașdeu, Părvan, Iorga și Mircea Eliade. Nu vreau să anticipez concluziile investigației în curs, dar știu un lucru, că la întrebarea cui prodest răspunsul nu poate fi decât unul: celor care urăsc toleranța și umanitatea.

Washington, 24 mai 1991

VLADIMIR TISMĂNEANU

Laudatu si, o, mi Signor, per sora nostra morte corporale

A murit a doua oară Mircea Eliade, mi-a spus o prietenă aflînd despre moartea lui Ioan Petru Culiianu. A fost împușcat în cap, îli hărăște, de o vîltoare oarecare, plătită, care nu înțelegea nimic din minunea pe care a distrus-o.

„Eu trăiesc printre minuni de foc”, scria la 19 ani Néné, fratele Elis, Ioan Petru, și număra „descusut” figurile care-i bîntuiau: Auroboros și gy-ul, marea floare persană, mandragore și centauri, lahveh și Pantocratorul, anamortozele și metamortozele. Iar mai departe: „Mi-e profund (dor absolut) dor de dor. Și dor de logică, logos, aletheia, neașteptata aletheia de dedesubtul formelor”. Trăia în joc, în rigoare și taină. Știa. Era între noi o pasăre mălastră, asemeni lui Giovanni Pico, învăța hindi și sanscrită, latină și greacă. Nu e vreme acum să numărăm mîile de cărți pe care le-a cunoscut, mai ales că tot el spunea deseori citîndu-l pe alchimist: „Ardete tutti i libri”. Experiință trăită, secretă, necomunicabilă.

Scria un volum numit Arta fugii: „Cred că l-am vorbit de el în mare, non in acqua maris!!! Se cheamă Arta fugii... e o fugă de contingent în Real, în anagogie, în ceea ce se cheamă (în termeni contingenți) «fantastic». Era, în vremea scurtei noastre libertăți dintre 1967 și 1972, un erudit fantast, ironizînd servituțiile bibliografice, supus unor lungi melancolii și căderi în adînc, peripatetic sub arbori: „Cine va

fațza, cîreșiza, stejariza...”. Un poet mistic savant, cum a rămas pînă la sfîrșit.

Apropierea de Mircea Eliade e bine-cunoscută. Ioan Petru l-a fost elev, prieten și succesor. În umbră stă însă un maestru mai înalt, Eminescu, și va veni timpul să-l înțelegem pe Culiianu prin Eminescu.

În anii de școală, Ioan Petru era subțire, uscat, strălucînd ca o sabie. În veghea lui de zi și noapte, ne păzea pe noi toți, colegi și profesori, ne cuprîdea într-un cerc al iubirii. Căuta Eliberarea nevăzută. Lumina. Ioan Petru Culiianu a plecat din țară acum nouăsprezece ani, sărac, cu îmbrăcăminte cumpărată în prețuia plecării, a plecat și a cucerit lumea, știind prea bine că „nu există victorie decît în afara istoriei, a iluziei și a timpului”. După un an de exil scria din Roma: „Scriu din perspectiva foarte literaturizantă a unui viitor în care eu, cu prețul singelui, voi fi «izbîndit» în lume, acceptînd ispita demiurgului de a-mi da puteri asupra unui domeniu al existenței. Dragul meu, pe de o parte mă văd un om ca toți ceilalți, timid, firav, sensibil, suspicios, plin de meschinării. Pe de alta, toate aceste disperări sunt chinul a «ceva» ce zace încă ne-explicat, nedesfășurat în mine: o cunoaștere uriașă și o putere asemenea, care nu sunt ale mele”.

Nu vreau deloc să fac o listă oricum incompletă de articole și cărți ale profes-

orului de istoria religiilor, ale doctorului Ioan Petru Culiianu: Vreau, înfil, să reapară un om viu și tînăr, vorbind despre sine, descoperîndu-se pe sine. Nu un dosar copleșitor. Cum sună astăzi vorbele de-atunci? — „Te comandulesc să faci un Symposium postum, în cinstea mea postumă și să citești din adîncile și înțeleptele pagini pe care le-am lăsat lui Brasil, vreuna de nu multe minute. Voi fi f.f. bucuros să știu că mai există undeva și să aflu de la tine dacă absența nu creează monumente și restituie statul acolo unde prezența este văzută ca istorie și temporalitate. Sau, cumva, absența distruge memoria?” (Roma, 30-31 mai 1973).

Iartă-mă, a trebuit să mori, ca să înlie scrisorile de care uitasem. Să îrvii tu, cel tînăr. Dragul meu, fratele meu de nu știu unde, acum nu te pot atinge. Lasă-mă să-ți spun „ale drumului” de-acasă:

Scoală, Ioane, scoală,
Cu ochii privește,
Cu mina primește.
Că noi am venit,
Că am auzit
Că ești călător,
Cu roua-n picioare,
Cu ceața-n spinare,
Pe cea cale lungă,

Lungă, fără umbră,
Și noi ne rugăm
Cu rugare mare,
Cu strigare tare,
Seama tu să-ți iei,
Seama drumului. (...)
Nainte să mergi,
Să nu te sfiiești.
Dacă mi-ei vedea
Răchită-mpupită,
Nu este răchită
Ci e Maica Sfîntă;
Nainte să mergi,
Să nu te sfiiești,
Dacă mi-ei vedea
Un pom înflorit,
Nu-i pom înflorit
Ci e Domnul sfînt;
Nainte să mergi,
Să nu te sfiiești,
Dacă-i auzi
Cocoșii cîntînd,
Nu-s cocoși cîntînd
Ci-s îngerii strigînd.

ȘERBAN ANGHELESCU

ACENTE

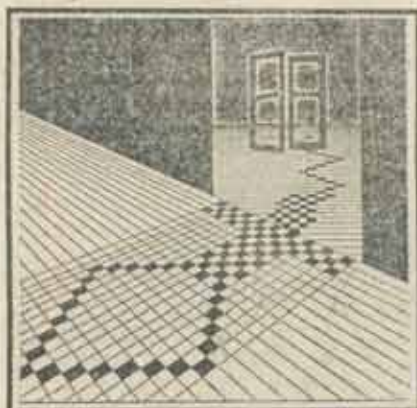
Bedros
Horasangian

● S.R.I. = Securitatea româna de ieri

Recentele săpături efectuate la noua Sarmisegetuză a Serviciului Român de Informații de la Berevoești au reactivat, în directă legătură cu Legea Siguranței Naționale adoptată în Senaț, chestiunea arzătoare a responsabilității morale — dar și penale! — a tuturor abuzurilor, nelegiuirilor și, mai apăsător, crimelor comise de fosta poliție politică românească. Sunt lucruri oribile, în mare măsură puțin și trunchiat cunoscute, există o sumedenie de întâmplări și nenorociri ce țin deja de istorie, dar peste care, oricât de buni creștini ne-am dovedi peste noapte, nu putem șterge cu buretele uitării. A ierta e una, a neglija propria-i memorie, cu totul altceva. Neglijența sau reaua voință devin culpabilizări. Victima nu poate sta pe picior de egalitate cu călăul. Dar să nu alunecăm în abstract. Preț de decenii adevărată putere, mai mult sau mai puțin vizibilă, a fost Departamentul Securității Statului. Să nu ne facem iluzii și nici să nu apelăm la o literatură cu iz senzational. Această instituție învelită în straturi succesive de protecție prin forme rigide de ierarhomanie și secretosenie — ridicate la rang de politică de stat a fost cel mai important stilp al menținerii puterii comuniste în România. În întregul colhoz al țărilor din Est, inclusiv în „U.R.S.S. — bastion al păcii ei”. Ce fel de bastion a fost iese la iveală abia azi. Se încearcă de multe luni și în deja destule publicații devenite pe zi ce trece mai agresive, o reabilitare și justificare (patriotică) a poliției politice românești. Saci întregi de minciuni și dezinformări patetic ticluite de adevărați profesioniști ai genului sunt deșertați săptămânal pentru îmbrobodirea opiniei publice. Iar informația mistificatoare înghesuieată între lupta împotriva irentismului și șovinismului maghiar și pulpele bine conturate ale vreunei miss Medgidia se strecoară alene cititorului obișnuit să ia de bun tot ce apare la gazetă. S-a pus accentul în luările de poziție, pro sau contra Securității, pe ceea ce a făcut dumnezei în perioada 16-22 decembrie 1989. Dacă poate primi certificat de bună purtare în funcție de comportamentul revoluționar sau anti? Este important să aflăm în detaliu tot ce s-a petrecut în acele săptămâni aprinse. Cu morți și răniți care, încă, așteaptă judecarea vinovaților. Ei există, trăiesc printre noi. Cine sunt? Mai devreme sau mai târziu vom afla. Dar vina cea mare, și aici trebuie pus accentul, a acestui sinistru Departament este cea întinsă preț de patruzeci de ani, pînă în decembrie 1989. Nu se poate face politică în România, nu se poate așeza cu adevărat o democrație parlamentară și un multipartidism care să reprezinte un real mecanism legislativ fără să se facă o dreaptă judecată a poliției politice românești. Cu tot ceea ce a însemnat în plan politic, social, al mentalităților, al degradării relațiilor între oameni, părinți și copii, prieteni, iubii, vecini. Al instaurării terorii albe, nu totdeauna înșingurate și ucigașe, ci, mai rău, prin înșinuarea răului pe termen lung.

O școală a delațiunii, dușmăniei, egolismului feroce, carierismului fără scrupule, a ambițiilor și cinismului. A

dezumanizării în masă. Cuvintele par grele dar adevărurile sunt infinit mai complexe. Zeci de închisori din România au devenit fabrici ale morții. Mii, zeci de mii, nici Dumnezeu nu știe cîți, de oameni s-au spurcat trădîndu-și semenii, cei apropiați, cei dragi. Putem ierta după ani dar nu avem dreptul să uităm. Nu e drept, nu e cinstit. Asta vor trebui să înțeleagă și toți cei care au slujit această instituție. Nu este vorba de o răfuială barbară și sangvinară. Crimel nu i se poate răspunde prin ură oarbă și necugetată. O minimă decență ar fi împins la transparență și autojudecare a celor implicați. A Instituției — cum bine a numit-o Mircea Iorgulescu într-o densă analiză — pe care azi, din păcate, puterea a recuperat-o sub o altă firmă. Dincolo de zimbetele protocolare și declarațiile de principii oferite de responsabilul ei. Cui folosește folosirea minciunii în viața politică? Cui folosește amenințarea la care suntem supuși zi de zi prin aceleași vechi metode aflate încă în uz și abuz? Cui folosește că Serviciul Român de Informații, departe de a-și găsi noi temeuri într-o preconizată „originală democrație” își menține vechile apucături repudiate, deja, de istorie? Foarte simplu: Puteri. Oricare ar fi ea. Nu putem rămîne nepăsători. Sunt lucruri grave dincolo și peste luptele politice. De partid. Oricine poate deveni din călău victimă și viceversa. De aceea avem

nevoile de demontarea și anihilarea acestui mecanism al terorii. Individuală și în masă. Dl. Nicolae Ulieru, adevăratul purtător de cuvînt al S.R.I.-ului, adoptă un ton agresiv încercînd să minimalizeze afacerea Berevoești? Să mai spunem că fostul cronicar cinematografic al revistei Săptămîna adopta același ton vindicativ și arțagos cînd critica de pe poziții partinice filmele lui Pintilie sau Daneliuc? Pe cine crede că induce azi în eroare minciuna drapată în folii de staniol? Nu este vorba de guvern și opoziție, de nu știu care ministru sau lider de partid! Importantă este asanarea morală a unei societăți bolnave și corupte. Activitatea fostului Departament al Securității Statului a contribuit din plin — și se poate chiar felicita+decora la Cotroceni! — la tot urîtul unei existențe pe care azi o trăim cu toții. Că suntem puși pe afaceri sau nu, doar o suportăm cu stoicism sau încercăm să ne dovedim propria noastră inutilitate. Oricîte zimbete liniștitoare ne-ar oferi președinția, oricîte citate ne-ar oferi primul ministru în șapte limbi și franțuzește, fără punerea în discuție și o dreaptă judecată a Instituției, cu tot ceea ce a însemnat și înseamnă ea, o să înaintăm doar spre trecut. Cazul Berevoești, dincolo de amănuntele „tehnice” ale afacerii, oferă un prilej binevenit alături de motiunea lordache și de propriile noastre temeri. Avem dreptul să ne putem privi în ochi fără să ne fie teamă sau rușine. Călăi sau victime, deținuți sau torționari, delatori sau disidenți politici, oameni „de bine” sau „de rău” putem găsi un loc sub soare pentru fiecare. În alte țări foste comuniste procesul deja declanșat e aproape încheiat. La noi nici măcar nu a început. Și mai rău: sunt destule

indicii că nici măcar nu s-a înțeles ce se întîmplă pe lumea asta. La noi sau aiurea. Dacă nu vom ști să ne asumăm propriile crime și murdării înseamnă că am trăit degeaba. Cine are urechi de auzit să audă. Atîta am avut de spus, tovarășii!

ACENTE

Dan Pavel

● Imaginarul colectiv și scenariile geopolitice

Dacă aș fi istoric, aș scrie o istorie a imaginarului colectiv. O istorie comparată, de fapt, analizînd legătura dintre imaginar și istoria reală. Aș ajunge, probabil, la sfîrșitul cărții, la concluzia că între imaginația colectivă și faptele istorice există adesea o legătură mai strînsă decît ne învață concepția oficială despre lume și viață.

Cum nu sînt însă istoric, am să procedez invers: am să folosesc ideea legăturii imaginar-real ca punct de plecare în discurs. Pot fi date numeroase exemple de transformare a unor idei, dorințe sau idealuri în realitate istorică. Unele dintre acele idealuri sau dorințe păreau atît de îndepărtate de realitate, încît cetățenii raționali, adică învîțații și cetățenii pragmatici, adică politicienii, nu le-ar fi acordat niciodată șanse de realizare.

Cine ar fi crezut că bolșevicii, o bandă de intelectuali (dornici de putere) și de teroriști fără scrupule, bine supravegheați de Ohrana țaristă, vor ajunge să cucerească rapid puterea și să schimbe în mod fundamental istoria omenirii? Numai un utopist. Cine ar fi crezut că Ardealul, parte a imperiului austro-ungar, ar fi putut să se „unească cu țara” după atîta amar de vreme? Cine ar fi crezut că Germania de Est, aflată sub călcîiul ocupanților sovietici și al poliției politice autohtone, ar fi putut să se reunească cu Germania de Vest într-un timp relativ scurt? Iar exemplele ar putea fi continuate. Să observăm că sintagma „cine ar fi crezut?” nu este decît un mod de a vorbi și că, de fapt au existat întotdeauna oameni care au crezut în lucrurile acelea. Iar ele s-au întîmplat, în ciuda argumentelor de ordin rațional, geopolitic, de drept internațional ș.a.m.d. Nu vreau să afirm prin aceasta că dorințele sau idealurile, fricile sau ipotezele, numai prin faptul că fac parte din imaginarul colectiv, devin fapte. Ar însemna că tot ceea ce e imaginar e real, ceea ce nu e decît o parafrază lipsită de înțelegere a formulei hegeliene. Vreau să afirm însă că n-ar fi lipsit de interes să examinăm puțin imaginarul colectiv al celor lingă care trăim. Poate că vom învața ceva. Sau poate că vom reuși ceva sau vom împiedica altceva.

În mod concret, am asistat chiar zilele acestea la o discuție între intelectuali. Majoritatea erau ardeleni. O parte dintre ei continuă să trăiască în Ardeal. Bineînțeles că se discuta problema Ardealului. Ardelenii ardeleni argumentau că, în ciuda faptului că Ardealul este antifesenist, structurile de putere au rămas comuniste, adică feseniste și că aceiași oameni care au avut puterea înainte o au și în continuare. Că este chiar mai rău, pentru că în afară de putere, ei mai au și bani. Și mai spuneau ceva: că

ura oamenilor față de comunism și de fesenism este cam mare. Alît de mare, încît le depășește patriotismul. Și că sînt atît de obosiți și de neputincioși în fața puterii nomenclaturisto-securiste încît ar prefera să trăiască, cu Ardeal cu tot, în Ungaria. Așa ar avea certitudinea că vor scăpa de comuniștii-fesenisti. Și că ungrul, la fel cum au făcut-o și în 1956, îi vor agăța pe comuniști, pe polițiști și pe securiști de cîrțile abatoarelor.

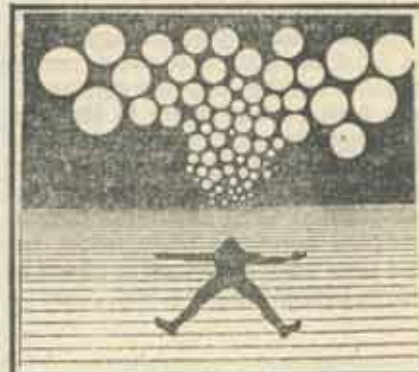
La un moment dat, discuția a devenit explozivă, cu declarații de tipul: „dacă ne iau Ardealul, toți ardelenii, fie că sîntem dincolo sau dincoace de munți, vom sări cu arma în mînă” etc. Mi s-a cam făcut pînăl măciucă, pentru că, cu o oră înainte, se discutasese despre puști de vînătoare. Spiritul s-a încins, iar unul dintre ardelenii ardeleni ne-a spus că tocmai acest tip de spaimă a locuitorilor români, este exploatarea de mișcări cum ar fi „Vatra Românească”. Nici nu mai are importanță cum s-a terminat discuția. Important este că în mintea unor oameni există această idee. Ar fi greu de făcut o statistică, pentru că subiecții nu vor recunoaște ceea ce gîndesc. Iar ideea nu este nouă. Cu mult înainte de decembrie 1989 am cunoscut români ardeleni din toate categoriile sociale, care ar fi preferat încă de pe atunci să trăiască mai degrabă în Ungaria kadaristă decît în România ceaușistă. Cred că sentimentele lor nu s-au schimbat, mai ales după atîtea dezamăgiri. Acești români nu pot intra sub incidența viitoarei Legi a Siguranței Naționale la capitolul „separatism”, pentru simplul motiv că ei nu completează, nu se organizează, nu întreprind nimic pentru a-și îndeplini dorința. Ei numai își doresc, iar dorința lor converge cu revendicările altora. Numai că dacă — prin absurd sau datorită jocurilor de interese ale poliției mondiale — Ardealul ne va fi luat, ei nu vor regreta. Pentru dorințele lor nu-i poate pedepsi nici o lege. Iar dacă va fi prea tîrziu, nu vor mai folosi la nimic pedepsele. Dar dacă-i vom pedepsi la timp pe cei vinovați, pe cei care i-au făcut pe unii dintre noi să trăiască cu astfel de idei și dorințe, atunci granițele vor rămîne la locul lor. Și singura pedeapsă care-i afectează pe ei este votul. Pentru numele lui Dumnezeu, să nu-i mai votați încă o dată, oameni buni!

ACENTE

Bogdan Ghiu

● „Realiteme” (III)

Din România cel mai bine e să fugi la putere! E tot ce mi-a mai rămas să exclam în urma idilicului „dialog” președinte-parlament în chestiunea salarizării aceluia ce țin la noi locul puterii. Nimerit moment de a discuta o asemenea „lege”, n-am ce spune! Ca să nu zică cineva că nu există lege în România. Probabil că așa le-ar place foștilor victorioși de la 20 mai (stil vechi) să funcționeze la noi

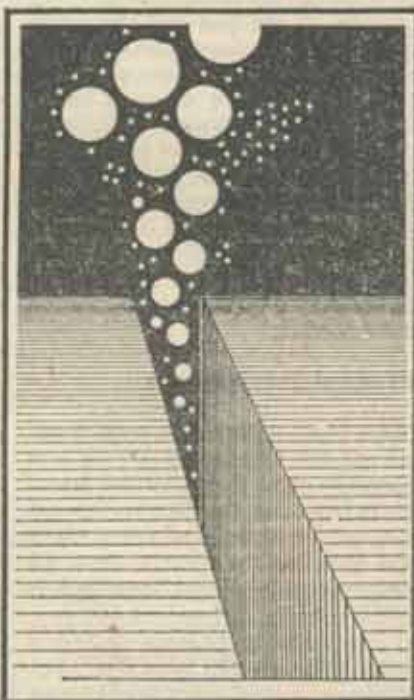
nemocrăția. Cincă mi se pare fie și numai înscrierea unei astfel de „legi” pe ordinea de zi a uneia din Camere. Dar, stau și mă întreb, chiar o cumpăra ceva, efectiv, cu mâna lui, președintele? Vehiculează el oare ca atare acești bani? Cunoaște el actul esențial și profund revelator al căutării, alegerii și cumpărării? Poate fi președintele sau vreo altă persoană din sfera și de la nivelul lui văzută prin magazine ori în restaurante? Cum cheiluite d-l Iliescu acești bani? Ce-or însemna pentru el banii? Experiența cumpărării cu bani a celor necesare vieții este una dintre acele experiențe revelatoare ce mijloacă adevărata cunoaștere a unei societăți, contactul profund cu unele părți ale realității acesteia. Pentru poporul flămînd și dezorientat, înspăimîntat, spectacolul acesta al cifrelor pentru el astronomic — oare cîți români cîștigă măcar suma reprezentînd impozitul pe care, nu-i așa, și președintele, vai, trebuie să-l cedeze, conform legii, semn că e și el om, ca noi toți și că legea e una? — nu poate fi decît o invitație de a părăsi înșelătoarea muncă și de a intra în „afaceri”, adică în „politică”, adică, pentru omul de rînd, în „stradă”; spațiul politic la îndemîna săracilor. Politică e deocamdată la noi o afacere — cea mai mare. Altfel spus, nu se poate vorbi nici de politică cum se cade, nici de afaceri ca lumea. Politică este singura „activitate lucrativă” (cf. dep. Dumitrașcu) din România momentului actual. Cum spunem; din România cel mai bine e să fugi la putere!

Se vehiculează în ultima vreme o zicală ce pare a începe să facă o nedemnă carieră: „Rufele murdare se spală în familie”. Dincolo de conținutul strict — literal dar mai ales figurat — al zicerii, însuși faptul selectării și al întrebării ei mi se par grăitoare pentru situația noastră în lume. Am fi, deci, vinovați că ne spălăm rufe în public, sau că le dăm altora, străinilor, să ni le spele. Ceea ce, ia uități-vă, nici un popor care se respectă nu face. Modelul subînțeles este cel al „dușmanului” nostru declarat, dușman deopotrivă exterior și interior: maghiarii. Să facem și noi ca ei! Păi, ori îi combatem, ori îi imitam! Din două, unul! Nemaivorbind de faptul că generalitatea paremiologică nu este de ordin cantitativ.

Încercînd să-mi reprim tentația unei „analize infinite”, cum i-ar spune Derrida, cîteva propoziții nu mă pot împiedica totuși să nu adaug. Într-o familie, de obicei, femeia e cea care spală. În societatea românească actuală, cine o interpretează rolul „femeii” și cine pe acela al „bărbatului”? Apoi, de cînd este adevărul rufă, și încă murdară? Dacă adevărul rufei este murdăria, eu cred că aceasta nici nu mai poate fi spălată. Adică unii să spele ceea ce alții murdăresc, nu? Iar rufele noastre sînt „murdare” mai ales de sînge. Mai poate fi, în genere, sîngele spălat? Într-o lume mai curată, și „rufe” vor fi mai puțin murdare. Murdăria, jegul, mizeria nu sînt

atît ale trupului, cît ale mediului ambiant. Cine a făcut să se murdărească de sînge „rufe” celor ce demonstau în Piața Universității? Cine produce murdăria de pe cămășile locuitorilor din Copșa Mică? Noi să spălăm murdăriile răsturnate în piața publică de „România Mare”? Poate că sîntem o societate căreia, după 40 și mai bine de ani, altceva nu îi mai rămîne de făcut decît să spele rufe de adevăr. Căci este clar: „murdăria” aceasta este însuși adevărul nostru. „Murdăria” rufelor noastre poate că noi înșine sîntem. Ce ne facem dacă murdăria ne-a devenit rufă, mîngiere, adăpost? Sîngele s-a întărit, rufe nu mai pot fi spălate. Însăși citirea acestei vorbe — dovadă elocventă a prostiei înțelepciunii — arată că avem rufe de spălat, că ne înecă murdăria.

Ne ferim de privirea din afară, a

străinului, singurul care ne poate cu adevărat cunoaște. Putem constata, și cu această ocazie, falsul, înșelătorul pragmatism al minclunii, ridicat la rang de principiu de politică externă, acest program de ipocrizie națională, pus să salveze onorabilitatea și respectabilitatea „casei”, să întrețină fațada. În interior putem fi oricum — răi, murdari, plîni de jeg și de sînge și, culmea mizeriei, confundînd sîngele cu jegul — dar în afară trebuie să ne parfumăm, ascunzîndu-ne adevărurile. Mai bine să (te) minți o mie de ani decît să accepți să spui o clipă adevărul, nu? Am ajuns într-un punct în care cu greu mai putem deosebi „copilul” de „lătură” — asta ca să intrăm în sfera de atracție a altei ziceri de cuprinzătoare „înțelepciune”. Numai acestea pot fi rezultatele cînd pînă nu de mult „nu puteai face ometă fără să spargi ouăle”. Desigur, „cojile” acelor „ouă” sparte sînt azi un gunoi. Ce trebuie ars sau îngropat, în gropi precum cea de la Berevoești, dacă e prea mare înghesuială la „Cenușa”. Adevărurile istoriei noastre recente sînt murdare. Dar nu cred că pot fi spălate. Rufele s-au îmbibat de sînge, gulerile și subționile cămășilor poartă pe veci urmele indestructibile ale friicii și lașității. Sînt gata să (se) spele (de pe lume) cei care ne-au murdărit, cei care ne-au transformat trupurile în gunoi și sîngele în jeg? Cine a făcut din noi niște gunoaie? Poate fi lumea spălată de adevăr?

Nu cred că ne putem spăla rufe în familie. Nu am face decît să le murdărim și mai tare. Pentru că mîinile celor ce sînt datori, azi, să mai și spele sînt negre.

Să dăm rufele noastre la spălat celor ce se pricep. Dar chiar vreți să fie eradicată murdăria? Așa ceva s-ar putea numi „revoluție”. Nu se știe pe cîți dintre noi nu i-ar lua apa, pe cîți dintre noi nu i-ar dizolva detergenții. Să spălăm, decît

ACENTE

Florin Sicoie

Victorioasă în revoluție: Securitatea

Puține sînt instituțiile caracteristice regimului comunist care să fi reușit să supraviețuiască după Revoluție cu atîta iscusință, salvîndu-și aproape în întregime structurile, dar și indivizii care le populau, ca Securitatea. Cu atîta iscusință, încît pare legitim să te întrebi dacă nu cumva există un pact între actuala Putere și foștii (dar și actualii) reprezentanți ai poliției politice, un pact îndreptat împotriva tuturor aceluia care vor să vadă toate structurile comuniste abolite. Nici un efort în vederea realizării acestor interese nu a fost precupețit.

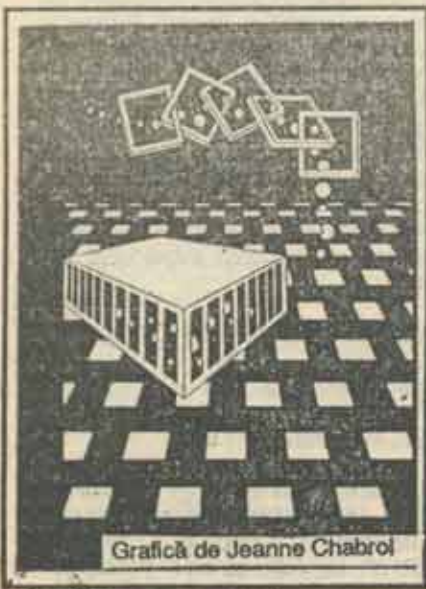
Complicitatea Puterii actuale în salvarea Securității este evidentă. Mai înfil, la începutul lunii ianuarie 1990, este dat un decret de grațiere, care-l scoate de sub incidența legii pe toți torționarii din Decembrie — aflați, mulți dintre ei, în subordonarea (uneori mascată) a Securității. Apoi, profitîndu-se de evenimentele — inscenate de cine și în folosul cui? — de la Tîrgu Mureș, din Securitatea „dizolvată” în Decembrie 1989 — dar încasîndu-și cu grijă lefurile ca și activiștii de partid, încă trei luni după aceea! — se formează o nouă structură de tipul poliției secrete, cu aceleași alcătuirii voite și scopuri țintite departe de ochiul cetățeanului de rînd: Serviciul Român de Informații. Unele cadre de tot compromise ale fostei Securități sînt trecute în rezervă, în acea perioadă, ca să fie, după aproape un an, reactivate. E normal, în această societate de tip francmasonic care este Securitatea, nici un individ nu trebuie abandonat. Împins în caz de pericol în umbră și scos apoi la lumină, după ce amenințarea s-a îndepărtat, el trebuie păstrat, spre binele „cauzei”.

În toate țările din Est, foste comuniste, cu excepția României, rolul poliției politice a fost judicios înțeles: ea a fost desființată, membrii ei licențiați — și trimiși la muncă! —, iar informatorii, plătiți sau nu, au fost scoși din funcțiile publice. Listele lor — fără să fi agitat pericolul „destabilizării”, al „sfîșierii” societății — au fost pușe, fără întîrziere, la dispoziția opiniei publice. Numai la noi nu a fost posibil așa ceva, pentru că nenumărate interese oculte — bazate uneori pe simplu șantaj — au intervenit. Iar dacă listele colaboratorilor fostei Securități și ale torționarilor regimului comunist ar fi (după cum promitea recent, ca să grăbească adoptarea Legii Siguranței Naționale, Domnul Virgil Măgureanu, Directorul Serviciului Român de Informații) puse la dispoziția opiniei publice, faptul ar fi aproape inutil, deoarece păstrarea arhivelor Securității, după Revoluție, tot de către Securitate — uneori în complicitate cu Ministerul Apărării Naționale — ar pune sub un imens semn de întrebare autenticitatea acestora. Și chiar dacă poliția secretă nu ar fi efectuat modificări în ele, cine ar putea crede că exponenții ai actualei Puteri, compromiși ei înșiși de colaborarea trecută cu Securitatea sau dornici să acumuleze capital politic prin posibila șantajare viitoare cu conținutul dosarului de la Securitate al cine știe cărui coleg de partid sau adversar, avînd acces la aceste date — vezi cazul Gelu Voican-Voicu-

Ilescu — n-ar fi efectuat oarecari modificări în ele? Ideea că dosarele de la Securitate ar dezvălui colaboraționismul unor actuali miniștri, deputați, senatori, oameni aflați în importante funcții politice nu e decît o furtună într-un pahar cu apă: ceea ce trebuia îndepărtat a fost probabil șters de mult, dosarele cui trebuie au fost atent curățate, iar dosarele altora încărcate atent, alăta vreme cît fosta Securitate știa că va fi pusă să se „demaste” singură. Mi-aș îngădui chiar un pariu: în cele două Camere, colaboratori ai fostei Securități vor fi, probabil, descoperiți a fi fost cîțiva parlamentari mai colțoși aparținînd Opoziției, partidul de guvernămînt va fi (o dată mai mult) găsit curat.

Cît e de cinic ca, după patruzeci de ani de dosare, de vieți strivite sub dosarele Securității, aceleași dosare — unele colbuite de zeci de ani — să fie date din nou pe mîna actualii Securități, chemată, încă o dată, să cîntărească (desigur interesat) destine! Și de cîtă probitate morală au dat dovadă securiștii de ieri și de azi ca să le fie tocmai lor încredințat accesul neîngrădit — vizînd chiar posibile modificări de date sau eliminări de acte — la dosarele trecutului. Cum e nevoie de vinovați se vor găsi destul printre morți.

Pe ce poziție de forță se află Serviciul Român de Informații și Domnul Virgil Măgureanu dacă Domnia Sa și-a îngăduit să afirme recent că instituția pe care o conduce nu e alcătuită decît în proporție de 25% din membri ai fostei Securități? Cine poate verifica alegația sa și peste cît timp? Eu i-aș propune să ne dea măcar un început de răspuns, un început care nu cred că ar afecta decît extrem de vag acest regat al secretului asupra căruia domnește: cîți, nominal, din foștii inspecitori-șefi ai Inspectoratelor Județene ale Ministerului de Interne (provenienți, cu toții, din Securitate) și cîți foști șefi ai Securităților Județene activează, în acest moment, în Serviciul Român de Informații? Iar dacă Domnia Sa ne-ar aduce la cunoștință, o dată mai mult, că aceștia, ca, de altfel, după opinia Domniei Sale, întreaga Securitate, n-ar fi fost, în regimul trecut, decît niște simpli administratori, niște „tehnicieni”, i-aș povesti despre niște cozi pe care eu personal cred că le cunoaște foarte bine, acelea de la Serviciul de Pașapoarte sau de la Șeful Securității Județene sau de la ușa — atît de greu de deschis — a Șefului Inspectoratului Județean al Ministerului de Interne. Unde aceiași domni care acum se consideră cei dinții chemați să ne dea lecții de democrație și se oferă atît de dezințeresat să ne supravegheze în continuare, le țineau nefericirilor postulanți pe care îi aveau în față — dintre carcunii, cîtă obrăznicie!, cereau, nici mai mult nici mai puțin, decît o viză (provizorie sau definitivă) de ieșire din țară — adevărate lecții de învățămînt politico-ideologic comunist, presărate cu amenințări, ironii criminale și promisiuni de kalfiene tărăgănări la nesfîrșit. Căci, și cu asta închei, Securitatea nu era un abstract serviciu de informații într-o țară democratică — cum lasă Domnul Măgureanu cu atîta bună-credință să se înțeleagă —, ci poliția secretă comunistă, o poliție ideologică, deci, zălogită sistemului pe care era chemată să-l apere. O poliție secretă care a omorît, la propriu, adesea cu bîta, floarea intelectualității și prospera burghezii românească, dar și pe țărani și muncitorii simpli care s-au opus comunismului, și care, după 1964, schimbîndu-și metodele, dar nu și oamenii, n-a devenit mai puțin periculoasă. Nu 25%, ci 1% foști securiști în actualul Serviciu Român de Informații ar fi de ajuns să-l facă pe acesta să-și piardă orice credibilitate. Viitorul va judeca.

Grafică de Jeanne Chabrol

PAVEL CĂMPEANU

OPINIA PUBLICĂ ȘI POLITICA EXTERNA.

Războiul din Golf; Tratatul de la Moscova; Vizita Președintelui Mitterrand

• Un paradis pierdut

Pentru sondajele de opinie, viața politică internațională reprezintă un paradis pierdut. De regulă, oamenii nu își prea bat capul cu ceea ce se întâmplă peste mări și țări. Impactul evenimentelor politice este, în genere, invers proporțional față de distanța fizică la care se petrec. Îndărătul acestei percepții distorsive se află o rațiune de bun simț: cu cât mai apropiat este un eveniment, cu atât mai directă va fi influența lui probabilă asupra subiectului care se raportează la el. De aici tradiția sedimentată a unei ierarhizări spontane a interesului, care plasează evenimentele locale înaintea celor naționale și pe cele interne înaintea celor externe.

Considerarea scenei internaționale întîmpină această dificultate generală căreia, acum, la noi, i se adaugă dificultăți de ordin conjunctural: necăritatea actualiei situații internaționale a României este accentuată de aceea a comentariului public, caracterizat prin interpretări antinomice. Înainte de a se opune, diferitele interpretări pornesc de la un postulat comun: țara noastră nu-și poate reconstrui economia fără sprijinul Occidentului care, însă, se arată dispus să o sprijine mai puțin decât pe oricare altă țară est-europeană. Opoziția susține că vina acestei reticente o poartă puterea, prin natura ei „criptocomunistă” și prin erorile ei. În versiunea puterii, vina revine anumitor reprezentanți ai opoziției, care au cerut deschis organizațiilor europene să nu acorde asistență României. Intermittentă și emisă de surse instabile, a treia explicație acuză Occidentul de neînțelegere și oportunism, severitatea lui față de România postceaușistă contrastând cu cordialitatea pe care i-o arăta dictatorului.

În ultima perioadă, această severitate a devenit și mai nuanțată. Rezultatul este un nou paradox al situației noastre politice: tot mai deteriorată în interior, credibilitatea puterii face progrese în exterior. Poate puterea compensa deficitul ei de credibilitate internă prin progresele obținute pe plan extern?

Acestea sînt unele dintre reperele contextului în care am întreprins consultarea opiniei noastre publice asupra problemelor de politică externă menționate în titlu. Temele respective au fost abordate în două sondaje — unul în februarie, celălalt în aprilie a.c. — cu participarea a 2.000 de subiecți. Temele noastre că vom recolta un mare număr de non-răspunsuri sau de răspunsuri improprii nu s-au confirmat. Politica internațională nu este pentru moment un paradis cu totul pierdut. Interesul pentru politică se extinde de la scena internă la scena internațională.

• Reprezentarea ambianței externe

Cum își reprezintă opinia publică actuala situație internațională a țării? Pentru a obține un minim de informații asupra acestui aspect, li s-a prezentat interviuaților o listă cuprinzînd șase probleme internaționale care, în perioada primului sondaj, dețineau locuri de frunte pe agenda diplomatică a României. Dintre aceste șase probleme, interlocutorii noștri urmau să aleagă una; cea mai importantă. Răspunsurile obținute au configurat ierarhia de mai jos:

Denumirea problemei (%)	Opțiuni (%)
1. Relațiile cu Consiliul European	34
2. Obținerea clauzel națiunii celei mai favorizate	

de la S.U.A.	27
3. Relațiile încordate cu Ungaria	17
4. Situația Basarabiei	12,5
5-6. Războiul din Golf	4
5-6. Desființarea Tratatului de la Varșovia	4

În limitele circumscrise de aceste repere, se profilează, cu privire la relațiile internaționale ale României, o viziune care prezintă câteva caracteristici:

1. relațiile cu Apusul au o prioritate categorică față de cele cu statele învecinate. Cercuiri largi ale opiniei publice par să fi ajuns la convingerea că tranziția politică și economică a țării noastre spre democrație depinde într-un grad hotărîtor de sprijinul Occidentului;

2. Înăuntrul acestei priorități, relațiile cu Europa de Vest au înălțate față de cele cu S.U.A.;

3. În zona relațiilor cu țările vecine, primul loc îl dețin diferențele cu Ungaria. Dar pe cînd un anumit discurs public atribuie acestor diferențe o importanță constantă decisivă, numai 1/6 din eșantion împărtășește această optică;

4. totuși, amenințarea nedemonstrată care ar piute asupra Transilvaniei afirmă, în evaluarea opiniei publice, mai greu decât ocuparea efectivă a Basarabiei;

5. autodizolvarea Tratatului de la Varșovia, ipotecă asupra independenței naționale, trece practic neobservată. Prin depășire, marile greutăți sînt proiectate în uitare;

6. o reacție asemănătoare producea războiul din Golf, dovedind încă o dată că de mult este condiționată aprecierea unui eveniment de distanța la care are loc.

• Războiul din Golf

În acel moment problemă cardinală a vieții internaționale, acest război a fost abordat de sondajul nostru din trei unghiuri: legitimitatea politico-morală a declanșării lui sub egida O.N.U., consecințele lui nocive, efective sau posibile, implicarea guvernului român în acest conflict. Chestiunea legitimității era pusă în termenii raportului dintre scop: eliberarea Kuweitului, și mijloc: declanșarea războiului. Merita acest scop recurgerea la acest mijloc?

Un sfert din eșantion era de părere că merita, și doar mai puțin de o zecime declara ritos că nu. Tot alții erau însă cei care suspectau puterile occidentale — și în primul rînd S.U.A. — că ceea ce urmăreau de fapt era dominația asupra lumii. De altfel, cea mai numeroasă grupare — peste o treime — o formau cei după a căror părere adevăratul scop al războiului din Golf nu fusese Kuweitul, ci petrolul. Alții nu puneau în discuție scopul, ci mijlocul: o cincime dintre subiecți opina că o soluție politică ar fi trebuit căutată cu mai multă perseverență. Fie pornind de la scop, fie de la mijloc, majoritatea eșantionului — două treimi — părea să privească acest război cu mai multă circumspecție decât arătase în acea împrejurare guvernul român.

Dintr-un set de consecințe deplorabile ale războiului — reale sau potențiale — interlocutorii noștri au pus pe primul plan faptul că o parte din cheltuielile exorbitante pe care acesta le-a necesitat au fost transferate asupra unor țări sărace, care nu au participat la el (opinie împărtășită de două cincimi din eșantion); circa un sfert din eșantion se temea de o extindere a conflictului, un alt sfert de eventuala folosire a armelor chimice, cam tot atîta își exprimau îngrijorarea față de poluarea apelor mării prin deversările de petrol la care procedase Irakul. Pierderile de vieți omenești erau depînse de o cincime

din eșantion, iar bombardarea Israelului de numai o zecime.

După cum indică aceste distribuții ale răspunsurilor, opinia noastră publică dovedește mai mult interes pentru eventualele implicații ale războiului din Golf decât pentru efectele lui imediate: distrugerii, masacre, victorii, înfrîngerii. Este o percepție mai curînd politică și economică, decât umanitară sau militară, a acestui trist eveniment.

În sfîrșit, privitor la acțiunile guvernului român, opinia cea mai răspîndită era pozitivă: aproape jumătate din eșantion se declara de acord cu aceste acțiuni. Totodată, o cincime dintre subiecți critica insuficienta stăruință a guvernului pentru a obține compensarea pagubelor suferite. Cîte o zecime dintre ei obiecta guvernului fie că s-a angajat prea mult, fie că s-a angajat prea puțin în războiul din Golf. La fel de rar era exprimat regretul că România nu a încercat o acțiune de mediere a acestui conflict.

• Tratatul de la Moscova

Dintre toate acțiunile de politică externă ale actualului guvern, cele mai vehemente critici le-a provocat Tratatul de la Moscova. Opoziția i-a imputat puterii, printre altele, graba de a fi fost prima țară est-europeană care să încheie un astfel de tratat; trecerea sub tăcere a pactului Ribbentrop-Molotov, care a reprezentat premisa politică a anexării Basarabiei în Iunie 1940; acceptarea clauzei prin care România se obligă să nu facă parte din nici o alianță îndreptată împotriva U.R.S.S.; acceptarea clauzei prin care cele două părți recunosc inviolabilitatea granițelor actuale ș.a. De partea ei, puterea a invocat vicisitudinile decurgînd din condiția geopolitică dată a României; faptul că inviolabilitatea granițelor nu poate fi considerată sacră la Vest și periclitată la Est; că, stipulînd dreptul de a-și dezvolta concomitent relații atât cu Kremlinul, cât și cu republicile sovietice, tratatul pune pentru prima oară bazele juridice ale apropierii dintre România și Moldova etc. Mai puțin s-a vorbit, de ambele părți, despre faptul că dintre toate țările pînă recent membre ale Pactului de Varșovia, România este singura care are cu U.R.S.S. un important litigiu teritorial și totodată singura care nu are cu marele vecin de la răsărit un litigiu militar, constînd în prezența trupelor sovietice de ocupație. Pentru toate celelalte țări în cauză, Pactul de la Varșovia, lichidat în mod formal, persistă în mod real sub forma lui cea mai intolerabilă: prelungirea ocupației străine. Rezultatul: prima problemă pe agenda negocierilor acestor țări cu U.R.S.S. nu exista pe agenda României.

Desfășurat curînd după semnarea Tratatului Iliescu-Gorbaciov, sondajul nostru s-a oprit asupra următoarelor aspecte: necesitatea generală a semnării lui, alegerea momentului, gradul utilității lui probabile, pe de o parte pentru România, pe de alta pentru românii din Basarabia, viitorul opțiunilor României între Vest și Est.

Ținînd seama de autodizolvarea alianței de la Varșovia, încheierea unui nou tratat cu Uniunea Sovietică este socotită necesară de circa jumătate dintre interviuați, în timp ce o treime dintre ei contestă această necesitate. În privința alegerii momentului, raportul se inversează: numai 30% apreciază că momentul a fost bine ales, 45% fiind de părere contrară, iar restul de un sfert declarînd că nu-și pot da seama.

Răspunsurile la întrebarea dacă noul tratat va fi spre folosul României și al

românilor basarabeni se grupează astfel (în %):

	1. Da	2. Nu	3. Nu știu
a. În folosul României	44	31	24
b. În folosul românilor basarabeni	24	45	30

Proporția celor care cred că Tratatul poate fi de folos României este aproape dublă față de a celor care îl văd utilitatea pentru românii de peste Prut. Alături de alegerea momentului, consecințele pentru românii din Basarabia reprezintă aspectul cel mai controversat al tratatului. Opinia cea mai clar cristalizată pare astfel să sugereze că semnînd acest tratat, guvernul de la București a servit interesele României pe socoteala celor ale românilor de peste Prut.

În sfîrșit, cu privire la viitor, cei care consideră că situația României va depinde în primul rînd de relațiile cu U.R.S.S. reprezintă o zecime din eșantion; cei care atribuie această prioritate relațiilor cu țările occidentale sînt de trei ori mai numeroși; cea mai largă grupare, 56%, o formează însă cei care au o viziune sintetică, apreciînd că situația viitoare a României va depinde de relațiile ei atât cu Occidentul, cât și cu Uniunea Sovietică. În această privință, majoritatea se distanțează astfel de orientarea univocă pe care o promovează unele secțiuni ale opoziției.

• Vizita în România a Președintelui Mitterrand

Din punctul de vedere al politicii internaționale, această vizită reprezintă un simptom al diferențierii între diverse strategii occidentale față de noua Europă de Est. Ea relevă mai mult decât o diferență — un contrast. Pe cînd Casa Albă refuză României postceaușiste asistența pe care o oferise cu generozitate dictatorului, Elysée-ul, dimpotrivă, oferă României postceaușiste sprijinul — e drept, mai mult simbolic — pe care l-i refuzase consecvent dictatorului, împotriva repetatelor lui solicitări.

Din punctul de vedere al politicii interne, vizita a stîrnit, după cum este cunoscut, reacții de o varietate care nu exclude contradicția. Cercurile politice din jurul puterii au salutat această vizită cu eufuziune, cele din jurul opoziției manifestînd rezerve care au luat uneori forma protestului deschis. Între aceste două tendințe de sens contrar, unde se plasează reacțiile opiniei noastre publice? Desfășurat îndată după producerea evenimentului, sondajul l-a abordat sub tripla incidență a imaginii pe care o au românii despre Franța și despre Președintele ei, și a eventualelor lui repercusiuni pentru România.

Anumite date culese cu acest prilej au putut fi comparate cu unele rezultate obținute în decembrie 1990. Aceasta a fost, de pildă, cazul testului asupra popularității de care se bucură în țara noastră unii șefi de stat, test ale cărui rezultate se prezintă după cum urmează:

Numele	Dec. 1990	Apr. 1991
1. G. Bush	14	10
2. M. Gorbaciov	14	11
3. H. Kohl	12	13
4. F. Mitterrand	6	64

Alitudinea față de primii trei șefi de stat se caracterizează prin coerență, ea înregistrează oscilații extrem de moderate atît între ei, cît și pentru fiecare în parte de la o lună la alta. Abaterea de la coerență, spectaculoasă, ca-

acterizează atitudinea față de Președintele Franței căruiă vizita îi înzecește, în sensul literal al cuvântului, popularitatea. Această răsturnare pozitivă a imaginii îi avantajează numai pe actorul politic, sau și țara pe care el o reprezintă? Interlocutorilor noștri li s-a prezentat o listă cuprinzând numele a nouă țări, el urmând să indice pe aceea care îi se pare cea mai dispusă să sprijine România. Mai mult decât jumătate dintre subiecți au desemnat Franța, un sfert Germania, o cincime S.U.A. – cu foarte puțin înaintea Japoniei – o zecime Italia și cîte sub 5% Israel, Anglia, Suedia, U.R.S.S. Desfășurată într-un moment puțin glorios al relațiilor dintre cele două țări, cînd inegalității solidarității a francozilor cu revoluția română îi luaseră în bună parte locul dezamăgirii și suspiciunilor, vizita a reactivat brusc, cu o vigoare greu de înțeles, potențialul afinităților și simpatiei mutuale care constituie substanța relațiilor tradiționale dintre cele două popoare.

Cît privește celelalte țări incluse în aceeași listă, răspunsurile obținute arată că opinia noastră publică își investește mai multe speranțe în Europa decît în afara ei și că în Europa, după Franța, ele se îndreaptă mai ales spre Germania; în sfîrșit, dacă se compară această ierarhizare a țărilor cu aceea a șefilor de stat, se poate observa cu cît mai multă încredere manifestă opinia noastră publică față de șeful statului sovietic decît față de statul sovietic însuși.

Ultimul – și cel mai delicat – dintre aspectele abordate privea eventualele consecințe ale acestei vizite. Ținînd seama de momentul ales, un moment de vîrf al crizei politice, vizita urma să aibă, după părerea opoziției, efecte favorabile guvernului, și deci defavorabile țării. Negînd existența crizei politice, partizanii puterii clamau că prima vizită a unui șef de stat occidental în România post-revoluționară nu putea fi decît spre binele țării, reprezentînd astfel, în mod firesc, un remarcabil succes al guvernului. Sondajul a propus cinci variante de răspuns orientate în ambele sensuri, subiecții fiind solicitați să opteze, lată rezultatele (în %):

Vizita Președintelui Mitterrand va duce la:

1. Stringerea relațiilor dintre cele două țări 82
2. Creșterea investițiilor franceze în țara noastră 64,5
3. Îmbunătățirea imaginii internaționale a României 62
- 4-5. Întărirea prestigiului președintelui Iliescu 43
- 4-5. Întărirea prestigiului premierului Roman 43

Opinia noastră publică înclină să localizeze efectele probabile ale acestei vizite mai puțin pe palierul relațiilor dintre guverne, cît pe acela al relațiilor dintre cele două țări. Temerile că principalul beneficiar al vizitei va fi puterea actuală au o pondere sensibil mai redusă decît speranțele că ea va aduce un suflu nou în relațiile dintre cele două țări, în avantajul politic și economic al României. Protestînd pe diferite tonuri împotriva vizitei, opoziția pare, în lumina acestor cifre, să fi deschis puterii un nou spațiu de convergență, cu o majoritate care este pe cale de a o părăsi.

În încheiere, cîteva remarci de ansamblu despre modul în care opinia noastră publică se raportează la problematica internațională.

Sondajele pe această temă au propus subiecților în total 63 de variante de răspuns. Dintre acestea, numai 4 au întrunit frecvențe majoritare.

O caracteristică generală a acestei percepții este deci prevalența categorică a dispersiei asupra concertării. Polarizarea forțelor politice interne față de ultimele acțiuni internaționale ale guvernului este astfel, pînă la un punct, reproducă de opinia publică, mai curînd divizată decît polarizată. O a doua caracteristică generală o constituie ignoranța asumată în raport cu acest domeniu. Proporția celor care declară că sînt prea puțin informați pentru a putea alege un răspuns este considerabil mai ridicată în sondajele de politică externă, decît în cele de politică internă.

Felul cum opinia publică vede meritele și lacunele guvernului în cele trei acțiuni externe discutate variază de la o acțiune la alta. Cu rezervele impuse atît de limitele sondajului, cît și de dispersia semnificativă a răspunsurilor, se poate totuși spune că opinia publică pare să fi fost cel mai satisfăcută de vizita Președintelui Franței, și cel mai relictentă față de semnarea Tratatului cu U.R.S.S.

UN REGE, UN SAVANT, O CRIMĂ

Publicăm relatarea unei discuții referitoare la recenta vizită a M.S. Regele Mihai în Statele Unite, avută cu un participant. Ne asumăm integral responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în text.

● Care au fost momentele principale ale vizitei M.S. Regele în Statele Unite?
● Vizita a cuprins patru episoade: între 10 și 14 aprilie, la Chicago; între 15 și 22 aprilie, la Washington; între 23 și 28 aprilie, la New York; apoi, o vizită de familie, la minăstirea în care se retrăsese principesa Ileana – și la mormîntul principesei.

Chicago, 10-14 aprilie

● De ce a vizitat M.S. Regele orașul Chicago?

● La Chicago este o comunitate românească formată din vreo 45.000 de persoane. Ca un semn de prețuire față de ideea de monarhie constituțională, reprezentanții comunității au invitat pe M.S. să-l viziteze.

● Ce ne puteți spune despre structura acestei comunități?

● Comunitatea este grupată în jurul a 18 biserici – dintre care două ortodoxe, dependente de Biserica Ortodoxă Română din America (separată de Patriarhia din București) și 16 neoprotestante, în special baptiste.

Comunitatea este formată dintr-un cerc de intelectuali care gravitează în jurul Universității din Chicago; dintr-o clasă mijlocie – oameni de afaceri, medici, ai trepiori – și, desigur, din foarte mulți muncitori.

În general, oamenii resimt o puternică apartenență la biserica neoprotestantă, formînd o lume mai pragmatică și mai puțin sofisticată. E vorba, în genera de oameni care au atîns bunăstarea într-un timp scurt.

Totodată, sînt oameni foarte atașați de România: mulți au spus că dacă se întorc Regele în țară, se întorc și ei.

● Care a fost atmosfera generată de vizita?

● A fost o manifestare de afecție greu de imaginat și greu de povăști. Îmediat cum apărea Regele, lumea izbucnea în ovății spontane. Fiecare încerca să-l atingă – dacă nu pe el, măcar pe un alt membru al familiei regale. Mulți spuneau că n-au visat nicodată să-l vadă, să-l audă, cu atît mai puțin să-l atingă. Întîlnirea cu Regele era un eveniment nesperat, o experiență exemplară, ceva ce trebuia povestit urmașilor. Unele femei au îngenunchat și au încercat să-l sărute miinile – ceea ce Regele ru a încurajat. Dar acest spectacol era lipsit de stridențe, era o jubilație adîncă și curată.

● Vizita a avut și un aspect politic aparte?

● Da, românii au organizat o întîlnire cu guvernatorul statului Illinois. Guvernatorii statelor sînt persoane foarte importante în America.

Implicarea lui Culiari

● În ce moment al vizitei a fost în vîr-tantă prezența lui Ioan Petru Culiari?

● Atunci cînd s-a vizitat Universitatea – în special Divinity House, adică – în traducere aproximativă – Facultatea de Teologie. Aici a predat și a lucrat Eliade. Oaspeții au fost primiți de decanul facultății și de către Culiari, continuîtor al cercetărilor lui Eliade, autor al mai multor cărți de referință. Pe toți i-a mișcat caracterul prietenos, deschis, blînd, al lui Culiari.

Ne-am dus apoi la locuința lui Eliade, unde ne aștepta Cristina. Casa lui, foarte modestă, încărcată de cărți, s-a păstrat ca în momentul morții lui. Principesa

Margareta l-a rugat pe Culiari să îi propună „Istoria religiilor”, care se epuizase în Europa. Culiari l-a trimis apoi un pachet, însoțit de o scrisoare, care au ajuns în Elveția o zi după moartea lui. A fost, probabil, ultima sa scrisoare.

● Culiari era implicat în politică?

● Deloc. Nu participase nicodată la vre-o acțiune de grup. Era un om retras, dedicat muncii sale.

● Era un om care putea trezi resentimente, reacții pasionale?

● Nicidecum. Era un om liniștit și senin. Peste cîteva luni urma să se căsătorească.

● Relațiile sale cu familia regală erau mai vechi?

● Nu, se vedeau pentru prima dată. Se stabilise însă, imediat, un raport cald și afectuos între ei. Culiari resimțise că o cinste implicarea sa în organizarea vizitei.

Semne de rău augur

● Ați observat ceva special în acele zile?

● S-au primit cîteva scrisori anonime, prin care se încerca descurajarea și intimidarea organizatorilor, pe tonul „Terminați cu prostiile”. Anonimele conțineau totodată calomniile la adresa Regelui, de genul celor care apar frecvent în presa din România.

● Cine erau, mai precis, organizatorii? Cine erau expeditorii anonimelor?

● Vizita Regelui a polarizat comunitatea românească, făcîndu-i pe partizanii monarhiei să se grupeze într-o asociație, „Românii pentru monarhie”, și pe adversarii ei – foarte puțin numeroși, dar agresivi – într-o altă formație, despre care nu se știe nimic precis.

● În afara anonimelor a mai fost ceva?

● Da. Poliția americană a identificat un personaj dubios, cu dosar penal, un bărbat de naționalitate incertă – ceva între iugoslav și arab – care s-a aflat, mai întîi, în incinta aeroportului, la sosirea Regelui. Poliția a dat imediat fotografia sa organizatorilor, pentru a fi preveniți. Același personaj a fost găsit în hotelul în care a stat Regele. Apoi, a fost găsit împreună cu o stewardesă TAROM, în sala în care urma să aibă loc un spectacol în onoarea Regelui. De aici, a fost reținut și dus la poliție pentru o investigație.

O crimă atipică

● Orașul Chicago este recunoscut drept un oraș al violenței.

● Da, dar crima tipică se desfășoară cu totul altfel. E o crimă motivată de jaf, care are loc de obicei pe stradă. Victima este jefuită, lovită și adesea ucisă.

Culiari a fost ucis într-un mod cu totul atipic, într-o cabină a unei toaile la Universității, de cineva care a tras de sus un singur glonț, și a dispărut imediat, fără urmă. E o crimă care sugerează mai curînd un făptăș profesionist, angrenat într-o rețea serioasă.

● Dacă a fost o crimă politică, de ce a fost ales tocmai Culiari?

● Probabil pentru că era un personaj

exemplar, neînlocuibil. Oricare altul dintre organizatorii vizitei ar fi putut fi înlocuit. Totodată, o victimă exemplară produce o spaimă exemplară.

Washington, 15-22 aprilie

● Ce ne puteți spune despre vizita M.S. Regele la Washington?

● A fost o vizită cu caracter politic, conținînd luări de contact, explicații, clarificări privind situația din România. Discuțiile au fost deschise, iar Regele a fost înconjurat cu simpatie, deși ideea monarhică este complet străină politicii-nului american, înclinat a priori să o considere drept anacronică.

Față de vizita din februarie, a fost evidentă o schimbare de atitudine, în sens favorabil. Americanii păreau convingși că monarhia reprezintă o posibilitate reală de a scoate România din impas.

● În aceeași perioadă a avut loc și vizita d-lui Petre Roman.

● Farmecul lui personal l-a impresionat pe americanii, dar pentru a cita formula lor – „a fost total reconvingător în privința unor probleme de mare interes politic – respectarea drepturilor omului și acordarea de garanții serioase privind democratizarea societății”.

Cei care au arătat înțelegere pentru primul-ministru au fost partizanii punctului de vedere conform căruia trebuie găsite elementele pozitive, reformiste dintr-un guvern, pentru ca, în colaborare cu ele, stimulîndu-le, să ajute poporul respectiv.

Nu există însă nici o iluzie printre politicienii americani asupra bunelor intenții ale guvernatorilor, președintelui și Parlamentului.

New York, 23-28 aprilie

● Ce ne puteți spune despre etapa new-yorkeză?

● Vizita la New York a avut loc în urma invitației comunității românilor din oraș, și totodată în urma invitației formulate de două instituții americane prestigioase.

● Care arune?

● Council on Foreign Relations și National Committee for Foreign Relations.

● Ce este prima dintre ele?

● O asociație restrînsă, dar foarte prestigioasă, formată din savanți, academicieni, oameni de afaceri, politicieni. Ea are un renume liberal – în sensul larg al termenului – întrucît reunește persoane foarte diverse, între care au loc schimburi de păreri absolute libere, dar în cerc riguros închis. Fiecare spune ce are pe suflet, cu siguranța că nu va fi citat.

Asociația invită uneori personalități din exterior – de exemplu Havel și Walesa.

● Cum au fost primite conferințele Regelui?

● Cu maxim interes.

● Cîți români trăiesc la New York?

● Cam 50.000. S-a constituit și aici un comitet de coordonare a vizitei regale.

Duminică, Regele a asistat la o slujbă la biserica ortodoxă din centrul New York-ului, unde a oficiat Nataniel, arhiepiscopul B.O.R. din America, împreună cu un sobor de preoți. A urmat un Te Deum la Biserica Trei Ierarhi din Queens, un cartier în care locuiesc foarte mulți români. A fost un entuziasm de nedescris, lumea aștepta în stradă de la 9 dimineața, Regele a sosit pe la 12, mașina a fost pur și simplu blocată, a fost aproape imposibil de deschis portierele. Scurta distanță pînă la biserică a fost parcursă într-o oră.

● S-a întîmplat ceva nepăcut în timpul vizitei?

● A fost distribuit printre organizatori un text defăimător la adresa Regelui, anonim.

● Organizațiile românești din Chicago și New York sînt corelate?

● Nu. De fapt numai în New York există mai multe organizații independente, necorelate între ele și necorelate cu cele din Chicago.

● Vă mulțumim.

A consemnat
VICTOR BARSAN

Precizare la precizare

În nr. 19 din 17 mai al revistei „22” a apărut, în absența mea, „O precizare” a domnului Bogdan Murgescu în legătură cu articolul „Despre -intelectuali- de serviciu. Scrisoare deschisă domnului profesor Dan Marțian”, de domnul Crin Antonescu, publicată în „22”, nr. 16 din 26 aprilie.

Intervenția domnului B.M. nu aduce în discuție fondul articolului incriminat, ci se reduce în principal la un atac la persoană, stînjînd, cred, atît pentru cel care l-a produs, cît și pentru revista noastră care l-a publicat.

Îi rog pe domnul Crin Antonescu să binevoiască a primi scuzele mele, în urma acestui incident regretabil

V.B.

„O anumită parte” a dosarelor

Să fiu sinceră, am crezut la început că este vorba de o caialma. O întrebare elementară se ridică: de ce nu au distrus complet respectivele documente? Le puteau arde, arunca în lacul Snagov sau trimite la Moscova pe adresa K.G.B.-ului. Păi, dacă n-au făcut-o, înseamnă că existau nescavali „interese” ca cineva să le descopere. Dar această supoziție conduce automat în două direcții: prima — că Securitatea dorea să compromită anumiți oameni și pentru că nu putea s-o facă direct (o scurgere prea mare de informații ar fi bătut la ochi în timp), a preferat să scoată castanele din foc cu minile presei, iar a doua variantă — că numai „o anumită parte” a Securității, vreo aripă ce funcționa independent de vulturul cel mare, a vrut să deschidă un robinet informațional pentru a „păta” anumiți tovarășii-colegi foști securiști și actuali serești. Desigur, scenariul se pot face nenumărate, mai ales că noi nu simțim obișnuința ca Securitatea să greșescă, ci mai degrabă să trădeze, așa cum a făcut și cu Ceaușescu. Mai multe amănunte conlucrau spre această idee: distrugerea incompletă a dosarelor, modul cum s-a făcut această distrugere (într-o seară la marginea satului Berevoești și îngroparea lor abia a doua zi, lucru care a permis alertarea sătenilor), impasibilitatea în fața știrii că sătenii au descoperit

descoperirea și au început să se „auto-servescă” direct de la sursă și faptul că imediat ce problema a devenit oficială (prin conferința de presă) nu a fost curățat locul, astfel încât ziaristii ce urmau să sosească a doua zi să rămână cu buzele umflute.

Ajunși însă la „groapa comună” de la marginea pădurii și punând mâna pe lăpată sub privirile nemulțumite ale procuratorului Levanovici și a unei camere de luat vederi, ce aduna probabil date pentru completarea dosarelor „juliganilor”, am avut senzația că încep să înțeleg câte ceva. Se simțea acolo graba, neglijența și, într-o anumită măsură, frica. Să se fi speriat stămănilii noștri serești de întorsătura nefavorabilă pe care au luat-o evenimentele din 13-15 iunie (documentele fiind îngropate pe date de 22 iunie) și de faptul că gurile pe care doreau să le închidă au început să vocifereze și mai tare? Să fi dat cineva în pripă un ordin de „debarcare” a anumitor dosare, ordin pe care colonelul Bordeianu, în calitate de șef al sectorului culte, l-a executat prost? Sau poate a intervenit și „cheful” pe care l-au tras „băieții” (conform declarațiilor unor săteni) care, după ruperea și arderea hîrtiilor, nu au mai avut luciditatea să verifice dacă treaba a fost bine făcută, aruncînd totul de-a valma într-o ravenă aflată la marginea drumului? S-ar putea. Mai ales că din punctul lor de vedere, dosarele distruse nu erau de „grad 0”, ci numai „deranjante”. Este vorba în primul rînd de dosarele scriitorilor, oamenilor de cultură și ale disidenților.

Deci, de acea categorie de indivizi mereu nemulțumiți, mereu cu gura mare, conștanți în insistența lor de a-și recupera dosarele, o categorie ce la o adică ar fi făcut scandal nu numai aici, dar și dincolo. Scandal ce ar fi luat amploare dacă ar fi ajuns în formă integrală în mîna lor, și nu atât prin faptul că s-ar fi demonstrat că aproape toți intelectualii mai mult sau mai puțin importanți, mai mult sau mai puțin disidenți și nemulțumiți de regim, erau urmăriți pas cu pas, cît mai ales pentru că ar fi fost demascați cei care se ocupau cu filejul și turnarea lor. Oamenii care făceau partea din același mediu cu victimele și care poate își continuă încă activitatea. (Scandalul, deși unul de proporții, nu ar fi avut un pronunțat caracter politic.) În groapă nu s-au descoperit dosare ale

oamenilor politici, nici din trecut și nici de acum. În acest context, parlamentarii, guvernarii, și toți cei aflați acum în frunte pot sta „liniștiți” (fiecare după cît de încărcată își simte conștiința) pentru că dosarele lor se află bine puse la păstrare

tritea. Și să nu uităm încă un lucru: că majoritatea celor care s-au ridicat acum (pînă la diferite funcții politice și administrative) provin din rîndul acestora, măcar și prin simplul fapt că au deținut posturi care prin natura lor i-au adus în vizorul Securității, chiar și numai ca simpli informatori.

„Sursele”, mereu după noi

Informatorii se numeau în limba securistă „surse”, care periodic, înaintea unei misiuni în străinătate sau aici erau „luate în lucru” și li se făceau instrucțiuni informaționale.

Conform ordinului conducerii Departamentului Securității Statului, Butelului a fost luat în lucru... și prin membrii familiei se acționează pentru influențarea lui. „Geltch Iohana, profesoară de lb. română la Lic. Industrial Sebeș Jud. Alba... s-a stabilit verificarea și analiza deplasării în străinătate a acestei surse...”

„Sursele” erau de două categorii: „surse” care colaborau sporadic, raportînd voluntar sau la indicații evenimentele din mediul în care se învîrteau și „surse” permanente, cu stat de plată probabil, care funcționau sub nume conspirative și spionau atît la „locul de muncă” cît și în diferite alte zone unde erau infiltrate. Acești turnători formau o adevărată rețea, fiecare avînd un om de legătură din aparatul Securității, trebuind să supravegheze și să-și toarne „colegii de turnătorie”. Din resturile dosarelor Berevoeștului este greu de departajat o categorie

de alți și pentru a evita neplăcutile confuzii (pentru cel în cauză) vom transcrie exact ceea ce am descifrat, lăsîndu-vă pe dumneavoastră să faceți încadrarea. Tov. IZVOREANU IOAN născut la 1 august 1923 București, str. Județului nr. 15, ap. 112 sect. II, să... rezolvarea unor sarcini... P.C.R. și aparține de organizația... Baza de aprovizionare tehnico... Filiala pieșe de schimb”. Intrucît Hobeanu Gheorghe, organizația de bază a Centrului Universitar... aprobat verificarea prin mijloacele muncii... și legăturii celui în cauză și a folosirii în rezolvarea unor probleme specifice organelor de Securitate”. (Ne cerem scuze pentru informatorii pe care i-am omis, dar ar însemna să ocupăm aproape integral spațiul acestui număr. Vom reveni.)

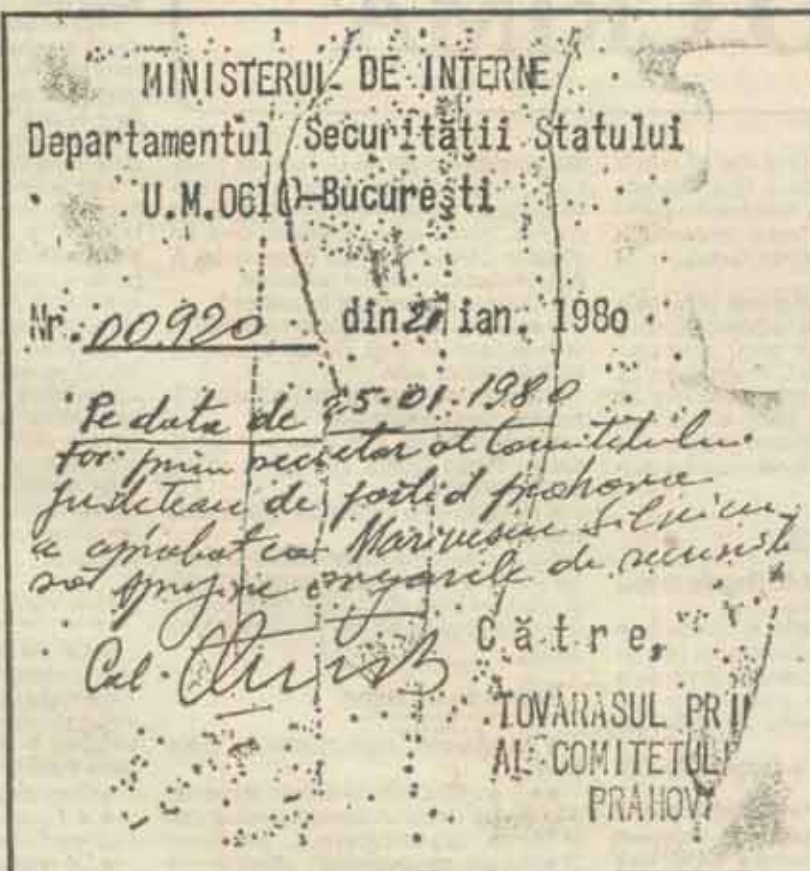
Din fișele „surselor” care lucrau cu nume conspirative, putem înțelege mai bine natura activității, tipul de rețea, precum și modul în care se făceau verificările și natura retribuției primite. „Tudor”, în vîrstă de 45 de ani, sprîjină organelor noastre de 5 ani, este balerin în cadrul ansamblului Repedea Română... 1987 a fost plecat în turneu în Japonia, verificat prin sursele „Sică”, „Adrian” și investigații... de posibilități în exterior. I s-a făcut pregătire contrainformațională. La însoțirea a furnizat materiale

exploatate de U.M. 0544 și 0195 și Dir. I. „Vasilescu Virgil” în vîrstă de 74 ani sprîjină organelor noastre de 17 ani, este pictor, membru al U.A.P. Iulie 1987 a călătorit în Italia, Franța și... avizare a fost verificat prin sursele „Costică”, „Teodor” și „Misu”, măsură S, ITI și... Informatorul are posibilități în cadrul... române din Franța. La plecare i s-a făcut instrucția contrainformațională. La însoțirea a furnizat materiale care au fost exploatate de compartimentul U.M. 0544 și S.M.B.”... 39 ani, acțiivă la Teatrul Național în călătoria turistică în Franța... sursele „Vică”, „Daniel”, „Calus”. La plecare... contrainformațională corespunzătoare... a cooperat cu U.M. 0544/225 furnizînd date referitoare la frațele său și alte legături... care au fost exploatate de aceste...”

Urmăriți și următorii

Cel mai urmărit era însă oamenii de cultură, în primul rînd, pentru că din rîndul lor s-a ridicat bruma de disidență, cea care a salvat cît de cît obrazul țării de stigmatul de „lași” cu care fără revoluția din decembrie am fi intrat probabil în istorie. Pas cu pas, în casă, pe stradă, în vizită, excursii sau alurea, acești oameni aveau după ei cîte o umbră, care uneori putea fi cel mai bun prieten sau „amicul” cu care stăteau „la un pahar de vorbă”, înjurînd cu năduf regimul. Printre dosarele arse ale Berevoeștului s-au găsit, pe lângă transcrierile unor convorbiri telefonice, comorțarile unor cărți sau emisiuni de la Europa liberă, scrisori interceptate de Securitate (cum este aceea trimisă de poetul Liviu Ioan Stoiciu poetului Traian T. Coșovei) și o serie de „Note informative”. Aceste note transmise de „surse” securiștilor cu care erau în legătură și care aveau „în grijă” și „în lucru” fiecare cîte un „obiectiv”, sînt cele mai multe scrise de mînă și prin multitudinea detaliilor furnizate (dialoguri, observații făcute în cineștie ce ocazii, pe zile și ore), reiese clar că „sursele” nu puteau fi decît oameni din anturajul celor urmăriți.

Sursa „FANE” relatează de exemplu pe data de 25.05.85 că „în depozitul de cărți... Florin Iaru, poet format la cenaclul criticului Nicolae Manolescu, primește în vizită... tot felul de tineri... majoritatea... dar toți cu preocupări literare. Acolo stau

în dulapurile S.R.I.-ului și vor fi scoase numai la „nevoie”.

Partidul și Securitatea

Analizînd cu graba impusă de moment buciile de hîrtie, arse și aproape mucegăite, mărturisesc că am fost șocată, cu toate că știam prea bine că viața noastră, a tuturor, era cîntărită și secheștrată în fișele Securității. Numai din cu ochii de acea lume murdară a delațiunii și turnătoriei, numai vîndînd numele a sute de oameni care au vîndut prietenii, frații, părinții și necunoscuții, am înțeles cum de a rezistat comunismul atîta amar de ani. Și mai ales datorită cui.

Trebuie clarificat un lucru: Instituția Securității nu putea exista ca atare fără sprîjinul celeilalte instituții cel puțin egală în întindere și mîrșăvie: partidul. Iar partidul nu era așa cum s-a încercat a se face propagandă după revoluția, o lume a inocenților, nevinovaților și simplilor plători de cotizații. O bună parte a ei era o lume a colaboraționiștilor, pe care s-a sprîjinit alți „odiosul” din frunte, cît și Securitatea. Nu trebuie să ne amăgim și să încercăm a subdimensiona vinovăția comunistilor, în special a celor care au ocupat funcții.

Studiînd hîrtile Berevoeștului, am constatat un lucru: turnătorii și securiștii erau răcolăți în principal din rîndurile membrilor de partid și prin intermediul secretarilor de partid. Ca dovadă stau nenumăratele hîrtii („Note”) care purtau antetul Ministerului de Interne-Securitate (Direcția I) și care erau adresate primilor secretari, ca de exemplu: „Către tov.col. Cîrmeanu Floarea, secretar al Consiliului Politic din CAAT... a aprobat folosirea lui Dumitru Pătru prin șeful... Dir. IV... col. Hîdec” (U.M. 0610 Buc. Nr. 0088600 din 10 dec. 1980) sau: „La data de 30.01.1979 tov. prim-secretar MARCEL ANDREESCU în prezența lt.col. Grecu Ștefan a trasat sarcină de partid lui Rîmnicășanu Sandu să ne sprîjine în activitate”. Să nu mai susțină deci nimeni că secretarii de partid, indiferent la ce nivel, erau niște nevinovați, că „au făcut și ei colo apa o treabă, în fond nimic rău” și că trebuia lăsați să se strecoare în funcții de conducere (directori, primari sau fesențișefi), pentru că nimeni nu poate avea garanția că ei nu vor face și în continuare ceea ce au făcut atîta ani: să colaboreze cu Secu-

„CADAVRUL” SECURITĂȚII?

10.14.1989

STRICT SECRET
EX. UNIC
U.M. 0610/107

MARIA
(Gabriel Liiceanu)

anunța
revenit

„Teodora Filimon”, 25.08.1988 și materialul este preluat de către cap. Dan Marin și lt. maj. Manolache C. de la Direcția I) și pentru a ne convinge că Securitatea era și „mămică” și „tătic” pentru noi, purtându-ne de grijă până și în amărățile de concedii, să vedem următoarea notă dată tot de sursa „Teodora Filimon”: „Nota a fost furnizată de sursă în urma instrucțiunilor generale, pentru cunoașterea atitudinii și comportării membrilor Uniunii Scriitorilor cu ocazia sejurului pe litoral”.

o Securitate = S.R.I.?

Datele prezentate ar putea să nu pară interesante celor care s-au așteptat ca la Berevoiești să fie găsite dosarele domnului Iliescu, Brlădeanu sau Petre Roman, pentru că toți știam câte tentacule văzute și nevăzute are Securitatea română, toți știam că telefoanele ne sînt ascultate (și probabil continuă să fie), că sîntem spionați în cele mai diverse moduri și că nu este bine să ai încredere în nimeni. În acest context înțeleg „liniștea” pe care o manifestă domnul Măgureanu față de „cadavrul” Securității, deoarece dinșiuri declară că nu are nici în clin, nici în mînecă cu el, deși nu știu cum va explica (pentru că explicații este evident că va trebui să dea cîndva) ce căutau în groapa de la Berevoiești plcurile cu antetul S.R.I.-ului adresate col. Spătaru, chitanțele de la P.N.L. și materialele propagandistice de la P.N.T.-c.d., dar nu înțeleg „liniștea” guvernanților, parlamentarilor și președintelui, care au permis (aproape facilitat prin impasibilitate) ca aceste acte, multe în exemplar unic, să alungă să fie distruse. Pe cine au vrut dinșiuri să menajeze și să acopere din moment ce la toate nivelurile se susține că Securitatea s-a înnoit, că oamenii, ca și metodele, s-au schimbat? Dacă așa este, de ce nu s-au făcut publice aceste acte? De ce nu era bine să se afle numele informatorilor și securiștilor care ne-au mutilat alțiia ani existența? Poate pentru că personajele, al căror nume a fost identificat, sînt de fapt niște „cadavre vii” și ele continuă să activeze, să dea rapoarte și note informative sub manta deja pătată și zdrențuită a S.R.I.-ului. Poate pentru că primarii comuniști și secretarii de partid transformați în activiști F.S.N. continuă să racoleze oameni și să traseze sarcini, de data aceasta pe linie de F.S.N. și S.R.I.? Cine poate ști? Oricum, faptul că aceste dosare au fost arse, faptul că se grăbește promulgarea unei legi a Siguranței care dă S.R.I.-ului drepturi pe care nici Securitatea nu le avușese, este mai mult decît suspect și ridică serioase semne de întrebare asupra celor care au „emanat” cu atîta repeziune.

Alțiia timp cît nu se va constitui o comisie formată din personalități independente (eventual foști disidenți) și nu din parlamentari (care, lertată să fie, prin faptul că nu au luat nici o măsură ca dosarele Securității să fie făcute publice ca în mai toate țările din jur, nu mai prezintă nici un credit moral), care să analizeze dosarele rămase, alțiia timp cît nu ni se va prezenta o listă cu toți securiștii care au fost înfătușiți, S.R.I.-ul nu va avea credibilitate și va fi confundat la nesfîrșit cu Securitatea (dacă acest lucru chiar interesează și afectează pe cineva „acolo sus”). Deci, domnilor sereniști, prin arderea acestor documente nu ați făcut decît să confirmați că vă complăceți în minciună și că respectați tradiția instituției pe care, pînă la proba con-

ISTERUL DE INTERNE
M.0610 Buc.
din 22.08.1982

STRICT SE
Ex.Unic

26.02.1989

MIRONOV ALEXANDRU, nă 1942, redactor la Radioteleviziunea română ului Comunist Român, domiciliat în Bucure r.87.

Intrucît face parte dintr-o org apartine de Sectorul 1 al P.C.R., vâ r losirea tovarășului MIRONOV ALEXAND r sarcini pe linie de securitate, cor area unor măsuri de verificare.

Intr-un viitor apropi mai pot să stau, mi se pare că, de pild, tate de scriitor român mă voi simți îngrosiv, decît foarte puțin. Mă gîndesc că în afară de A. Iostă lumea, pînă și bulgarii au făcut ceva. Scriftu n-au făcut aproape nimic. A trebuit să vină o bistă femea zică niște vorbe mai răpăicat, sigur ea avînd un spate inter național, înă eu consider că am un spate național, mult mai puternic. Chestia care a făcut să debordeze paharul, demult arhiplin, este că am suzit de povastes cu dezafectarea Athenoului român care nu va mai găzdui manifestări artistice muzicale”.

DESILIU DAN l-a mai informat pe BRUCAN că e fost invitat la „englezi” unde a discutat cu un

SILVIU jurnalist.

SEFUL DIRECTIEI

citeodată și ore în șir, uneori aduc și ceva băutură... discută despre literatură... Vom lua măsuri de verificare și de stabilire a conținutului discuțiilor care se poartă în magazia unde... Dar aceeași sursă „FANE” mai dă amănunte și despre o serie de discuții purtate la Uniunea Scriitorilor, despre ce făceau și unde se duceau Ana Nicolae Manolescu, Dan Deșliu, Ana Blandiana. O altă „sursă” foarte activă, a cărei semnătură apare pe o mulțime de note informative și care fila cam toată Uniunea Scriitorilor pînă chiar în ajunul revoluției, este „MARIN”. Acest „MARIN” (ajutat de „LORDUL” și probabil de încă mulți alții), obișnuit al redacțiilor, editurilor și restaurantului Uniunii, unde provoca probabil discuții politice, era în legătură cu Lt. col. Oprisor Onițiu, cap. Dosan Ion, cap. Dobres Stanca și col. Goran, toți de la Direcția I, cărora le preda materialele. (Și fiindcă veni vorba, ne puteți spune, d-le Măgureanu, pe unde mai lucrează toți acești tovarăși?) Sursa „MARIN”, aflată în legătură și cu col. Achim, fiu pe Liviu Ioan Stoiciu, Geta Dimisianu, D.R. Popescu, Gabriela Adameșteanu, iar sursele „Oprescu”, „Banu”, „Aurica”, „Relu” munciau de zor pentru a mări dosarele lui Mircea Dinescu, Ileana Mălăncioiu, Andrei Pleșu, Alexandru Paleologu, Dan Deșliu, Ana Blandiana și cine știe cîți alții se mai bucurau de atenția sus-numiților. Nimic nu scăpa „ochiului vigilant” și „brațului lung” al Securității. „Dan Deșliu și-a exprimat regretul că nu-l mai pot fi publicate în țară poeziile pe care le are în manuscris... Sursa îl așteaptă încă la Constanța pe D.D. care și-a anunțat sosirea la 1 august, apoi la 15 august. Poate va veni la 31 august cînd poetul D.D. va împlini 31 de ani.” (Semnează

nealocupîndu-se de editarea lucrărilor literare a contemporani. Datorită acestui fapt, își exprime irăgirea, afirmînd că se simte „izolată și exilată”.

2. Unele dintre legăturile sale apropiate - MANOLESCU, DANA DIMITRIU, ALEXANDRU PALEOLOGU, PETRE și AUGUSTIN BOZURA - au sfătuit-o să accepte tranșă nu mai forțeze lucrurile”, întrucît forurile declă cada, deși ei „au făcut tot ce s-a putut, mai mult alte cazuri”.

Singurele persoane care continuă să adop negativă și să o incite pe GEORGETA DIMISIANU - torul OCTAVIAN PALER și regizorul LUCIAN PINTIL sideră că lipsa unui răspuns la memoriul înaintă dispreț total” față de numărul mare de scriitori simpatizanti pentru condiția de azi a intelectual

tarie, dați-mi voie să cred că ați slujit-o cu devotament.

o Turnători, nu vă uităm!

Sînt lucruri pe care le înțeleg, dar nu le accept, lucruri care, deși murdare, uneori chiar criminale, își pot găsi totuși justificarea.

Pentru regimul comunist, Securitatea era utilă, fără ea acesta s-ar fi prăbușit. Pot să înțeleg lucrul acesta, dar îmi vine greu să-l accept. Așa cum înțeleg utilitatea cuștilor în mina criminalului. Dar criminalii mai întotdeauna sînt pedepșiți. Dacă nu de legi, atunci de Dumnezeu. Iar cuștile nu se lasă la îndemîna nebunilor.

Securiștii, cei încadrați cu stat de plată, pot aduce cu greu și cu multă indulgență din partea noastră, scuza „sarcinile de serviciu”. Ei erau plătiți pentru ceea ce făceau. Nu vreau să le găsească. Dămne ferește, vreo motivație, dar din partea lor știam la ce să ne așteptăm. Știam că dacă încăpem pe minile lor vom fi închiși, torturați, mutilați fizic și psihic. Ei reprezentau pentru noi „răul”. Dar și răul are o scară a valorilor, dacă putem concepe așa ceva. Iar pe această scară, reprezentînd „răul cel mare”, eu îl așez pe turnătorii. Pe acei Fane, Relu, Tudor, Mari sau cum le-o mai fi zicînd. Pentru că ei erau oamenii pe care de multe ori l-am crezut prieten, în care poate am avut încredere. Oamenii care ne strîngeau mîna în semn de salut și acasă, cu aceeași mîna, scriau „note informative”. Ei sînt mai abjecți decît securiștii de profesie. Pe

ei nu pot nici să-l înțeleg, nici să-l accept. Nu mă interesează motivațiile psihologice, materiale sau familiale. Ei, mai mult chiar decît securiștii, fac parte din acea categorie de indivizi care au dus răul lumii înainte. Pe ei s-ar putea ca nici Dumnezeu să nu-i lerte.

P.S. Domnule Măgureanu, vă prezentăm mai jos o listă cu foști membri ai Securității, dintre care unii au răspuns direct de supravegherea membrilor Uniunii Scriitorilor. În virtutea transparenței și echidistanței la care v-ați referit de nenumărate ori în legătură cu S.R.I.-ul și a credibilității pe care o solicitați opiniei publice, considerăm că este necesar ca ea să fie informată de actuala situație a acestor oameni. Iată lista: lt. col. GAVRILĂ GHEORGHE, lt. col. WAGNER IOAN, lt. col. HULUȚĂ GHEORGHE, col. DIȚĂ GHEORGHE, lt. col. GRECU ȘTEFAN, maior GAVRILĂ FLORIN (șef Serviciu I pînă la revoluție), maior PARASCHIVION (Direcția I), cap. CEAUȘU ION (Direcția I - artă culturală), lt. col. ERMALAI A., gen. maior BUCURESCU GIANU, cap. DOBRE STANA, cap. DESPA ION, cap. ACHIM (U.M. 0647), col. RAȚIU GHEORGHE, lt. col. MANOLACHE C., cap. DAN MARIAN, lt. col. OPRISOR ONIȚIU, col. MARCEL ILIE, cap. CRETA ȘT., col. GORAN GHEORGHE (Direcția I), col. CTURIAN CONSTANTIN, lt. col. ANASTASIU GABRIEL, col. ANDRAS DOREL, maior LOPATTITZA TIBERIU.

ANDREEA PORA

INTELECTUALUL SI REVOLUȚIA

Colocviu internațional: ROMA, 13 – 16 mai 1991

Ideea colocviului aparține Luisei Valmarin, profesoară de literatură română la Universitatea „La Sapienza” din Roma care, în februarie 1990, cu ocazia unei vizite în țară (mulți ziariști și nenumărate ajutoare italiene șoseau în acel moment) a considerat că un colocviu despre rolul in-

telectualului în evenimentele din România poate fi mai binevenit decât unul consacrat doar poeziei. Tot ceea ce s-a mai petrecut din februarie pînă azi a adăugat noi semnificații celor gândite inițial axînd interesul colocviului pe rolul intelectualului, în situația actuală a României.

ANA BLANDIANA

Scriitorul român, între rezistență și opoziție

Înainte de toate, aș vrea să propun ca emblemă a înținerii noastre – care urmează să discute despre intelectuali, despre revoluție și despre complicațiile legături care unesc într-un mod aproape tragic cele două noțiuni – o propoziție care a fost la început un strigăt, primul strigăt al revoluției române: Noi sîntem poporul. Studenții, muncitorii, mamele care au rostit pentru prima oară aceste trei cuvinte în fața armelor purtătoare de moarte, la Timișoara, cu sentimentul că ele puteau fi – și pentru unii chiar au fost – ultimele lor cuvinte, erau inevitabil – ca și noi – o minoritate: cîteva sute, cîteva mii, cîteva zeci de mii neglijabile în raport cu zecile de milioane ale populației țării pe care se străduiau să le exprime; dar o minoritate care înțelegea atunci, în acea clipă enormă a istoriei, unul dintre cele mai profunde adevăruri ale acesteia, adevărul potrivit căruia poporul este format întotdeauna din cel care au curajul să fie poporul. Noi sîntem poporul este, și a fost mereu în clipele decisive ale devenirii umanității, cea mai dramatică și mai plină de altruism dintre asumări, asumarea – de către o minoritate responsabilă – a transformării destinului tuturor.

Propun, deci, ca motto al colocviului nostru aceste trei cuvinte esențiale, pentru că mi se pare că numai în măsura în care avem (am avut, vom avea) curajul de a le rosti – asemenea celor ce au murit pentru ele – tema discuției noastre este adevărată și reală. De la șoaptă pînă la țipăt, această asumare este chiar scara ce unește cele două noțiuni, intelectualii și revoluția, scară pe care de ani și ani o urcăm cu tristețe, cu singurătate, cu disperare, cu exasperare, cu speranță...

După cum se vede, istoria folosește și ea uneori, asemenea literaturii, simboluri, și nu găsesc ceva mai potrivit decât acest simbol ca introducere în analiza evoluției implacabile a scriitorului român de la rezistență la opoziție.

Trebuie să încep prin a mărturisii că, atunci cînd vorbesc despre scriitorul român, pomesc, în mod fatal, de la mine însămi, pentru că am fost întotdeauna convinsă că obiectivitatea nu e decît o subiectivitate care se ignoră (cel mai adesea din lașitate), și că a fi subiectiv nu este numai mai simplu, ci și mai onest! Spusele mele seamănă mai mult cu o rană deschisă decît cu un diagnostic.

Sînt autorul a 23 de cărți de poeme, eseuri și nuvele publicate în ultimul sfert de secol în România, în condiții în care publicarea fiecăreia dintre ele a reprezentat o victorie raportată împotriva cenzurii, punctul final al unor îndoiungate lupte pentru doborîrea barajelor succesive așezate în calea literaturii și adevărului; dar pentru publicul românesc (și, aș îndrăzni să spun, chiar pentru poporul român) eu nu sînt numai autorul cărților mele, ci și autorul tăcerilor mele. Pentru că, pe parcursul anilor și al cărților, au existat interdicțiile. Ele au fost, în ceea ce mă privește, în număr de trei: prima intervenită în urma unui denunț care, imediat după debut, dezvăluia condiția mea de fică a unui deținut politic și a făcut ca, înainte de a fi cunoscută ca scriitor, să fiu cunoscută ca scriitor interzis; a doua, în 1985, încheiată în urma unor proteste internaționale, dintre care cel inițiat de Universitatea din Padova și semnat de zeci de universitari, ziariști și scriitori italieni, nu a fost pe ultimul loc; și a treia, cea mai severă, a constat nu numai din interdicția de publicare a oricărui text semnate de mine, sau în care se făcea referire la mine (a fost, de exemplu, oprită difuzarea unui volum de istorie a literaturii care îmi cuprindea numele într-o simplă înșiruire), ci și din interdicția de a mi se păstra în bibliotecile publice cărțile, ceea

ce reprezenta o suprimare nu numai a viitorului, ci și a trecutului. În timp ce în primul caz eram pedepsită pentru o vină – nu discut decît reală sau nu – a tatălui meu, în ultimele două, acuzate erau propriile mele pagini. Aș vrea însă să vă atrag atenția că de fiecare dată, ca și în nenumăratele cazuri cînd n-am ajuns să-mi public lucrările, nu era vorba despre texte politice, ci de literatură pur și simplu, o literatură considerată periculoasă numai pentru că era adevărată. Într-o societate în care singura materie primă nedeficitară era minciuna și singura realitate nebutaforică era aparatul represiv, rostirea celui mai neînsemnat adevăr putea fi privită ca o crimă sau ca un act de eroism, iar adevărul estetic devenea, prin însăși perenitatea lui, subversiv, deci politic. Am ajuns astfel în politică fără să vreau, rezistînd pur și simplu cauzelor care mereu voiau să mă îndepărteze de propria mea menire. Cînd mi-am dat seama că în menirea mea se cuprînd și etanurile celorlalți, devenisem demult un simbol care le aparținea în mult mai mare măsură lor decît mie. Fac aceste precizări cu un ciudat amestec de orgoliu și de umilință: singurul meu curaj fusese acela de a fi eu însămi. E adevărat că, deși a fi eu însămi, nu însemna pentru un scriitor român altceva decît putea să însemne pentru un scriitor italian, drumul pînă la acest ideal și, mai ales, consecințele atingerii lui, presupuneau deosebiri pe care mi-e teamă că cineva obișnuit să trăiască în libertate le va înțelege destul de greu.

În primul rînd, ar trebui înțeles de ce mai ales scriitorii, și în primul rînd poezii, au fost cei investiți cu aureola – pufînd și oricînd considerată corp delict – rostitorilor de adevăruri. Răspunsul la această întrebare este dezarmant de simplu: pen-

tru că ei, poezii, sînt deținătorii unei arme secrete pe care nici o cenzură nu o poate înfrînge cu totul – metafora. Într-o lume în care lucrurilor nu li se poate spune pe nume în mod direct, metafora, această comparație care îi lipsește un termen (cum spun profesorii de literatură), reușește să transporte (cum spun profesorii de greacă) sensurile în travesti din care se naște gîndirea, deci revoluția. În toate țările din Est, metafora a fost folosită ca o bombă care făcea explozie la mijlocul drumului dintre scriitor și cititor, atunci cînd adevărul pe jumătate rostit al unuia se întrece cu jumătatea trăită de celălalt, într-o înțelegere complice și subversivă. Poezii au devenit astfel plămîni prin care popoarele încercau să respire aerul din ce în ce mai rarefiat al libertății și să se salveze. În toate țările din Est impactul poeziei ultimelor decenii a fost imens și, evident, mai mult decît literar, iar poezii au fost obligați să înădă locul gînditorilor și uneori chiar al liderilor politici, morți cu decenii în urmă în închisorii sau nenăscuți încă. Președintele cehoslovac nu este decît cel mai cunoscut exemplu dintr-un șir tragic de scriitori ajunși fără voia – sau uneori chiar împotriva voinței lor – în politică. În Polonia și Bulgaria, în Ungaria și Iugoslavia, în Albania și țările baltice, în România, lucrurile s-au petrecut mai mult sau mai puțin la fel, această disperată substituție fiind rezultatul paradoxal al dereglărilor istoriei bolnave, intrate brusc în catharsis și în viteză. Astfel, după ce decenii întregi li se ceruse scriitorilor să-și riște viața pentru a spune adevărul – risc firesc, pentru că din el își puteau construi și destinul și opera – li se cere acum însuși sacrificiul posterității, răsturnînd neferic timpului operei în secunda prezentă. Pentru că e greu de spus cît va câștiga democrația Europei din această detunare de energie spirituală, dar cultura ei are probabil mult de pierdut.

În ceea ce mă privește, sensul politic ce mi se dăduse fără voie, datorită încăpățînării de a rămîne ceea ce sînt, a devenit la puțin timp după furtul revoluției și mai puternic, și mai greu de purtat. Spun „la puțin timp”, pentru că între anii rostitii adevărurilor antitotalitare și cei ai demascării minciunilor posttotalitare a existat o lună de zile în care exaltarea libertății nemiîncercate, bucuria solidarizării explozive și durerea imensului preț plătit pentru ele au făcut să nu se mai înțeleagă nimic. Timp de cîteva săptămîni, orbii de prea intensă lumină a exploziei din decembrie, am privit cu toții – noi românii, ca și opinia publică mondială – fără să vedem incredibile încercări ale celor ajunși la volan de a încetini viteza istoriei și de a-i schimba direcția. Printre acele încercări s-a înscris și tentativa de a transforma prestigiul moral al poezilor disidenți în paravane la adăpostul cărora interpretii vechilor roluri politice să-și poată adapta machiajul și schimba costumele. Am făcut parte dintre poezii așezate, fără a fi întrebați, în fruntea consiliului provizoriu în decembrie '89 și am fost primul dintre ei care l-am părăsit în ianuarie '90, cu sentimentul că dătoz cîitorilor mei această întoarcere în mine însămi. Cîrînd mi-am întîlnit vechii colegi, de aceeași parte a vechii baricade. Pentru că baricada nevăzută care, timp de decenii, ne despărțise de dictatură, rămăsese neschimbată, dar se vedea acum clar cum ne despărte de puterea posttotalitară. Diferența dintre

rezistența careia l-a aparținut, și opoziția careia îi aparține nu este pentru scriitorul român numai o diferență de poziție, ci și una de percepție și de limbaj: baricada, cum spuneam, a devenit vizibilă, iar cititorii noștri nu mai așteaptă poeme, ci discursuri și articole de ziar. Metafora, altă de dragă, altă de utilă altădată, a dispărut dintre noi, lăsîndu-ne, față-n față, singuri. Priveliștea care ne cuprînde laolaltă pe toți, cititorii și scriitorii, la fel de obosiți, este de o mare dezolare. Din zare pînă-n zare – un univers de ruine, prea măcinat și putred pentru a mai putea fi folosit la o nouă construcție, un univers întreg care va trebui purificat înainte de a fi reconstruit. Ne privim în ochi cu sentimentul tragic că, de data asta, de noi va depinde totul, că de data asta noi vom fi vinovați dacă... Ce profundă și răscolitoare temă pentru capodoperele literare ale viitorului și cît de îndepărtat timpul în care ne vom putea permite să visăm că noi vom fi autorii lor...

Sînt întrebată adesea ce mi se pare mai greu de suportat: regimul de supraveghe, izolare, persecuție din timpul dictaturii, sau climatul de violență, calomnie și ură de acum; și de fiecare dată răspund că ziua de azi mi se pare mai amenințătoare și mai greu de suportat. Pe de altă parte, înainte, mă întrea iluzia unei solidarități secrete care nu apărea ca evidentă doar pentru că nu avea curajul sau posibilitatea să se exprime, iluzie pe care nu mai am cum s-o păstrez după dezbinările și urile care zguduie de un an de zile societatea românească; pe de altă parte, minciuna care stăpînea înainte mecanismul politic și mass-media era percepută de toată lumea ca minciună (chiar dacă, prin absurd, într-un discurs al dictatorului s-ar fi strecurat un adevăr, el ar fi fost considerat de toată lumea o minciună prin simplul fapt că se găsea acolo); acum minciuna, care stăpînește viața politică și televiziunea cu o aură aproape magică, este înregistrată de foarte mulți ca fiind un adevăr. Și nu există minciună mai completă decît o jumătate de adevăr, după cum nu există nedemocrație mai periculoasă decît cea bazată pe o enormă majoritate parlamentară aleasă aproape democratic.

Rămîne să înțelegem care poate fi rolul scriitorului în mijlocul acestui peisaj format din minciuni, dărîmături și gunoaie, care existau desigur și în bucolul de gheață în care fusesem imobilizați cu toții înainte, dar cărora, brusc, flacăra din decembrie le-a dat violența și libertatea puhoiului. Singura concluzie de care mă simt în stare este de o dezarmantă, poate naïvă, simplitate: rolul scriitorului este acela de a spune în continuare, cu orice preț, adevărul. Nemaipărat de metaforă și nemaisprijinit de unanimitate, bătut și improșcat cu noroi, el va avea în opoziție aceeași sarcină pe care o avea în rezistență: să spună adevărul, să producă singurul antidot real împotriva morții civice, singura sîmîntă din care pot crește din nou credința, iubirea și speranța. „Mai există vreo speranță?” este întrebarea mereu scriitorului român, și el știe că, pentru ca răspunsul afirmativ, așteptat cu sufletul la gură, să poată exista, mult timp încă el, scriitorul, va trebui să lupte și altfel decît prin propriile lui cărți pentru asta. Pentru că – așa cum spunea un teolog – în timp ce în Apus a fost anunțată doar moartea lui Dumnezeu, în Răsărit a fost ucis cu sălbăticie, și în proporție de masă, Omul; și cine, dacă nu scriitorul, ar putea să-l facă să învie, salvîndu-se unui pe altul?

INTELECTUALUL ȘI REVOLUȚIA

Colocviu internațional: ROMA, 13 — 16 mai 1991

PETRU CRETIA

Contribuție la o analiză a minciunii politice

Nu va fi vorba aici de acele tipuri de reținere sau de deformare a informației veridice care țin de rațiunea de stat, adică de administrarea și de dozarea adevărului într-o societate sănătoasă și liberă. Asemenea fenomene țin de tehnica politică normală și reflectă stadiul de până acum al naturii umane în desfășurarea ei istorică. Aici va fi vorba despre natura și manifestările minciunii politice în societățile totalitare și represive, pe baza experienței de o jumătate de secol a comunității naționale și sociale pe care o reprezentăm aici noi, românii din țară și din lume care, având de îndurat opresiunea comunistă, nu am trădat cauza libertății.

Și de cauza libertății fiind vorba, îngăduți-mi să invoc aici respectata amintire a lui Benedetto Croce, oricât de anacronic ar putea să apară acest lucru în Italia de astăzi. Pentru că între noi, conceptul crocian de istorie ca istorie a libertății a reprezentat, de-a lungul anilor negre decenii, un concept fundamental. Parafrazându-l, voi așeza la temelii considerațiilor care urmează, conceptul de istorie ca istorie a adevărului. De curge de aici nevoia de a defini într-un fel sistematic uriașul sistem al minciunii cărui l se opune istoria ca istorie a adevărului, fără de care nici o libertate nu este posibilă. Și, fiind vorba acum despre intelectual și revoluție, îngăduți-mi să cred că unul dintre rolurile fundamentale ale intelectualului este clarificarea conceptelor care controlează tranziția de la societatea închisă la societatea deschisă. Ca atare, îmi asum astăzi răspunderea de a defini analitic conceptul de minciună politică în societățile totalitare.

Prima întrebare care se pune este de ce în asemenea societăți nu ajunge simpla exercitare a forței represive brute și se recurge la manipularea conștiințelor printr-un simulacru de adevăr. Răspunsul pe care-l propun este dublu: întâi pentru că nici un instrumentar represiv nu este eficient în absența asigurării unui anumit grad de captare și de participare a conștiințelor umane; și, al doilea, că înăuntrul și în afară numai simularea adevărului poate conferi aparența de legitimitate indispensabilă în comunitatea umană, fie și celei mai brutale forme de dominație arbitrară. În termenii lui La Rochefoucauld, l'hyppocrisie est un hommage que le vice rend à la vertu. Iar, în acest context, omagiul înseamnă stringenta necesitate politică ori, în alți termeni, imposibilitatea, am putea zice antropologică, de a aplica forța nudă fără a preteza un ideal. Minciuna politică totalitară începe acolo unde se sfârșește puterea de a domina fără nici o prefăcătorie. Ea definește limita de la care aplicarea brută a forței nu mai poate opera singură și are nevoie de prețea onorabilă. Și este în fond mărturia unei slăbiciuni și a unei neputințe care, la cursă lungă, oricât de lungă, abolește orice sistem care violează esența libertății. Adevărul ca adevăr învinge în ultimă instanță orice simulacru de adevăr, oricât de subtil și de pervers ar fi el. Îl învinge oricum, pentru că înșelăvița este adevăr, dar procesul poate fi grăbit printr-un efort de analiză sau, prin același efort, poate fi prevenit să se instaleze sau să se repete. Iar datorită acestei analize revine nu atât intelectualilor în general cât tuturor acelor oameni care din indiferență ce motiv sînt imuni la minciună și capabili să o deceleze oriunde s-ar manifesta.

Să o deceleze, să o definească și să o analizeze așa cum în marginea capacităților mele, voi încerca să fac cât mai sistematic și cât mai succint.

Voi proceda, pentru a folosi terminologia caussuriană, nu la o analiză sintagmatică, ci la una paradigmatică. Deci nu descriind desfășurarea și articulațiile unui proces istoric, ci încercând să determin

reperoriul de posibilități din care se selectează în plan sintagmatic discursul mistificării represiv-totalitare. Orice minciună este, sub o formă de manifestare sau alta, raportabilă la adevărul care o determină ca minciună. Adevărul organizărilor statale aici avute în vedere este acela că, fiind legitime, nedorite și detestate, își exercită dominația asupra societăților respective prin forța represivă, maximalizată și generalizată. Conceptul de forță totalitară și felul în care se manifestă în istorie a fost analizat, printre alții, admirabil, de Hannah Arendt, și nu voi zăbovi asupra lui. Dar forțele goale și brutale trebuie, dată fiind natura omenescului, să se găsească o legitimitate și aceasta este ideologia de regim, adică un corp de doctrină care raționalizează a posteriori arbitrarul puterii. Iar acest corp de doctrină, indiferent care l-ar fi premisele sociale, naționale, religioase sau altfel, se dă drept adevăr absolut, rezultatul final și irefutabil al gândirii istorice. De aici un maniheism radical: tot ce este conform ideologiei dominante este binele înșuși, tot ce îi contravine, fie și în nuanțe, este un rău care trebuie distrus. Se constituie astfel o lume în alb-negru în care nu există posibilitatea nici unei tranzații și nici unei concilierii, dată fiind premisa că procesul pragmatic-istoric care aplică asemenea acese în societatea umană este singurul legitim, pentru că este singurul conform cu ceea ce am putea numi religia de stat, ai cărei singuri sacerdoși sînt deținătorii puterii. Iar pentru aceasta este nevoie de organizarea sistematică, durabilă și adincă la mistificării și de respingerea radicală a oricărei alternative. Acest proces reclamă o metodologie pe care voi încerca s-o schițez, limitându-mă la câteva puncte esențiale și definindu-le succint:

1. Constituția unei lumi închise în spațiu, prin blocarea oricărei forme de informație, atât dinăuntru spre în afară, cât și invers. De aici interdicția sau restricția sever controlată a vizitelor din afară și a leșilor în afară, cu atât mai mult a plecărilor definitive, cenzurarea corespondenței, neacceptarea presei din lumea exterioară sistemului, reducerea la minimum a importului de carte și a accesului la ea, definirea ca secret de stat a oricărei transmisi de informație, oricât de benignă, bruierea emisiunilor radiofonice străine și altele. Pe scurt, cortina de fier.

2. Constituția unei lumi închise în timp, prin blocarea sau măcar îngreunarea oricărui acces la adevărul istoric, inclusiv la istoria însăși a regimului totalitar, ascunsă sau, în sens orwellian, remaniată perpetuu după interesele politice ale momentului: orice minciună care nu mai servește la un moment dat puterea trebuie obliterată și înlocuită cu o minciună de uz curent.

3. Constituția unei lumi fictive, întemeliată pe postularea pur verbală a unor principii acceptabile și legitimizeabile: democrație, libertate, respectarea drepturilor omului, adică un ansamblu ipocrit de idealități renegate brutal de practica politică și socială, unde totul se petrece exact invers.

4. Constituția unui foarte elaborat sistem de propagandă. Intemeiat pe o dublă minciună, una formală, derivând din ideea, dezmințită de fapte, că propaganda (ca orice reclamă) implică libertatea unei opțiuni, cealaltă, de conținut, prin propagarea sistematică a falsului după o tehnică precisă ale cărei principale procedee ar fi:

a. negarea brutală și nerușinată a evidenței, fie prin simpla afirmație că nu vezi ce vezi, că nu trăiești ce trăiești, că nu știi ce știi, că scumpul e ieftin și greul ușor, că iadul în care trăiești este raiul înșuși, că adevărul, oricât de flagrant ar fi, este o halucinație; fie ca un tribut simulat adus obiectivității prin fabricarea de documente și mărturii false și prin corelativa escamotare a documentelor și mărturiilor adevărate.

b. discreditarea calomnioasă a oricărui adversar, real ori imaginar, fie el extern ori intern. Pe de o parte, orice adversar este înfățișat, în sine, ca reprezentând o lume totodată coruptă și falimentară, bîntuită de exploatare, crize, criminalitate și chiar cataclisme naturale. În esență condamnată de istorie. Pe de alta, ca urmărind să agrezeze și să distrugă societatea totalitară, prezentată ca societate ideală, pentru a o înlocui cu una perversă și antiumană. Cît despre orice formă de opoziție internă, ea este prezentată ca depinzînd de dușmanul din afară prin complicități stipendiate și este definită, indiferent cît de legitimă ar fi, drept antigubernamentală, antistatală, antisocială și antinațională.

c. devierea atenției de la inconveniențele inerente și flagrante ale sistemului spre orice altceva: sabotajele mai sus enunțate ale așa-ziselor agresori, tensiunile interetnice, vicisitudinile climatului, crizele mondiale sau înșelăși greșelile unor reprezentanți ai puterii transformați în țapi ispășitori. Propaganda totalitară diversionistă are servicii specializate în acest sens, al intoxicării opiniei publice, al difuzării de zvonuri de tot felul, inclusiv acelea care pot da iluzia unei speranțe pe termen lung.

d. folosirea pentru realizarea tuturor scopurilor propagandistice enunțate mai sus, a unui limbaj special, destinat să codifice falsul, să blocheze orice formă de exprimare nestandardizată, să marginalizeze politic și civic pe toți cei care nu și-au asimilat-o. Sau pur și simplu să pară că spune ceva fără să spună nimic. Este vorba de așa-numitul limbaj de lemn, unul

dintre fenomenele cele mai spectaculoase și mai perverse ale societăților totalitare.

Aș mai adăuga trei lucruri: întâi că sistemul minciunii totalitare nu are simplul rol de a bloca sau de a altera informația veridică. El este organizat și ca un instrument al coruperii conștiințelor, al estompării patologice a hotărului dintre adevăr și fals. Apoi, și mai grav, el este destinat, și am putea din nou să ni-l reamintim pe Orwell, să ducă la interiorizarea și asumarea minciunii, la credința în fals, la consacrarea ordinii constituite, ca singura ordine pozitivă. Sau măcar să ai sentimentul că, dacă vorbești altfel decît și se cere, violezi un ritual acceptat de majoritate, că fluieri în biserică. Și că asta se denunță. Sau, invers, că, dacă vorbești sau scrii conform tipicului, nu este altfel pentru a sluji puterii de sus, cît pentru a te compromite, pentru a te înjosi, pentru a nu mai putea spera la nici o mîntuire. Din tot ce am spus pînă acum acesta este lucrul cel mai înspăimîntător. Al doilea, că pînă și în această ultimă și degenerată fază a sa, sistemul rezidual al comunismului refuză în mod calculat orice formă de dialog. Schimbul liber și viu de opinii, discuția de la egal la egal cu o opoziție pe care o detestă și o disprețuiește visceral. Exemplul cel mai brutal este legat de momentul, definitiv pentru relația dintre opoziție și putere, al Pieței Universității. Nimeni din sfera puterii nu a vrut să stea de vorbă cu noi. S-a recurs la un sistem complicat de amînări și de pretexte a cărui morală era brutală și simplă: nu era vorba de un impas provizoriu ori accidental, ci de imposibilitatea de principiu a oricărei comunicări între acești tirzi oligarhi și lumea libertății.

Al treilea, și în sfîrșit, așa cum pura exercitare a forței are nevoie drept complement de minciuna politică, minciuna politică are nevoie de un anumit grad de dezvoltare a bazei reale a dominației, care este forța. De aici prezența vizibilă a unei părți a forțelor represive și chiar exagerarea extensiei și penetrației lor în corpul social. De aici încurajarea denunțurilor, calomnioase sau nu, de aici amenințările, pedepsele, dosarele personale secrete, deteriorarea relațiilor umane prin suspiciune. Pe scurt, arătarea coșilor, singurul lor adevăr.

Mai rămîne de analizat tehnica prin care largi părți ale intelectualității și ale electoratului din țările neexpuse la reprimare s-au lăsat mistificate de propaganda totalitară, făcîndu-și un ideal sau măcar o carieră din ignoranța, fie ea naivă ori deliberată, a uriașei suferințe istorice a Răsăritului: gulaguri, genociduri, exterminări de întregi pături sociale, teroare, tortură, dezumanizare, ravagii comparabile cu niște cataclisme naturale, dar aceasta, la trahison des clercs, este o altă istorie de povestit cu un alt prilej de la care vă asigur nu vom lipsi.

Participanți la Colocviu: Paul Goma, Romulus Rusan, Nicolae Belotă, Eugen Uriceru, Ștefan Augustin Doinaș și Sorin Alexandrescu (de la stînga la dreapta)

INTELECTUALUL SI REVOLUȚIA

Colocviu internațional ROMA, 13 - 16 mai 1991

GABRIEL ANDREESCU

Drumul egal de după Revoluție

Aproape nimeni nu privea cu suspiciune formarea Consiliului Frontului Salvării Naționale, noua structură de putere de după Revoluție. În amestecul acelea de sînge, bucurie și lacrimi, oji s-au crispat văzînd alături oamenii care aveau o istorie atît de puțin comună? Doina Cornea îngă Alexandru Brlădeanu. Ana Blandiana și Ion Iliescu, Caramitru și Dan Ioșif... și ceilalți. Ce bucurie a reconcilierii! Dar un paradis terestru, o joacă veselă între ulii și vrăbii durează numai cîteva zile. Sau săptămîni? Cam așa s-au grăbit și la noi evenimentele. De la surpriză la îndoielă, de la îndoielă la refuz, reacțiile negative au început să cuprindă, unul după altul, pe cei aflați pe străzi și pe unii dintre cei ajunși, peste noapte, în „noul structură de putere”. De ce nu se comunică nimic în legătură cu teroarea prînsă? De ce Securitatea intrase într-o umbră de rău augur? Cese învîlmă cu partidul comunist? Nu este dizolvat, nu sînt confiscate bunurile lui? La Timișoara și la București oamenii ies din nou pe stradă. Pe 12 ianuarie o demonstrație obligă pe Ion Iliescu să promită pedepsirea comunismului: interzicerea partidului care distruge țara, judecarea vinovaților. Cuvintele coetă puțin în România. Peste cîteva zile se va reveni asupra declarațiilor. Doina Cornea își dă demisia din C.F.S.N. Este primul prieten care părăsește scena puterii. Nu este un gest grăbit? Oare insuccesul, trădarea promisiunilor, nu au și cauze obiective? Dar semnele restaurării comuniste continuă... În prea multe locuri au rămas aceleași, pe scaunele de pe care tăiau și spînzurau. Se fac noi instituții pentru politicieni de la Ștefan Gheorghiu. Frustrarea crește, strada se umple în fiecare zi. Și îndoielile celor care au acceptat să intre în C.F.S.N. ajung la cote critice. Ce cauze servește prezența lor acolo? Pe 28 ianuarie în Piața Victoriei are loc o demonstrație uriașă. Și amenințarea pentru cei din Palat. Tot atunci șapte membri ai C.F.S.N., majoritatea foști disidenți (și toți membri ai deja foarte cunoscutului Grup pentru Dialog Social), se hotărăsc să ceară o audiență la Ion Iliescu. În casa lui Andrei Pleșu se strîng, în ațeră de gazdă, Ana Blandiana, Mariana Celac, Ascanio Damian, Radu Filipescu și cîțiva alții în sediul C.F.S.N. Acolo ne așteaptă Ion Caramitru. Andrei Pleșu este Ministrul al Culturii dar asta nu însemnă prea mult atunci, în freneziei luptei pentru putere. Caramitru se află însă chiar în centru, printre cei șapte de care depindea și prezentul și viitorul. Are o mină nefericită. Evident, nu îi place ce se întîmplă. Na scoate din birou o hîrtie. Demisia! O va înainta cu prima ocazie. Dar să mergem, Ion Iliescu ne așteaptă.

O sală în clădirea fostului Minister de Externe, Piața Victoriei. Nu prea mare. Ne așezăm cu toții în jurul unei mese modeste. Ion Iliescu la capăt, ne privește obosit și mefient. Prin ferestra se aud strigătele multîmii. Dimineața a început cu o nouă demonstrație. Întra timp intră și Petre Roman. Mai puțin obosit decît Ion Iliescu. Ca întodeauna, sigur pe el. Nu știu cum se face dar ajunge să-și dea cu părerea, pe un ton superior, despre filosofia românească. Depășim. Discuția începe. Mă uit pe carnet și citesc.

Ceva despre Securitate, legislația, bunurile partidului comunist și altele asemănătoare. Cuvintele nu sînt agresive dar acuză. Și sînt limpezi. Prima surpriză: Dan Petrescu (pe atunci Vice-ministrul al Culturii) are o mișcare bruscă, se întoarce spre mine și se dezică. „Acest text nu a fost discutat cu mine. Nu mă reprezintă”. Ana Blandiana are o tresărire. „Uite ce poate să facă pentru o funcție” îmi va spune mai tîrziu. Ion Iliescu le cuvîntul. „Toată lumea este plină de suspiciune” este teza lui pe care o repetă de trei săptămîni. „Trebuie așteptat pînă ce lucrurile vor fi puse la punct”. Ce și altădată vorbește convingător. Discuția se încinge mai ales după ce apare

Silviu Brucan. Cînd amintesc de revenirea marxistilor în institutele de științe sociale, Brucan mă taxază de pueril. Îmi apare brusc în minte o imagine văzută la televizor și răspund, cu un glas rău, fără pauză: „Văd că l-a intrat în obicei să jignească. A făcut-o și cu doamna Cornea”. Blandiana mă susține și Silviu Brucan devine imediat foarte blînd. Eu am cam terminat ce aveam de spus. Îi urmăresc pe ceilalți. Cît de diferiți! Și cît de surprinzător, în continuare, Dan Petrescu. Mai intervine de două-tri ori pentru a sprijini spusese lui Roman, Ascanio Damian este în dreapta lui Brucan. Tace. Sau explică din cînd în cînd ce a vrut să spună Ion Iliescu. Alături, Mariana Celac. Nu are inițiativă dar pune accentele: de asta am venit. Mîna ei, cu palma deschisă, mîngie perpendicular suprafața mesei. Mai departe s-a așezat Andrei Pleșu. Masiv, o prezență pe care privirea nu o poate ocoli. Pare jenat, pune întrebări domoale, aproape neutre. Și face corp comun cu noi, în fața celor trei, a lui Ion Iliescu, Petre Roman și Silviu Brucan. Radu Filipescu stă în stînga mea. Intervine sacadat dar fără complex; asta și cu asta nu merg. De ce nu merg? În dreapta, Ana Blandiana. Așa cum fusese văzută și altădată: caldă și fermă.

Întîlnirea s-a terminat. Mai trecem o dată pe la Caramitru. Sîntem între noi. Apoi ne îndreptăm spre ieșire. A doua surpriză. Andrei Pleșu se întoarce spre noi, sau mai curînd spre mine, și îmi spune nemulțumit: „Toți veniți cu această suspiciune...” După discursurile despre răbdare de acum cîteva minute nici el nu se mai simte solidar cu cei ce nu vor să înțeleagă greul conducătorilor Frontului și au în minte numai acuze. Îi privesc cu ochii tulburii. Sînt primul vizat. Cine are dreptate? Istoria ne-o va arăta suficient de repede. Dar remarc un lucru: Pleșu ne-a spus-o între patru ochi. Nu a făcut-o de față cu Iliescu. Asta nu am uitat-o niciodată, cu atît mai puțin atunci cînd alții l-au acuzat pentru că el continua să accepte, după gafele guvernamentale, portofoliul de ministru.

Afară trecem pe îngă o mulțime amenințătoare, cu pancarte care au devenit mai tîrziu celebre: „Noi muncim, nu gîndim”; „Nu ne vindem țara” ș.a.m.d. Nu am realizat că ne aflăm în fața unui eveniment istoric, prima contrademonstrație muncitorească, ceacare a îndreptat societatea românească pe o pantă nenorocit de abruptă. Eram sursă și complet prins de ce se petrecea la întîlnirea cu Ion Iliescu. Pînă atunci îl cunoscuam puțin pe colegii mai de la Grupul pentru Dialog Social dar era notoriu că toți trecuseră printr-o formă mai mult sau mai puțin radicală de rezistență. Ceea ce, știm, nu a însemnat puțin. De unde această variație de comportamente? Se schimbă aștept de mult oamenii în funcție de condiții? Sau eram de la început foarte diferiți?

Da, eram pur și simplu foarte diferiți. Adevărata surpriză a fost puterea continuată și a coerenței, nu a saltului, nici a împlîntorului. Viața noastră a fost agitată din lunile de după Revoluție a precolpit, într-un fel, această confirmare a comportamentului din dimineața zilei de 29 ianuarie, această „verificare de identitate”. Ascanio Damian — primul din seria celor înșuruiți la masa protocolară — a fost mai departe participantul reînșur și deseori ambiguu la ședințele Grupului pentru Dialog Social și ale Consiliului Frontului Salvării Naționale (mai tîrziu, ale Consiliului Provizoriu de Uniune Națională). Pînă în luna aprilie, cînd demonstrația din Piața Universității a răscolit nu numai străzile Bucureștilor ci și acest mic Parlament provizoriu. Poziția lor față de ceea ce se întîmpla în „primul teritoriu eliberat de neo-comunism” cum patetic scria pe pinzele albe desfășurate în zona „intercontinentală” și a restaurantului „Dunărea” a punctat tipologia unora dintre personalitățile momentului și, într-o anumită măsură, cariere publice. După ce în clădirea istorică de pe Dealul Mitropoliei, președintele tuturor românilor, Ion Iliescu, a amenințat într-un mod lămentabil pe manifestanți — vorbind despre „golani” cerîndu-le „să fie băi în suctul lor propriu” — Ascanio Damian s-a trîntit acolo, în mijlocul sălii, să se îndigneze impo-

triva Indisciplinajilor: „Trebuie să intervină Poliția. Nu putem trece prin Piața Universității, nu avem unde parca mașina”, a rostit el, afectat de incomoditățile sale de șofer la loo de zile de la o revoluție singeroasă, nu numai în fața colegilor de C.P.U.N. ci și a suteilor de mii de spectatori care urmăreau pe micul ecran intervențiile de la ședința aceea nefericită. A doua zi de dimineață era așteptat la sediul de cînd s-aue colegi din Grupul pentru Dialog Social. Comentariile răzlețe ale citorva s-au pierdut imediat, ca un fundal flu și tremurat sub cuvintele, nu multe, rostite de Petre Creția — ale înaltului, incoruptibilului nostru Petre Creția. La prima ședință a Grupului, Ascanio Damian și-a anunțat retragerea și practic, de atunci, s-a terminat cariera lui civică și politică.

Mariana Celac s-a văzut încărcată de istoria ei puțin comună: soția unui disident celebru, Mihai Botez, stabilit în Statele Unite, sora lui Sergiu Celac, primul ministru de externe după revoluție. S-a retras după alegeri din viața politică, alit de agitată la noi, chinată probabil de part-pris-urile ei agresive. A încercat să se dedice Grupului pentru Dialog Social, pe care l-a reprezentat, în multele lui contacte, fără crisparea ori vehemența altora. Dar și Grupul, cu subso-lul lui instituțional, impunea o prezență mai dură. S-a retras mai departe, spre nișa profesională. Mariana Celac nu a avut sovăială, însă a tîna continuu spre echilibru și discreție.

Andrei Pleșu este persoana cel mai greu de definit dintre cei care au pătruns în interstițiile puterii după marginalizarea lor de către regimul îngropat de revoluție. A rămas ministru al culturii și după alegeri, o dovadă că în jocul său complicat echipa Petre Roman mai avea în vedere argumentul credibilității. Această personalitate puternică, greu de reținut între frontierele unui grup cu inerente funcții de tutelă și al unui cu înzestrarea Grupului pentru Dialog Social) s-a lăsat totuși tuteită de către guvern în cîteva situații ambigue. A schimbat însă 80% din amata de activiști care trăise din spectacolul dezolant al pseudo-culturii socialiste. Sub patronajul său posturi importante din Ministerul Culturii au fost ocupate de profesioniști autentici, cum nu s-a mai întîmplat în nici un alt minister. A protestat în numele instituției pe care o conducea contra atrocităților comise de mineri în București dar glasul lui s-a ferit cu grijă de stridențe, așa cum un alt coleg de guvern și membru al G.D.S., Mihai Sora, nu s-a simțit obligat să o facă. Atunci cînd același guvern l-a expulzat pe regele Mihai din țară, impicîndu-l, Andrei Pleșu s-a distanțat din nou, pînă la a-și da demisia — acceptînd totuși să revină, după un simulacru de explicație. Nu a mai avut timp pentru unii din vechii săi prieteni, chiar dintre aceia cu care urcase coamele Păntînișului în numele unei legături atemporale; a colaborat cu mulți alții, chemîndu-i alături în aventura instituțională pe care a început-o. A persistat mult prea des și mult prea eald pe disperat și pe suspiciosi, deși trecerea timpului le dădea acestora dreptate — și fără să fie egal în ironie cu indiferenții ori profitorii din înalta lui apropiere. Deseori, dacă privești prietenăște în ochii săi agitați zărești rana îndoielilor. Dar explicația cu el însuși, pe care ochii săi o promit, pare mereu aminată.

Andrei Pleșu, orgolios și sensibil, retoric și subtil, fundamental preocupat de sine și fundamental corect nu a atins nici atunci în Palatul din Piața Victoriei și nici altădată dimensiunea totală a sacrificiului însă nici nu a acceptat siluirea propriei demnități. „Nu a atins dimensiunea sacrificiului” am spus, și lată, asumînd, în numele Ministerului Culturii un film despre Piața Universității, pentru care puterea nu îl va lerta, Andrei Pleșu demonstrează din nou cît de neagur este să definești limitele unei personalități.

Ceilalți? Radu Filipescu a ieșit din revoluție cu un imens capital de simpatie. La anii de închisoare se adăuga imaginea unui tînăr frumos și zîmbitor. I s-au deschis diferite porți — colaboraționismul cu vînătorii de legitimitate era în floare — dar instinctul său etic le-a refuzat. A încercat să continue

însă pe contul lui propriu, asumîndu-și responsabilități ce vizau drepturile omului: a încercat o carieră politică în cadrul unui partid (partidul republican) pe care l-a sancționat imediat ce a luat-o pe de lături. Pentru competiția dură a ultimelor șase luni l-ar fi fost necesară o tenacitate pe care nu a avut-o. Tînăr și senin, lipsit de complexe și cu gînduri de viitor, Radu Filipescu este încă un capital.

Dan Petrescu a făcut o scurtă carieră de vice-ministru al culturii, după care s-a retras în blazara, sub tirurile Secției de distrus-reputații. Fusese, pe vremea lui Ceaușescu, unul dintre cei mai cunoscuți, eficienți, imaginativi disidenți. De la vice-ministru al culturii la funcția de director al Muzeului literaturii române a trecut ca un meteor, și apoi mai departe, pe traiectoria comodităților finele, pînă la o îndelungată bursă de studii în Franța, țara loisir-ului în intelectual. Între timp a publicat, cu știință, sublimîndu-și sarcasmul prin demonstrații stilistice. Dar fostul disident, Dan Petrescu, a fost în primul rînd stilistul perfect al întoarcerii spre sine.

Ana Blandiana a părăsit Consiliul Frontului Salvării Naționale imediat după contrademonstrația muncitorească din 29 ianuarie 1990. A părăsit C.F.S.N.-ul însemnă atunci sau retragerea în cea mai confortabilă identitate ori întoarcerea pe baricade. Baricadele Anei Blandiana au fost paginile revistelor de opoziție, balconul din Piața Universității, discuțiile din vara '90 cu proiectele și soluțiile lor politice, întîlnirea Rezistenței la Brașov, mitingurile din București, Iași, Timișoara. Viața de zi cu zi a Alianței CNVice, între poziție și cariera politică Ana Blandiana a ales stînjirea binelui public. Cei care văd linia fermă a unui astfel de fel de a fi trebuie să știe că această coerență geometrică a fost mai întodeauna, și cu atît mai dramatic estăzi, în România, rezultatul unei golgote zilnice. Dar revoluția, istoria, sînt rezultatul cărei golgote?

O revoluție este un turbion uriaș. În ea intră și ies, ridicați ori striviți de istorie nenumărați oameni. Șiruri de anonimi ai căror sacrificiu nu lasă în urmă nici măcar o amprentă. Uneori mai puțin merituose, altele nerepetabile, personalitățile își afirmă acolo, în inima marelui zbucium, prezența lor inconfundabilă — determinînd traiectoria în existența colectivă, prin ceea ce fac sau prin ceea ce nu fac. Ce ar fi însemnat ca Eugen Barbu, Adrian Păunescu sau alții ai căror nume nici nu merită să încercăm hîrtia să fi fost lăsați să dea lîama, după decembrie '89 prin instituțiile de cultură din România, asemenea unor tauri într-o arenă nepregătită? Dar ce s-ar fi întîmplat dacă Andrei Pleșu nu ar fi caționat în fața strănățății un guvern în care toți ceilalți și-au obținut posturile prin legătură cu mai vechii ori mai noi nomenclaturisti? Astfel de întrebări se pot repeta, în heine diferite, de o mulțime de ori. Cum ar fi evoluat istoria noastră dacă Ana Blandiana ar fi acceptat vicepreședinția Frontului Salvării Naționale — participînd la ședințele în care s-au hotărît, în absență, contrademonstrațiile muncitorești, politica de seducție electorală? Ori dacă Dan Petrescu și-ar fi căutat confortul personal vizînd, după primele zile, cochetația cu puterea și finalizarea ei politică?

În ce existență intelectuală se dau mai multe răspunsuri decît se pun întrebări? Ca un tînăr, speriat și înfometat animal, lumea noastră a luat-o în galop, la Revoluție, pe un drum din care, imediat au început să se despartă o mulțime de brațe. Din săptămîni în săptămîni, cu trecerea timpului ceva mai rar, am trecut pe de o ramură pe alta, incapabili să împingem dincolo de o nouă răspintie efemerului nostru orizont. Așa am descoperit cum, blestemați de soartă, am ales mai întodeauna drumul care s-a dovedit cel mai prost. Revoluția noastră a fost ca o goană buimacă între drumuri inegale. Revoluționarii înșși, patetici și egali, s-au mișcat străni prin viitoare, ca la tabloul-metforă semnat de Van Gogh.

Alte cîmînări prezentate la acest colocviu internațional vor fi publicate în numărul următor.

Evenimentele din decembrie 1989 au primit toate numele posibile: revoluție, lovitură de stat, revoltă populară, insurecție programată. Chiar cei care le recunosc calitatea revoluționară nu par să fi înțeles că un proces istoric nu se încheie după câteva zile intense și exasperate. Revoluția a continuat. Teama de a fi fost confiscată justifică oricând începerea unui nou ciclu. O serie de evenimente se întind din decembrie până în iunie. Ar fi trebuit să-i pună capăt alegerile, dacă ele ar fi putut asigura o autoritate stabilă și legitimată prin acordul țării întregi. Alitudinea guvernanților față de demonstrația din Piața Universității, reprimarea brută a acestei mișcări democratice, cu angajarea responsabilității personale a președintelui ales, au făcut ca în perioada următoare România să funcționeze cu două viteze. Trăim simultan în două ritmuri: al inițiativelor oficiale — permanent suspectate de a urmări nu restaurarea comunismului, ci consolidarea compromisului cu adepții regimului precedent — și al reacțiilor opoziției, orientate numai spre contestare. În momentul de față, revoluția națională bate pasul pe loc.

Ar fi de așteptat, după un an și jumătate, o clarificare a tendințelor politice care se înfruntă. Ceea ce o întârzie este însă ambiguitatea demagogică a discursurilor. Din cauza inerției prin care stereotipele epocii de dictatură mai dăinuiesc, nici dreapta nu îndrăznește să-și spună dreapta, nici stînga stînga. Mai mult, există o mulțime de oameni care se străduiesc să-și facă uitată o parte din trecut. Pentru unii e vorba de ultimii ani, pentru alții de tinerețea lor. Alături de fostii secretari de organizație de bază, care și-a început cariera turnându-și colegii de facultate, găsești intelectualul turistic, trimis de Secția de Propagandă la toate congresele pentru a asigura fațada. Tipologia complicităților este atât de variată încât ar merita un studiu aparte. Se adaugă conflictele de generație între bătrînii comunisti și oportuniștii Epocii (pentru ei, Într-adevăr) de Aur, între vechii deținuți politici, cu amintirile lor de la Sighet, exilații întorși în țară, disidenții de mai ieri și „lineri lupi” care se acomodară foarte bine cu Ceaușescu, dar care, acum, joacă la bursa anticomunismului, mizând pe anii de Canal ai părinților lor. N-a venit încă timpul confluențelor deocamdată, divergențele accentuate de neîncrederea la a cărei școală am crescut toți, sînt mai puternice decît solidaritatea.

Dacă, deci, adoptăm un sistem de orientare care nu mai avea sens din ajunul ultimului război mondial, cînd Ortega y Gasset scria despre el cuvinte amare și adevărate, constatăm că în România toate partidele se declară de centru-stînga, cu excepția U.D.M.R., a cărei conducere a făcut gafa de a pretinde odată că este de centru-dreapta și cu excepția P.U.N.R.-ului care anunță cînd că e „de-centru”, așadar disponibil pentru orice evoluție, fie spre dreapta, fie spre stînga. Între Partidul Socialist al Muncii și Frontul Salvării Naționale s-a străcurat o mică grupare disidentă (F.S.N.-20 Mai), care afirmă fidelitatea ei față de principiile platformei pe care Frontul a ajuns să o trateze cu dezinvoltă condescendență. Ideea social-democrată este invocată de Front Însuși, de partidul d-lui Cănușu și, în același timp, de diverse contrafaceri ale acestui partid, prea numeroase și prea măruntă ca să fie luate în seamă. Democrația, prezentă în doctrina țărănistă ca și în cea liberală, obligă, prin urmare, principalele partide de opoziție să se situeze și ele la stînga tradițională.

Ce mai rămîne la dreapta? Aici intervin câteva repere cete, indicînd continuitatea cu trecutul. Dreapta e și ea divizată la ora actuală, chiar dacă o reconciliere rămîne posibilă atîta timp cît adversarul (real sau imaginar) este comun. Ce deșteaptă dreptele, de azi și dintotdeauna? În România, ele au fost permanent sensibile la problema identității naționale. De aceea, ele incriminează străinii, fie pe aceia de peste hotare, dintre care unii n-au restituit pînă astăzi teritoriile smulse fără nici o bază istorică sau legală acum cincizeci de ani, fie pe alogeni ai căror loc în comunitatea noastră națională este lăsași pus în discuție. Xenofobia a luat chiar, în vremea din urmă, forma neașteptată și absolut regretabilă a repudierii românilor din străinătate, de parcă am fi uitat că și plecarea și alitudinea lor acolo au fost un protest ofensiv, cîtă vreme protestul majorității celor rămași în țară era pasiv. Răfuiala merge și mai departe, războiul româno-român mînduindu-se acasă. Tratați ca suspecți sînt și credincioșii bisericii greco-catolice, deși unirea cu Roma nu le poate șterbi dreptul de a se socoti români. Și mai sînt acuzați,

ANDREI PIPPIDI

O DREAPTĂ, DOUĂ, CÎTE?

alături de ceilalți, intelectualii conștienți de necesitatea sincronizării și înclinajii prin educație să recomande propriul lor tropism către Occident. Fiind și eu dintre aceștia, am destul de des prilejul să văd că prejudecata contra lor s-a statomicit: denunțaji, cînd drept „fanarioți”, cînd drept „evrei”, originea lor etnică n-are nici un rol în calificativele ce li se aplică, deoarece, în concepția criticilor respectivi, ele sînt infamante și eventual intersanjabile.

Hotărîți, aș gândi nu e lucru nevinovat. De aceea, a și fost dată pe față natura subversivă a acestei activități, pe care adevărații patrioți o practică doar cu multă economie.

Despre „Vatra Românească” și partidul ei, ca și despre cea mai recentă apariție în colțul drept al scenei politice, Partidul România Mare, cititorii noștri au avut de unde să afle ce credem. Dar aceiași cititori au fost, probabil, nedumeriți de punctele de vedere exprimate în „22” de domnul Sorin Dumitrescu. Interviu de la 3 mai, urmat după o săptămînă de articolul Două aliniate buclucase, reprezintă o reacție la dogmatismul deceniilor trecute, unul mai obsedant decît altul, despre care se poate spune numai că e la fel de dogmatică și de intolerantă. Autorul este partizanul instrucției religioase obligatorii, ceea ce este desigur altceva decît introducerea învățămîntului religios în școlile statului. El nu se luptă cu ateismul, ci cu indiferența sau moderata întru-o materie pe care o simte pătmasă. În vechența pledoariei sale, el greșește ținta. Putem bănui că l-a scos din sînte atitudinea oficială față de religie: credințioșii diverselor culte din România fiind și ei alegători, conducerea actuală a hotărîți să nu părăsească nici o confesiune și să le facă tuturor concesia de a recunoaște că există, deși, în privința raporturilor dintre ortodocși și uniți, alți înaintea cîi și după vizita d-lui Iliescu la Sfîntul Părinte, minoritatea a rămas defavorizată. Aștat de această duplicitate, ca și de abuzul de soboare, patrafire și prapuri, tratate cu scandalosă frivolitate ca un decor ornamental, irascibilul artist n-a observat că înverșunarea sa va jigni sau nelinigi, chiar dintre închinătorii bisericii răsăritene, pe unii care nu se consideră, prin această situație a lor, superiori altor creștini. Ba nici măcar nu cred că cine n-a primit botezul are un defect definitiv. Ei sînt de părere că astfel trufie degradează substanța creștinismului și periclitează șansele de dialog.

N-am mai citit decît în Predania sau în Rînduiala o altă de hotărîți politizare a celor sfînte. Domnul Dumitrescu recurge la două feluri de argumente: istorice și morale. Pe primele să-mi dea voie să le corectez, iar pe celelalte, să le dezaprobat sincer. Astfel, creștinismul românesc ar fi, după D-sa, de obîrșie apostolică. Totuși, sfîntul meu patron n-a călcat pe meleagurile noastre, în pofida unei legende stăruitoare. Nici prezența călugărilor bizantini la nordul Dunării, în vremea prigoanei iconoclaste, nu mi se pare prin nimic dovedită. A vorbi despre „o națiune ale cărei acte de naștere și de botez sînt creștin-ortodoxe” este demagogie curată.

Mi-aduc aminte, din luna mai a anului trecut, cu cîtă înflăcărare declara un orator din balconul Universității: „Românii sînt un popor creștin” (urale). „Sînt mai mult decît atît sînt un popor ortodox” (entuziasm nestăvilit). Teribilul efect de public era, poate, produs de o voce ca a lui Calboreanu și de o războinică înfățișare de silastru cruciat mai degrabă decît de înțelesul cuvintelor. Căci ele n-au nici un sens. A se complăce în acest amalgam de naționalism și religiozitate, caracteristic stilului „Pamiat”, implică o gravă responsabilitate.

Articolul la care mă refer nu numai că unicizează și exaltă experiența românească ortodoxă, ci respinge chiar integrarea noastră în Europa,

condamnînd cu violență „ideologia franc-masonă”, „Revoluția Franceză”, „surparea spirituală a Franței catolice” etc. Mediocră imitație de Maurras culminează cu o formulă de un milicism solemn: „pupila concupiscentă a diavolului societății de consum”. Teologizat, măi, hăi, hăi...

De asemenea, Occidentul e criticat pentru indiferența vinovată cu care tratează sărbătoarea Paștilor, „din pricina de democrație, de pluralism confesional” etc. Ce-are a face, Doamne, iartă-mă, cu democrația? Pur și simplu, pentru cele două mari versiuni ale creștinismului apusean, Paștile nu au aceeași importanță ca la ortodocși. Accentul, pe care catolicii îl pun pe Nașterea Domnului, cade la noi pe noaptea triumfală a Învierii sau, la greci în deosebi, pe Vinerea Mare, fără a mai vorbi de sfințenia extraordinară pe care, alți emoțional cît și intelectual, Lev Șestov a atribuit-o așteptării chinuitoare de la Ghetsemani. Numărul de francezi convertiți la islam îl exasperază, ca o injurie personală, pe domnul Dumitrescu. Cu alți mai tare trebuie să-l supere ardelenii știți care veniseră de curînd la București ca să înființeze un partid pentru „politica lui Dumnezeu”, revelată de profetul Său Mohamed și unor bieți români zăpăciți de-a binelea. În același timp, s-au înmulțit vizitele unor evanghelizatori, mistagogi ambulanti, parcă am fi devenit teritoriu de misiune pentru toate secte-

Grăfică de Strecko Puntarić

le. Asta nu înseamnă decît că adăugăm și noi confuziei generale o exaltare artificială, ba chiar imperativ impusă. Prezențialele sale vor fi considerate ca „o vociferare exagerată” mi se pare îndreptățit și inevitabil.

Bine ar fi dacă s-ar putea spune numai atît: Dai, amenințîndu-ne cu conspirația internațională împotriva valorilor creștine, autorul se apropie de cei care, în același timp, vor să ne sperie cu complotul antiromănesc. Și iarăși se constată asocierea, novică peste măsură, dintre naționalism și ortodoxism. Nu e numai o îngustare a limitelor națiunii, din care fac parte și minoritățile, ortodoxe sau nu, creștine sau nu, ci este chiar o tratare a religiei dintr-un punct de vedere eminamente practic, pentru care nu găsec alt nume decît „Juare în deșert”, adică, după cum știe preopinentele mele, un păcat deosebit de grav.

Cel care dogmatizează astfel se expune unor greșeli vechi. Partidele dreptei românești dinainte de război au fost în special înclinate spre identificarea religiei cu politica. Revolta împotriva actualului patriarh și a altor înalți pretați a fost morală, împărțită atît de laici cît și de oameni ai bisericilor. Acum însă, „România Mare” (cu un recent atac anticatolic, de o rară grosolanie) și celelalte publicații antisemite compromit ortodoxia. După părerea noastră ar fi necesar ca autoritățile ecleziastice să se despartă hotărît de acest huliganism jurnalistic.

Pe de altă parte, asistăm la întoarcerea

strigolilor. De vreme ce e de ajuns să se declare cineva anticomunist și antimonarhist ca să fie recunoscut ca democrat, de ce s-ar abține legionarii să-și ofere serviciile? Ceea ce au și făcut. Cele dintîi manifeste care le-au fost atribuite după Revoluție erau cît se poate de suspecte, unele fiind evident plămuite pentru a aduce prejudicii conducătorilor opoziției. În schimb, extrasul din „Țara și Exilul” pe iulie-august 1990, ajuns aici cu întârziere, conține o declarație a Consiliului Politic al Legiunii care merită analizată pe scurt.

În primul rînd, legionarii protestează contra discriminării la care a fost supusă mișcarea lor, ca „fascistă”. Ei revendică toate drepturile asigurate normal într-o democrație. Cu alte cuvinte, principiile tale trebuie să-mi dea libertatea să te lovesc în numele principiilor mele. De altfel, Horia Sima a susținut și în trecut că legionarii ar fi fost „adevărații apărători ai democrației”. Cu argumentul că a venit la putere pe calea alegerilor, și răposatul Adolf Hitler poate fi socotit un democrat energic. Urmează un sumar istoric al Legiunii, menit să o disculpe de toate acuzațiile cunoscute. Toate afirmațiile, demagogice cu privire la „sfînta frăție a românilor” și recomandările prin care acest text de propagandă caută să dovedească solitudinea legionarilor față de tineret, de „masele populare, țărani și muncitori” și chiar de minoritățile naționale, sînt dezmințite de apologia trecutului mișcării. Nici una dintre victimele asasinatelor săvîrșite de legionari nu e lăsată nepîngărită. Pe cînd ucigașii lui Duca și Stelescu sînt prostăviți ca „strălucii reprezentanți ai generației lor”, se propagă monstruoase calomnii: „fărădelegia lui Duca”, „mișelăria lui Iorga” etc. Alăturarea bătrînului istoric de Elena Lupescu (pe care a refuzat întotdeauna s-o vadă măcar) sau învinuarea că Virgil Madgearu „aparținea și el mafiei Palatului” (deși se știe că el și Maniu au conzurat sever viața particulară a lui Carol al II-lea) arată o imensă rea credință. În broșura intitulată Pentru cunoașterea adevărului, minciuna întrece orice limite prin prezentarea evenimentelor din ianuarie 1941. „N-a existat o rebeliune legionară, ci o lovitură de stat a generalului Antonescu.” Autorii

crimelor contra evreilor sînt civili nedeterminați, din afara rîndurilor Legiunii. Răspunderea masacrării evreilor o poartă ei înșiși, întrucît se făcuseră vinovați de „complicitate cu Antonescu”, își închipuie originea ce ar fi zis Antonescu de „complici” care i se atribuie și față de care a fost alit de ingrat că l-a trimis în Transnistria. Ideea de a întoarce pe dos faptele, ca și cum evreii s-ar fi afirmat singuri în dirigele abatorului, n-a putut trece decît printr-o minte iremediabil bolnavă.

Întrebarea este dacă, în haosul de informații, adesea false, care copleșește un public fără elementare criterii de orientare, asemenea metode nu riscă să aibă succes. Sînt oameii pregătiți psihologic să creadă orice „revelații senzaționale” care ar servi drept justificare a crizei prezente. Frontul n-a înregistrat pînă acum pericolul ca, prin indulgențe față de responsabilii comunisti și prin preluarea comportamentului lor, să motiveze politic nemulțumirile care se coalescează și pe care le-ar cimenta ideologia de dreapta.

Mi-e intolerabil să mă gîndesc că românii, ca mine, ar putea fi prostiți de încă o falsificare molipsitoare a reprezentărilor lor istorice. Fîindcă minciuna n-a fost numai comunistă.

De aceea, învît Grupul pentru Dialog Social să organizeze, fără întârziere și fără iluzii de obiectivitate deplină, o dezbateră în scopul de a preciza, cu circumspecție în detalii și cu fermitate în principii, imaginea pe care o propunem despre un trecut de care încă nu ne-am desprins.

SORIN DUMITRESCU

ROMÂNIA, MON AMOUR

Se dedică fratelui meu Coriolan

În răstimpul unui séjour profesional, consacrat dezastrului atomic de la Hiroșima, o jurnalistă franceză devine amanta unui japonez.

Puțin cite puțin, amantul strecoară iubitei sale percepția ororii petrecute în zorii nefaștii ai zilei de 6 august 1945 în doze suportabile, filtrate delicat între două îmbrățișări voluptuoase.

E sigur, cel puțin în ce ne privește, că unul dintre „răvășmintele” celebrului film al lui Alain Resnais, este acela care ne pune în gardă asupra faptului că Europa de Vest, sora noastră mai mică, doar **ademenită sentimental**, poate compătimi cu onorocirea altora. De altfel, așa cum s-a putut constata în ultimele decenii, descrierea amănunțită, explicația precisă și lucidă a calvarului, evidențele, sau chiar faptele strigătoare la cer au părut întotdeauna s-o convingă doar pe jumătate, lăsând-o întrucitva nelămurită. În schimb, nimic nu-i provoacă mai urgent nevoarea afectelor, ca cele două stereotipi ale milei, specifice Occidentului civilizat — **Înapoierea și barbaria**. Acesta este și motivul pentru care holocaustul și **handicapații** au sîrmit, dintru început, întreg frisonul interesului față de România. Atunci cînd s-a aflat, totuși, că cifra morților ar fi mai mică de 60 000 și, deci, atunci cînd amoiților masacru care excitase agențiile de presă s-a arătat a fi în realitate o biată „fusiliadă” a 1.033 de tineri Europa s-a arătat nu numai crunt dezamăgită, dar chiar ocazional jignită, rănită în orgoliu, înșelată în așteptările, ca și cum ar fi fost trasă pe cloară. Cineva îndrăznise să-i batjocorească emoționalitatea și să-i păcălească compasiunea.

Dacă a existat ceva în desfășurarea evenimentelor din decembrie '89 care într-adevăr ne-a găsit nepregătiți, zgîlțindu-ne zdrăvăn părerea despre noi înșine, aceasta a fost constatarea faptului că **românii** au putut trage cu **altă seninătate în români**. Dacă e adevărat că, în momentul morții, ultima imagine rămîne întipărită pe retină, atunci cu siguranță că ochii uimiți de crimă ai tinerilor uciși au păstrat fiecare, în adîncul lor pustit de moarte, chipurile ucigașilor, mirate și ele, la rîndu-le, de ușurința cu care săvîrșesc omorul de frate. Știm noi, multe, despre „relele” noastre genetice sau dobîndite istoric, dar niciodată n-am fi crezut c-ar putea fi posibilă o șarjă de tancuri blindate (ca-n 21 decembrie noaptea) ascultînd de comanda unor generali români, a căror glorie ticăloasă va fi pomenită în veac, năpustindu-se cu toatele, mai abilități ca la război, asupra unor băiețandri cu mințile goale și cu inimile înțeleștate de o uriașă speranță comună. Desigur că auzisem, „pe sub mină”, de ororile Piteștiului sau ale Canalului, dar pe toate le auzisem în circa Cominternului și a veneticii din filialele sale. Pe de altă parte, nu mai demult decît în lunile din urmă, România s-a trezit culpabilizată ridicol și de cîțiva nerușinați, trecîndu-i în cont holocausturi imaginare, față de care, pasămite, stabilimentele de la Dachau, Buchenwald sau Auschwitz, ar fi fost dulci sanatorii!

Și cu toate astea, România ultimelor 15 luni este martora unor fenomene care întrec de departe „normele admise” ale ticăloșiei de pretutindeni, scoțînd la lumină parametrii unei înfricoșătoare abjecții, pe care o odrășlește numai **fărădelegea**. Călcarea legii, transgresarea „poruncilor”, uzurparea lor, blasfemia, spulberarea tabu-urilor și chiar și **neleguirea**, nu pot fi în nici un chip comparate cu nesimțirea față de lege, consecutivă, ca de obicei, uitării. Un popor și cu atât mai mult o persoană, atunci cînd își uită Legea, nu numai că pot fi în stare de orice, ci, mai mult, se simt atrase mai ales de acele acte în care răul, întrecînd

limita reprobabilului, ajunge să depășească în incusintă orice închipuire a lui. Ne-a fost dat să gustăm din abisul fărădelegii și înainte de '89, bunăoară, atunci cînd, întru supraviețuirea „monadei” și a „culbușorului lor de nebuni” din B.C.A., părinții unor copii călcau în picioare, strivindu-i fără să clipească, pe copiii altora. Ingrămădiți la coadă la „taclimuri”. Simțeam, încă de pe-atunci, că ceva grav, de rău augur, se-nîmplă țării noastre, ca și cum ultimele virtuți ale locului ar fi secat definitiv, lăsîndu-l de izbeliște și la chere-mul demonilor necurați. Se zicea deja că Dumnezeu și-a întors fața de la noi.

Eremiți „clarvăzători” de aiurea sugerau de departe părăsirea grabnică a acestui pămînt aflat ca sub blestem. Și, ca o confirmare, însuși cosmosul înconjurător părea să ne fi devenit potrivnic.

Amintiți-vă frigul celor șapte lerni delirante, sau ritmul îndrăcit al cutremurelor și paradoxurile meteorologice la care asistam nedumeriți și oleacă înspăimîntați. Cum s-arspune, se reușise chiar și „smintirea anotimpurilor”! Și pentru ca nimic să nu rămînă cumva tănuț — tocmai într-un **decembrie primăvăratec** avea să sară în ajutorul nostru Cel care ne certase pînă atunci...

Să fim bine înțeleși: că peste 2.000 de tineri sînt cu adevărat mutilați, nu de război, ci de lovitura de stat!, dintre care cîteva sute sînt „decorați” pe viață, încă de la 25 de ani, cu cite un „anus contra naturii” („băieții” aceia curajoși, știți Dumneavoastră care!, primiseră ordin să tragă nume de la brîu în jos!) — ceea ce nu-l împiedică pe un distins și actualmente mult prea destins frate al meu să ne muștruluiească, cum că am fi pierdut gustul și vocația fericirii — și iarăși, că cei care au tras își așteaptă nerăbdători victimele să se însănătoșească grabnic și să le albe angajate în firmele lor căpătuite cu academe occidentale, care brăzdează, ca o saibă scripitoare și deocheată, mijlocul orașului (altminteri scufundat în beznă) că, cutare istoric, oarecum prețuit, a putut alege, nesilit de nimeni, postura delicventului național, răspunzător pînă peste cap de dezastrul recent al românilor, că altele persoane de vază, pe care le credeam reprezentînd rezistența noastră de pînă în 22 decembrie, au eșuat moral, întocmind alianțe tocmai cu torționarii spiritualității și culturii românești, că un versificator se manifestă nu întru totul teafăr, în toiu unei adunături prolixă, la fel de puțin teafăr și ea, ce se vrea cu tot dinadinsul expresia națiunii!, că un grup irresponsabil și, ca de obicei, minoritar, se străduie din răsputeri să-mpingă România, ca pe o curvă, în brațele unor creditori ce și-o doresc „neînceptută” financiar, că alții își construiesc averile și situațiile pe piepturile împușcaților ce putrezesc sub iarbă, că un popor de oameni martirizați cu bunăștiință este momit de aceiași care l-au mai răstignit o dată, să suie și să spînzure pe-o altă

cruce, mai aprigă, capabili să-și întuiască chiar și făptura nevăzută a sufletului, că jalea, sărăcia și nedreptatea scurmă lungul și latul vieților noastre, toate acestea și multe altele se-nîmplă și altora, fără totuși ca soarele să se stingă și să-și ia tîlpășița de pe firmament.

Fără-de-Legea însă, ei da — fărădelegea nu poate fi asemuită cu cele pomenite mai sus. Efectele ei sînt, cum s-a văzut, mondiale, amenință cosmosul, strică rînduiala vremii și clatină firea. În prezența fărădelegii, universul amuțește perplex și simți cum totul și toate ar putea prea lesne bascula înapoi, în noroiul primordial. Fărădelegea harponează mortal tocmai uriașele pachiderme întrezărite de Ptolemeu, purtînd lipsia lumii în spinare, presară nisip în lagărele angrenajului cesc; odată făptuită fărădelegea, creația scrișnește din încheieturi iar galaxiile par să se încovoie și ele, gata de-a fi nimicite de asprimea unui rău nemaivăzut. Sana, chiar și el, rămîne agățat de aer, oprindu-și o clipă căderea. Ai zice, urmărind deraierea generală pe care o provoacă o fărădelege, că universul stă să se destrame dintr-o clipă într-alta.

Iată descrie nu umările unui dezastru atomic, ci simptomele unei Români devastate de comunism. Ruina fumegîndă a sufletului ei pirjolit de arbitrarul și nămeți de cenușă toxică îi străjuiesc în continuare drumurile...

Două imagini ale ororii, alese din presa „postrevoluționară” par să restituie, oricui își abate atenția cum se cuvîne asupra României, și chiar și pelerinului întîrziind pe-aceste meleaguri chinute, simțămîntul întîșirii recente a fărădelegilor, uneori pînă la cote apocaliptice.

Iată descrierea morgii bucureștene din anno Domini 1990, așa cum ne-o relatează un jurnalist: „Vreți să vedeți frigiderule? Nu sînt prea sexy”... Aceasta a fost una dintre replicile „de spirit” ale d-lui doctor Tamaș, de la I.M.L. Tot dînsul ne-a asigurat, cu un aer degajat, de om de lume, că ceea ce am să văd acolo sînt „niște corpuri fezandate”... drumul printre cadavrele descompuse depozitate în frigiderule și aruncate peste tot locul la vedere... o incursiune nebună într-un univers halucinant... iar dacă susțin că realitatea priveștii de acolo este de cel puțin zece ori mai oribilă, nu exagerez cu nimic... Într-adevăr, nimic acolo nu e prea „sexy”. Colcăiala viermilor albi pe pardosele, pereții și cadavre, plesnetul scurt al larvelor mari, cit un sfert de țigară, brune, casolețele cu viscere umane, însingurate și putrezite aruncate pe jos, ca să atragă viermuiala și să poți pași fără să aluneci pe clișă, tăvile uriașe din frigiderule ce nu funcționează, pline cu cadavre înnegrite, unele cu toracele deschise, zeama viscoasă, galbenă, înaltă de trei-patru centimetri, în care plutesc cadavrele aruncate unele peste altele, cu resturi de haine și organe putrefiate, mirosul groaznic, insuportabil, care-ți lovește nările ca un zid, iată cîteva din elementele, filtrate,

vă asigur, stimați cititori, pentru a vă proteja sensibilitatea — ce sînt prezente acolo, ca într-un coșmar... (Eugen Dichisceanu, „România liberă” 30 august 1990). După ce „Incensezi” un asemenea text, rămăs fără grai, te-ntrebi; oare acest mediu spectral există cu adevărat în inima unei țări, împacată cu gîndul că totuși respectă pravila milenară slăvind trupul mort ca pe o sămîntă mirabilă a învierii? La ce fel de înnoire și la ce fel de libertate poate spera un popor care îngăduie, fără să se cutremure, o asemenea deprecieri a trupului uman? Morga pestilențială a doctorului Tamaș este decamată doar o enclavă, dar a cărei expansiune poate fi iminentă! Ea este deja locul infernal, unde lumea și-a pierdut ultimul dram de transparență pe care miza Creatorul el.

Iată o altă fărădelege „culeasă” din multele care apar în presa zilnică: „Muntean Mîndru Corina (9 ani) a dispărut de acasă. Într-un firziu s-a aflat că de fapt a fost răpită și transportată undeva în Germania. Tatăl a încercat prin toate mijloacele s-o recupereze... Într-o zi a primit acasă un telefon anonim prin care o voce necunoscută i-a spus că flica sa se află undeva, în cimitirul Vîlșoara din Ploiești. A început s-o caute și, în scurt timp, mormîntul fetei a fost găsit. Fusese îngropată sub un alt nume. A cerut din nou sprijinul poliției din București și al procuraturii generale. În sfîrșit, făptașul — în persoana lui Tănase Violel, originar din Cugir-Alba — este prins. După ce a răpit-o, T.V. a trecut-o ilegal frontiera, pînă în Germania. Acolo i-a luxat mințile și picioarele, obligînd-o apoi să cerșească. Cînd n-a mai avut ce face cu ea, a ucis-o. A îngropat-o în Ploiești sub numele unei rude...” (Florin Mircea Corcoz, „Fapt divers” — rubrică realizată de P.M. Băcanu, „România liberă”, 17 mai 1991) (sublinierile ne aparțin).

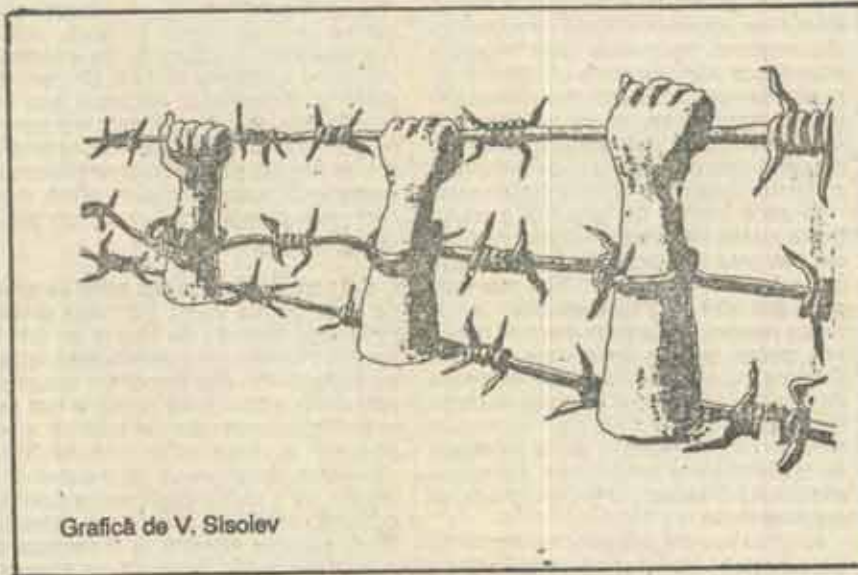
Firește, și de această dată, recitînd acest text, mai degrabă absurd, te convingi că perplexitatea care nute părăsește o clipă nu se datorează nicidecum originalității crimei. La atîția părinți sau rudeni, tăiate în bucățele și vîrite în acid sulfuric de proprii lor copii, la atîtea amante tranșate competent și cărate minuțios în valize, cazul nostru este absolut banal. Talia oribilă a textului o dă însă originalitatea ticăloșiei, umanitatea desfigurată a făptașului, folosind eficace o biată viață, ca pe o sculă neînșuflețită, de care se scapă în modul cel mai la îndemînă de pe lume — ucigînd-o, ca, mai apoi, s-o abandoneze senin într-un cimitir indiferent, așa cum abandonezi în pripă o mașină furată!

Te-ntrebi și-acum, ca și mai înainte: Duhul cărei răutăți ne paște și ne dă tirocoale cu atîta încăpăținare criminală și în ce măsură îi vom mai putea ține piept? Desigur, ne putem cu ușurință descotorosi de realitatea acestor persoane, considerînd-o nereprezentativă, iar pe ele atipice, și, astfel, condamnîndu-le util să rătăcească în ungherele retrase ale atenției publice, la fel ca demonizații din înțururile Gadaarului. Mă tem însă că nefîind deloc cazuri izolate, acești „atipici”, care umplu pînă la refuz rubricile „Faptul divers” ale cotidianelor postrevoluționare, alcătuiesc de fapt o societate cit se poate de conformă standardelor fărădelegii, altă de inventiv preluate (din mers!) și aduse la zi de structura noii Puteri.

Am zice, parafrazînd ideea filmului lui Alain Resnais, pe care-l pomeneam la început, că relele libido-ului, altă de eficace în alte cazuri, se arată de această dată prea primitive pentru a putea s-o „informeze” pe „sora noastră mai mică” asupra alienării genei umane de care e în stare comunismul.

Mai curînd, traseele mai puțin bătute ale rugăciunii comune ar putea intra în comuniune cu uriașă suferință prin care s-a obținut această omenire atipică a României!

În fața calvarului ei, se cuvîne tăcerea.

Grafică de V. Sisolev

OBIECTIVE SIMILARE, STRATEGII DIFERITE

Alegerea orașului Tîrgu Mureș ca loc de desfășurare a Congresului U.D.M.R. are pentru maghiari o importanță afectivă deosebită. Aici, în urmă cu 54 de ani, a avut loc o întrunire care dădea un impuls nou sentimentului național. Astăzi, maghiarii trăiesc un sentiment asemănător, acela că ființa lor culturală și biologică este primejdii și s-au simțit îndemnați să sublinieze faptul acesta printr-o opțiune simbolică. Nu putem neglija însă componenta politică: Tîrgu Mureș este orașul „conflictului interesnic” din martie trecut și maghiarii au dorit să înfrunte dificultățile, să reziste în fața presiunilor și intimidărilor. Cineva își manifestă regretul că nu s-a organizat Congresul la Timișoara, deoarece aici s-a adunat mai multă poliție decât s-a văzut vreodată în fața Guvernului. Într-adevăr, în săptămîna trecută Tîrgu Mureș a arătat ca un oraș în stare de asediu. Unități de poliție au fost mobilizate din opt județe, iar operațiunile au fost conduse de colonelul Suceavă, șeful special de la București. În centru erau două categorii de trecători: civili și în uniformă. Nu s-a înfîptat nici un incident, dar atmosfera era de mai multe zile foarte încălzită. Ziarul local, „Curîntul liber”, publica zilnic protestele P.U.N.R.-ului, care considera că organizarea Congresului la Tîrgu Mureș este o provocare și o gravă ofensă adusă comunității românești. Președintele țării a venit personal să discute cu extrema naționalistă, deoarece a înțeles că nu mai poate risca o nouă sancțiune internațională. Starea nefirească a acestui oraș traumatizat se poate constata din prima clipă. Casele, una din zecă, poartă steagurile românești, iar în vitrina unui magazin de pline de pe strada Bolyai Farkas stau două steaguri încruciate ca niște halebarde. Probabil pentru a aminti mereu unghiilor că „mărinică pline românească”. Prefectura dăduse ordin ca pînă în 27 mai să fie scoase toate inscripțiile maghiare din școlile de pe vechiul Nirejului. Hotărîrea n-a fost pînă la urmă executată, astfel înțelegem că ea a funcționat ca un șantaj.

Vineri, 24 mai, în ziua cînd s-au deschis lucrările Congresului, au sosit la Tîrgu Mureș d-l Ceonțea și deputații P.U.N.R., urmași îndepărtați de d-l Virgil Măgureanu, pentru a participa la slujba de șase săpămîni, în aer liber, în amintirea lui Ionel Șandru (membru fondator al Vetrei Românești), ucis într-o încierare în circiumă. Vreo două sute de persoane au participat la solemnitatea menită să creeze un erou pentru viitoarea mitologie a partidului naționalist. La începutul aceleiași săptămîni, senatorii U.D.M.R. refuzaseră să participe la votarea Legii siguranței naționale, pentru că nu reușiseră să impună amendamentul care preciza natura separatismului, iar la Cernăuțeni veteranilor de război au prilejuit un veritabil scandal. Lucrările Congresului au debutat, așadar, într-o atmosferă puternic tensionată. Acest lucru a contribuit în mod vădit ca cel de-al doilea Congres al U.D.M.R. să fie dominat de o singură problemă: U.D.M.R.-ul a fost confiscat de problema autodefinirii naționale, lăsînd pe mai tîrziu momentul cînd va putea să se transforme într-un partid implicat activ în problemele social-politice generale.

Prima zi a Congresului a avut o fizionomie care dădorea mult discursului domnului Tókés László: „Un adevărat reviriment, o schimbare decisivă din decembrie 1989 și pînă în prezent nu a avut loc”. În consecință, domnia sa a făcut apel la curaj politic, unitate și radicalism: „Trebuie să tindem spre o emancipare națională totală. Nu vrem să rămînem minoritarii unei populații majoritare, ci trebuie să devenim partener cu drepturi egale”. Tonul dramatic și mesianic al discursului său a estompat în mare măsură cuvintele domnului Domokos Géza, care a apreciat, cu moderatie, că situația minorității maghiare a cunoscut din decembrie 1989 un real progres. Prima zi a cunoscut o adevărată ofensivă a radicalismului, care a trecut uneori dincolo de limitele realismului și lucidității politice. Afirmăți cum au fost cele ale domnului Santa, de la Miercurea Ciuc, care revendica recunoașterea limbii maghiare ca limbă oficială în Ardeal, recunoașterea imnului de stat ungar și — alături de altele — predarea istoriei Ungariei, nu au decît șansa de a spori capitalul politic al extremei naționaliste românești. Dar nu acestea au fost lucrurile esențiale. Le-am relatat anume spre a le izola și a restrînge fotoseria lor abuzivă. Importanță a fost în

schimb contribuția domnului Szócs Géza care exprimă, în cadrul partidului, direcția de la Cluj, inspirată de tradiționalism cultural și în modul cel mai firesc radicalizat. În urma discursului lui Tókés László, Szócs Géza întărește sentimentul catastrofic, care a dominat prima zi a Congresului: „Să rămînem aici sau să urmăim exemplul sașilor și evreilor?”.

Domnul Szócs Géza a explicitat primul preocupare majoră a Congresului: aceea că maghiarii trebuie mai întâi să se definească, să-și precizeze statutul în raport cu națiunea română. Condiția de minoritari în care se află maghiarii i se pare inacceptabilă și atunci propune un nou statut: acela de co-națiune, cu înțelesul de națiune autohtonă cărora i se recunoaște meritul de a fi construit o cultură și o civilizație în Transilvania. Inspiratorul acestei idei însăși și posesor al unei formulări mai clare, mai coerente este domnul Borbély Imre, de la Timișoara, ideologul radicalismului național. În prezent, consideră domnul Borbély, maghiarii sînt doar simple instrumente ale unei puteri caracterizate prin dictatură pseudo-parlamentară. Prima teză din Constituție, cea care vorbește despre statul național unitar, nu mai reflectă situația actuală. Această teză poate fi interpretată numai ca un program al rezolvării finale a problemei grupurilor naționale ne-românești, ceea ce înseamnă că ne-românii trebuie, în final, să dispară din România. În consecință, trebuie să se precizeze în Constituție că România este un stat plurinațional. Opresiunea națională ar găsi trei tipuri de răspuns: emigrarea, asimilarea și autodefinirea ca națiune. Ultima situație, prin recunoașterea constituțională și internațională, ar evolua în mod necesar către dobîndirea statutului de națiune-partener.

Confruntînd această inițiativă a domnului Borbély Imre (pusă într-un context sociologic mai larg) cu intervențiile lipsite de orizont ale altor delegați la Congres, constatăm că radicalismul maghiar presupune două lucruri diferite. Pe de o parte, o contrareacție la sovinișmul majoritar, înapăt să găsească căile dialogului, iar pe de altă, o expresie rațională a dorinței de emancipare culturală. Domnul Borbély Imre ne-a mărturisit că intenția sa a fost aceea de a integra aspirațiile maghiarilor în contextul unui demers general către democratizarea reală a societății românești, urmînd, în același timp, să canalizeze efectivitatea anarhică manifestată în anumite cercuri.

Prima zi a Congresului a fost înegală ca înțelegere intelectuală, amestecînd raționalitatea cu efectivitatea, prudența cu imprudența, pînă la impresia că lucrurile pot evolua într-o direcție periculoasă. Domnul Németh Zsolt, invitat din partea F.I.D.E.Sz.-ului (Ungarie), s-a arătat la rîndul lui surprins, neplăcut de renunțarea la planul pragmatic și ancorarea într-o idealitate nebuloasă.

A doua zi, sîmbătă, 25 mai, domnul Tókés László revine la tribună cu o intervenție mai moderată. Ingrijorat poate de cotele atinse de curajul politic pe care el însuși îl propovăduise la început. La prima vedere, domnul Tókés László își păstrează poziția nealterată, dar, obligat de situație să vină cu precizări și lucruri mai concrete, propune opt puncte de acțiune, între care o masă rotundă între reprezentanții celor două etnii, la care să se stabilească definitiv condițiile maghiarilor în România. Introduce apoi un necesar capitol benevolențelor, proiectînd o luare de atitudine (cum propuseseră și Szócs Géza) în problema Basarabiei. La fel ca în ziua precedentă, pastorul Tókés dă tonul discuțiilor, inspirînd de data aceasta o atitudine moderată.

Tinerii, care tăcuseră pînă acum, vor încerca și ei să-și spună cuvîntul. U.D.M.R.-ul este acuzat de intoleranță față de MISZSZ (Uniunea Asociațiilor Tineretului Maghiar), în litigiu fiind nu atît chestiuni ideologice, extrem de confuze de ambele părți, cît problema practică a statutului partidului. La Congres s-au prezentat două variante. Varianta A conservă situația monică a organizației, neputînd oferi condiții de exprimare ideilor politice diferite și autonomia strict necesară celorlalte domenii de acțiune socială. Varianta B aduce un fel de federalizare a U.D.M.R.-ului. Diferențele de organizare atrag după sine și posibilitatea diversificării ideologice, deci un plus de libertate și confort moral. Tinerii s-au manifestat solidar în favoarea celui de-al doilea proiect, dar n-au reușit decît să impună

cîteva amendamente la varianta A, aprobată ca bază de discuții în ziua precedentă. S-a spus astfel în o variantă care presupune la nivelul superior un președinte, doi vicepreședinți (unul cu probleme politice, altul cu probleme social-organizatorice) și alți 8 membri în conducere și teritori. Sub aspect ideologic, MISZSZ n-a mai fost alfit de unitar. Unii și-au părăsit cașocum liberalismul, ocuîndu-l cu radicalismul mai accentuat. Expresia cea mai reprezentativă a liberalismului, diferit alit de radicalismul umoral, de reformismul avangardist al lui Borbély Imre, dar și de moderatism de felul celui profesat de domnul Domokos Géza a fost poate scurta intervenție a domnului Zeigmond László, deputat de Mureș și delegat din partea MISZSZ-ului. Domnul Zeigmond s-a pronunțat cu fermitate împotriva Ideii de stat național — virtual represivă — dar s-a pronunțat și împotriva Ideii de națiune-partener, alita vreme cît ea pare să acorde dreptul în plus numai națiunii maghiare, celelalte grupuri etnice mai puțin numeroase rămînd, abia atunci, în condiția de cetățeni de rangul al doilea. În această condiție, de minoritate națională într-o națiune majoritară română, nu se consideră dezavantajat, ci dimpotrivă. Poesor a două culturi, el definește în raport cu Ungaria sau România ceva în plus față de fiecare din cele două părți. În aceeași tabără liberală pare să fie și domnul Réduly, care și-a propus să aplice filosofia non-violenței la raporturile dintre români și maghiari, fundamentînd o întregă strategie a dialogului interesnic. Organizația de tineret este influentă doar în măsura în care îl susține pe Szócs și este, la rîndul ei susținută de Szócs. MISZSZ este plin de idei, dar nu are energia de a le impune, nici perseverența și abilitatea politică necesare.

În finalul zilei a doua s-a organizat o recepție în cinstea invitaților, care au jînut să-și prezinte mesajul în fața Congresului. Domnul Ilie Păunescu, invitat din partea P.N.T.-c.d., și-a exprimat fidelitatea față de punctul al treilea al Proclamației de la Blaj, iar doamna Smaranda Enache și domnul Radu Filipescu și-au exprimat solidaritatea cu lupta de emancipare națională a maghiarilor. Reprezentanții emigrației maghiare au spus o notă mai accentuată de naționalism. Doamna Eva Marie Berki și-a demonstrat încă o dată influența nefastă prin afirmații de tipul „democrația nu este bună, întrucît presupune primatul majorității”. Concluziile au rămas a fi trase de participanți. Doamna Berki este însă apreciată de comunitatea maghiară pentru activitatea ei pe înfîșă forurile internaționale în favoarea minorității maghiare din Transilvania.

Duminică, 26 mai, a fost ziua cea mai lungă și cea decisivă. Lucrările au jînut de dimineață și mult după miezul nopții spre jînut. Domnul Domokos Géza a cîștigat la începutul zilei terenul pierdut zilele precedente printr-un discurs echilibrat și bine gîndit, în care atrage atenția cu regret asupra exagerărilor periculoase ce ar putea distruge punțile de dialog cu partenerii români. Buna receptare a discursului său a fost pregătită și de intervenția domnului Bényai Peter care, cu o zi înainte arătase că: „Dacă e vorba de responsabilitate istorică, viitorul nostru nu va fi decis de felul cum ne vom autodefini, minoritatea națională, co-națiune sau altfel, ci de dialog și cole-

borarea cu forțele democratice române, încă nerofiate ca în ascendența lună și conștientă de rolul său în evoluția națională și europeană”. Astfel, referindu-se de partea unei „liberale” minorități mult mai radicală, dar pe versantul politic.

În principala de oază ale programului U.D.M.R. s-a recepționat amendamentul care cerea înlocuirea termenului de minoritate națională (ca fiind polorativ). S-a preferat prima variantă deoarece ea se acordă deocamdată cu limbajul juridic internațional.

Alegerea au fost puternic tensionate de înfruntarea celor două direcții principale care au rămas pînă la sfîrșit opuse într-o simetrie surprinzătoare. Propunerea ca domnul Tókés László să definească funcția de președinte a tuturor complet tot ce se prevăzuse. Autoritatea morală deosebită de care se bucură, a învins în fața tuturor celorlalți contracandidați (Szócs și Domokos). Domnul Szócs își retrage de altfel candidatura, provocînd o contrareacție a partizanilor care contestă posibilitatea ca domnul Tókés să fie șeful, președinte, în funcția de președinte executiv. Se lansează atunci ideea președinției de onoare, care avea deja un precedent dar nu mai fusese prevăzută în ultimul statut. Domnul Tókés acceptă această funcție, dar cu prerogative sporite (dreptul de a reprezenta U.D.M.R.-ul în toate organismele internaționale și de a participa la ședințele prezidiului). A urmat competiția între cei doi rivali, unul reprezentînd Clujul cultural și radicalizat, iar celălalt Bucureștiul politicienilor și moderat: Szócs Géza și Domokos Géza. Tinerii, cel puțin îi susțin pe domnul Szócs, care are meritul de a fi rezistat ispitelor colaboracioniste în epoca comunistă și care militează pentru renașterea culturală maghiară, dar e cu puțință ca pozițiile antiradicaliste ale unora dintre ei, cel puțin conjunctural justificat ca pondere la radicalismul extrem, să fi creat și o opinie favorabilă domnului Domokos Géza. Cert este că după două scrutinuri, Domokos își învinge adversarul doar cu cîteva voturi. Domnul Szócs va accepta ulterior cu greu funcția de vicepreședinte politic și numai în urma unui foarte lung consultări cu delegații MISZSZ-ului. Compromisul era necesar, au înțeles cu toții, căci se risca sciziunea partidului. În funcția de vicepreședinte cu problemele social-organizatorice a fost ales domnul Koloman Gabor. Aș reține ca fapt semnificativ și cu consecințe în politica viitoare a partidului alegerea domnului Borbély Imre printre cei opt membri ai conducerii (însărcinat cu probleme politice, deci în strînsă colaborare cu Szócs Géza).

Congresul a adoptat o rezoluție și a lansat o chemare către întreaga societate românească: „să se lăture în impotivă propagării unei otrăvite opinii publice, împotriva fetsului patriotice care subminează de fapt interesele reale ale țării. Sîntem convinși, să încheie apelul, că viața ne oferă azi o șansă. Ce bine ar fi să n-o ratăm!”.

În loc de concluzii, să prezint opinia domnului Bényai Ödön, care a apreciat că victoria relativă a moderatilor este o șansă, întrucît astăzi, într-o societate plină de adversități și suspiciuni, este singura care poate duce la progrese reale. Obiectivele sînt aceleași pentru toți, diferite sînt numai strategiile.

HORAȚIU PEPINE

NOI NU PLECĂM

S-a fost rostit, s-a limpezit, s-a scris despre asta — să stergem totul cu buretele! Ba, dimpotrivă. Se cuvine să revenim asupra împrejurării în care, unii, cîțiva membri ai parlamentului au strigat deputaților U.D.M.R.: „Duceți-vă în Ungaria!”. Se cuvine să revenim, măcar pentru faptul că asemenea vorbe au mai fost rostite în alt parlament, în cel interbelic, în nenumărate ocazii. Ba mai mult, asemenea apostrofări s-au făcut auzite pe stradă, în tramvaie, în trenuri, la posturile de jandarmi și cine știe, încă unde. Și eu am fost gratulat cu astfel de îndemnuri, adolescenț fiind, am scris despre asta, în detaliu, cu alt prilej. Melodia este veche.

Conținutul acestui strigăt de luptă nu este nici mai mult nici mai puțin decît maghiarofobia însăși. Nu generalizez: presupun că reprezentanții Frontului nu consimt la unison la pasiunea celui care strigă (aș greși, dacă aș socoti injuriile ca fiind opinii). Mai departe: presupun că cei care le proferau nu adresau întregii maghiarimi din Transilvania, din România îndemnul lor poruncitor, ci doar, în exclusivitate, unuia sau altuia dintre deputații U.D.M.R., eventual grupării lor parlamentare. E totuna. Xenofobia contravine legilor scrise

sau nescrise ale democrației. Nici o persoană, nici un individ nu are dreptul să expulzeze un alt individ din țară. Expulzarea, numai în cazuri foarte grave, e o decizie de competența justiției. Cel care se încumetă să adreseze o astfel de „invitație” se autoexclue din democrație, întrucît îndemnul la expulzare e omărturie, o dovadă a naționalismului șovin, a intoleranței naționale. Individul în cauză, fiind și oprit-al-ales, dădorea să înceteze răspundere; — nu vorbele sale, vorbind, se pare, în numele poporului. Cazul nu trece supra-dimensiunilor. Numai că, veșnic oiașă mai limpede; numai că a căzut o masă. Nu ne frecăm bucurii palele, sîntem doar triști. Se pare că a fost o iluzie, dar, a crede că vechea melodie nu va mai fi cîntată niciodată. Nu generalizăm, nu acuzăm, sîntem triști. Nu așa am cîntat, nu așa am văcut, nu astfel ne-am imaginat că o să fie, în privința conținutului factual, strigătului de luptă, îndemnul la expulzare. Nici ei, nici alții n-au avut nevoie să se afișe patria, unde ne gîndim — și nici unde încotro să ne îndrețăm pașii. În rest, a se reciti textul prezentului.

SZASZ JANOS

CINCI ZILE ÎN CAPITALA EUROPEI

• Un scit în Lutetia

Cu câteva luni în urmă primesc o scrisoare care mă uimește: sînt invitat în Corsica, la un colocviu despre naționalism — invitația incluzînd drumul și cazarea. Mai mult decît aștept, invitația conține, implicit, un sejur de câteva zile la Paris.

Gîndul că voi merge la Paris mă intimidă. Nu mă simt pregătit să întîlnesc acest oraș, care, cu gloria lui singulară, îmi dă un acut sentiment de marginalitate, de apartenență la periferia Europei.

Dar de îndată ce o văd, la Orly, pe Manola, superstițiile încep să mi se atenueze. E așteptat de bucuriosă că am venit, încît îmi transmite și mie ceva din optimismul și veselie ei. Întuiesc, treptat, că aici oamenii au o artă a fericirii pe care sunt capabili să o transmită și altora.

Orașul degajă o atmosferă aparte. Îmi dă senzația că sînt într-un spațiu familiar, cald și protector, într-o zi de sîmbătă. Sînt instalat într-o casă veche, ca în filmele cu Jean Gabin, la câteva minute de Louvre. Totul mi se pare necunoscut. După-amiază fac o primă plimbare și pe Pont des Arts îl întîlnesc pe Cloran. Nu îndrăznesc să-l abordez, dar îl privesc îndelung, și recunosc în el „spectacol de serviciu al unei lumi întregi”. Înteleg că, prin această apariție — miracul — asă pentru mine — exiliul românesc și Parisul însuși îmi urează bun venit.

„Au Procopé”, oui, je l'aime bien...

Gazdele mele vor să-mi arate un restaurant celebru al Parisului. Nu e o alegere ușoară. Se discută îndelung, cu vervă, aproape patetic. Se invocă experiențe personale: sunt amintite, dubitativ, posibile neajunsuri, care sunt apoi combătute prompt, prin contra-argumente solide. În cele din urmă, hotărîrea e luată: vom merge la cel mai vechi restaurant, „Au Procopé”.

O dată ajuns, suntem întâmpinați cu o bucurie teribilă: am impresia că paștrii ne așteptau exact pe noi, și dacă n-am venit, le-am fi stricat seara. Suntem imediat instalați și primim fiecare o enormă listă de bucate, scriată cu frumoase litere aurii.

Citesc dar nu pricep nimic. Gazdele mele se consultă cu gravitate. Ce aleg? Nu știu, îi rog pe ei să aleagă în locul meu. Stupoare! O uluire mai mare n-aș fi produs nici dacă propuneam demontarea Turnului Eiffel. Dar trebuie să știu că trăiesc după propriile mele gusturi, cum să alegă cineva în locul meu? Începe o lungă oclădare pentru fiecare fel, cu explicații subtile și entuziaste. Rațe, biblică, fructe de mare, fript, prăjit, copt, sos breton, sos alsacian, sos... Încerc să urmăresc, dar dansul silabelor aurii ale listei se destramă, și mă gîndesc la cozile de altă dată, la mesele de la cantină, la copiii care priveau o ciocolată ca pe un dar dumnezeiesc.

Gazdele mele par a întui că e ceva în neregulă și, zîmbind așa cum numai parizienii știu să zîmbească, rostesc câteva cuvinte în românește. Sînt mișcat să văd că acești oameni minunați, despre care știu doar puțin mai mult decît că se cheamă Manola, Colette și Robert, își pun în joc farmecul și verba lor pentru a-mi dăruii o bucurie adevărată.

Simulez competență și, în fine, aleg ceva. Gestul meu e apreciat ca un triumf al bunului gust: mi se explică cele păsări, animale, legume și mirodenii au fiert forțate laolaltă pentru alcătuirea mîncării altele, spre gloria bucătăriei franceze și spre desfătarea mea.

Am un vag sentiment de irealitate. În timpul mesei, o tînră fermecătoare vine să constate, fericită, că nu avem nevoie de nimic — sau, și mai fericită — că avem nevoie de ceva, care este adus imediat. După ce ritualul cinei se încheie, suntem conduși, cu zîmbete, glume și mulțumiri spre țestre, de o întregă echipă. Ieșim glorioși, ca și cum am fi făcut o ispravă teribilă. Afară, Robert îmi citește — cu acel unic doză de gravitate și umor, pe care doar limba lor o are — inscripția care anunță că aici, în timpul Revoluției Franceze, un personaj important a ordonat decapitarea unui alt personaj important, spre binele națiunii. Nu e timp pentru reflecții, oricum Bunul

Dumnezeu îl va fi iertat pe toți, de vreme ce binele națiunii a fost în cele din urmă alina, după cum arată fericirea gazdelor, a trecătorilor și frumusețea Parisului.

• Paris după Bizanț

Iată-mă în binecuvîntata zi a vizitei la domnul Paleologu. Trebuie doar să-l telefoniez încă o dată ca să-mi spună adresa exactă. Și Conu Alcu îmi descrie, cu o simțozitate în care ghicesc o subtilă afecțiune, drumul pe care trebuie să-l fac pînă la locuința lui. Îmi descrie, amănunțit, punctele de reper. Voi vedea un magazin galben, cu patru etaje, apoi... Mă las furat de talentul de peisagist, care se desfășoară generos. N. nu înțelege de ce discutăm alt, face ochii mari și îmi șoptește: „Soluționat ca: la rue et le numéro”. Dar noi vorbim de doi oameni veniți din Principatele Dunărene, cu drumuri de tară, cu troite și răscruți, de unde o lei la dreapta sau la stînga. Cînd ritualul inițial se încheie, aflăm strada și numărul. Pe deasupra, îl vorbesc lui N. despre violențele lui Gheorghe Paleologu, cel care l-a ajutat pe primul Constantin să urce pe tronul imperial — așa cum le povestește fata, Ana Comnena. După pînă miraculoasă pe care un aristocrat rafinat o întinde între capitala Europei anul 1000 și capitala Europei noastre.

Pe o tablă cîntec, uimit, din goana masinii, numele străzii căutate. Nu-mi dăduserăm seama că, în zece minute, „am ieșit din Paris” și am ajuns într-un banlieu. Identific imediat locul, după descriere, și apoi găsesc că numărul este, înar-adevăr, cel indicat.

Dar am sosit alt de devreme încît trebuie să mă absozim puțin — la o cafe-nă. Aici e totuși vizibil că nu mai sîntem în Paris: mobilierul e alios cu gust indolelnic, pe jos sînt hîrtii, chelnerul pare bizanț... Mă rog totuși lui Dumnezeu ca și cafelele din centrul Bucureștilor să arate așa, măcar peste cîțiva ani.

După un sfert de ceas, mă îndrept spre locuința domnului Paleologu. Sînt într-un apartament al unei case noi, plăcute, cu două sau trei etaje. Conu Alcu mă primește cu aceeași afecțiune dinoldeana. Culorile casei, ca și o parte din mobilier, sînt pariziene, dar nota dominantă e dau elementele românești: un steag din secolul trecut, câteva cărți și mai vechi, câteva tablouri — dintre care un Palladi. În completarea noiei autohtone, doamna Pia aduce o tavă de aramă cu șerbaturi și cafele.

Îi găsesc într-o veră ce contrazice flagrant clișeele care circula adesea printre noi — clișeele exilatului bizanț, dedat micilor bucurii ale vieții de metropolă occidentală, dizolvat în frivolități sterile. Domnul Paleologu îmi pare mai activ și mai plin de energie decît oricînd. Își pregătește o nouă carte, hîcrăză la corectura versiunii românești a celei precedente, care urmează să apară la „Humanitas”. E în centrul acțiunilor dedicate României, cărora îl se consacra cu devotamentul, entuziasmul și erudiția de care doar el pare capabil. Știe desigur că este omul cel mai potrivit pentru a pregăti intrarea lui Noica în cultura franceză — și știe totodată că, întîrind în cultura franceză, Noica va intra deopotrivă în cultura europeană și mondială. Îmi vorbește despre ceea ce s-a făcut deja — s-au tradus și publicat „Cele șase maldii” și cîteva scrieri esențiale din corespondența Noica-Cloran — și îmi spune că livrarea lui Noica trebuie să fie mai amplă, mai sistematică și mai generoasă, că trebuie să înceapă cu „Mathesis” și să conțină încă 5-6 cărți esențiale. Notez ceea ce îmi lăgăște, pentru a-i trimite-cil de repede.

Constat că domnul Paleologu nu numai că nu și-a pierdut condiția de ambasador, dar și-a esențializat-o. Știe bine situația din țară, cîtește vrafuri de ziare și reviste, inclusiv cele literare. Reprezintă România cu îndreptățire, cu naturalitate și cu distincție. Îmi regăsim tentația de a-i povesti reacțiile de admirație ale altor francezi care au fost uimiți, în aparițiile sale publice, de eleganța limbii franceze pe care o vorbește.

Șițăm cîteva proiecte pentru mai buna cunoaștere a spiritualității românești. Dar timpul se scurge aici după alte reguli decît pe Strada Armonească. Trebuie să ne despărțim — și plec fericit, cu senzația că am rămas, cumva, împreună.

• O instituție a exilului

Încă din discuțiile preliminare pleării, la București, mi se vorbește despre Monica Lovinescu și Virgil Ierunca pe un ton aparte. Un amestec de admirație culturală, căldură sufletească, recunoștință și speranță. Un respect care nu exclude

cordialitatea. Această impresie, însă mai pregnantă, le întîlnesc la interlocutorii mei parizieni.

Experiența mea personală e foarte limitată, redusă aproape la perceperea, de-a lungul anilor, a timbrului grav al vocii Monicăi, întreruptă de brujaje, pentru ca apoi să revină, ca un triumf al spiritului asupra materiei. Un personaj aproape imaterial, care veghează de departe, și totuși împreună cu noi, la bunul mers al culturii românești.

Plec spre Monica cu un anume disconfort interior, produs de un articol polemic, tăios și sufficient, în chestiunea „Fratelui Alexandru”. Voi încerca să explic că a fost o reacție de îndrăgostit, leruncii — cum le spune, afectuos, Noica — stau aproape de un loc ce sugerează confluențele europene: Place du Rinn et du Danube. Străduța devine, în dreptul casei lor, atât de abruptă, încît asfaltul lasă loc unor trepte de piatră. Este, parcă, o casă de munte — ceva între Valenți și Rucăr, în care poți ghici o boare a Medelenilor — totul reformulat, desigur, în piatră pariziană.

De îndată ce intru, mă coploșeste prezența cărților, care umplu compact rafturile, acoperind pereții de sus și pînă jos. Nu disting nici un titlu, dar aspectul general îmi amintește de cărțile noastre interbelice, și descopăr un spațiu pe care îl credeam imaginar, al unei Români care n-ar fi cunoscut războiul, nici distrugerile și dezastrul care i-au urmat. Înteleg că acești oameni au păstrat, într-un fel, o Românie mai adevărată decît a noastră, construind o istorie paralelă, protejînd valorile noastre de cruzimile istoriei celei Mari. Cu atât mai mult cu cît mă simt înconjurat de o ospitalitate foarte autohtonă, un joc subtil al unei lumi oriental-patriarhale, în care gazdele își încurajează mutual gesturile de atenție și se mustră mutual, suspiciunându-și posibilele carente. Înteleg, în sfîrșit, îndreptățirea acelei secrete venerații care se poate distinge în vorbele celor care i-au cunoscut cu adevărat.

Cum nu mi-am dorit vreodată nimic mai mult decît prelungirea României interbelice, perceperea acestui spațiu privilegiat îmi aneantizează toate inhibițiile, și am sentimentul că trăiesc în cea mai frumoasă dintre lumi posibile. Discuțăm — evident — despre țară, despre cultura românească, despre jurnalistică și, desigur, despre „22”. Sînt foarte plăcut surprins să aud puține critici și neapărat de multe laude. Numele cel mai des invocat este cel al Alinei Mungiu, pentru care gazdele mele au cuvintele cele mai elogioase. În legătură cu articolele Alinei care au stîrnit controverse, Monica îmi spune că, dacă nu ești puțin teribilist la 25 de ani, ai toate șansele să eșuezi în mediocritate la 40. Discuțăm apoi despre necesitatea recuperării culturale a exilului, a editării unei serii de dicționar special acestui subiect. Aflu că există arhive enorme, care își așteaptă arhivarul, și care sînt, probabil, esențiale pentru recuperarea unei imagini complete a României. Discuțăm despre ceea ce cred că reprezintă problema noastră primordială, Basarabia, și aflăm că articolele lui Andrei Vartic au produs o impresie puternică.

Plec, într-un tîrziu, cu aceeași senzație — de a fi rămas, totuși, împreună.

• Întoarcerea fratelui risipitor

Parisul nu e capitala unei țări, e capitala unui imperiu. Celții, francii și latinii s-au întîlnit spre a da laolaltă cea mai strălucitoare expresie a spiritului occidental. Pe aici, istoria a trecut nu ca să distrugă, ci ca să clădească. E uimitor cum, printr-un exercițiu secular, cultura s-a intrat în haina de piatră a orașului, și, mai mult, cum a pătruns în viața

stilului și gesturile oamenilor. De la clădirea Luvrului și pînă la masa unei cafele, totul e impregnat de rafinament și eleganță. Și, ceea ce e lucrul cel mai curtos, marea cultură a înobilat cotidianul, căci fiecare gust, fiecare schimb de replici, oricît de banal, poartă cu el grație și zîmbet. În fiecare împrejurare care aduce împreună cîțiva oameni, într-un magazin, în metrou sau în orice alt loc, fiecare e gata să ofere celuilalt o dovadă de simpatie și afecțiune. Fiecare se simte cumva ocrotit și — poate — iubit de celălalt. Această supremă prețuire pentru om, echivalență cu un antropocentrism trăit de fiecare și aplicat fiecărui, este probabil cea mai înaltă realizare a culturii europene și — poate — a creștinismului.

Mulți dintre acești oameni vor spune că sînt ateii — dar această declarație e mai curînd o dovadă a forței lor interioare, a faptului că au descoperit un zeu înăuntrul lor, altfel spus — o supremă dovadă de creștinism. Vor spune totodată că lumea lor se stinge, că e o lume obosită și decadentă, uitînd că Europa și-a deplins decadența și în timpul lui Carol cel Mare, și al lui Luther, și acum, iar această iluzie a decadenței nu e decît fermentul gloriei de mine. Mulți dintre acești oameni, educați, mai mult decît noi, în spirit geometric, au uitat cîte ceva din adevărurile fundamentale ale filozofiei.

Și cum istoria mai grosă a Estului ne-a ascultat spiritul de finețe, e poate bucuria și privilegiul nostru să le vorbim despre ființa lor mai adîncă, spre a regăsi, împreună, un echilibru adevărat. Aceasta înacamnă, poate, întoarcerea în Europa — a noastră spre ei, a lor spre noi, a fiecăruia spre sine însuși.

Mă înapoiez, de aceea, cu un neapărat sentiment de utilitate.

• RO — 384

Se apropie momentul pleării. R. îmi aduce o cutie cu toner și piese de schimb pentru laser-printer. Știu că a pierdut o zi cu asta, reprezentanța firmei e undeva departe, mult în afara Parisului. Mă simt puțin stînjit, îi mulțumesc cum — mă pricep. Dar de ce insistă atît, se miră R., e un fleac. M. îmi aduce o geantă mare cu cadouri pentru rude și prieteni, inclusiv pentru mine. E dezolată că mă încercă. Dar, ceea ce e mai grav — descopăr amîndoi că nu m-au urcat în Turnul Eiffel. Îi consolez cu greu. Mai tîrziu apare J., cu o expresie de adîncă vinovăție pe figură și cu o geantă enormă pe umăr. Tot cadouri, pentru prieteni. E dezolată și ea. Cum o să le car? E adevărat, voi fi dus cu mașina pînă la aeroport, dar ce voi face la Otopeni? J. vrea să știe exact cîte kilograme sînt în total. Îi spun că nu contează, mă descurc, dar spiritul cartezian nu poate fi temporar. E adus imediat cîntarul, din baie și e cîntărit totul: 36 kg. Dacă va fi cazul, va fi plătită o suprataxă, îmi spune J.

Bonne courage! Să fii tare! Sînt îmbărbătat de parcă aș pleca la război. Le explic că de fapt plec acasă, că pentru mine pămîntul făgăduinței se cheamă România. M. elatină cu îndolăul din cap.

La Orly, văd peste tot un afiș publicitar: „Laissez Paris vous transporter”. E ceea ce am făcut, fără să știu.

La București sînt 22 de grade — și e 22 mai. Poate o fi semn bun pentru „22”. Aici atmosfera e parcă mai senină decît de obicei, oamenii sînt mai zîmbitori, formalitățile de graniță sînt mai simple. Prin mulțimea de străini, în așteptarea bagajelor, îmi pregătesc o țigară. Un hamal apare ca din pămînt și aprinde un chibrit pentru mine. „Vă mulțumesc — spun involuntar — dar eu sînt român”. „A, sunteți român...” murmură hamalul, coplesit brusc de tristețe și stînge chibritul.

VICTOR BĂRSAN

IMPORTANT

La solicitările cititorilor din străinătate, informăm că Revista „22” posedă contul valutar 47.21.8. 16.0003.0. B.C.R. — filiala sector 1 București. Prețul unui abonament anual este de 85 dolari S.U.A. pentru Europa, 95 dolari S.U.A. pentru țări din celelalte continente